

NOVELLEJA

KIRJOITTANUT

MINNA CANTH

I

HELSINGISSÄ, 1892

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

KUOPIOSSA,
KUOPION UDESSA KIRJAPAINOSSA, 1892

SISÄLLYS:

Ensimmäiset markkinat (1877)	siv. 1
Äiti ja poika (1877)	„ 17.
Päivä koittaa (1878)	„ 25.
Kuoleva lapsi (1887)	„ 63.
Lapsenpiika (1887)	„ 77.
Kauppias Roller (1887)	„ 91.
Ystävykset (1888)	„ 109.
Eräänä sunnuntaina (1888)	„ 131.
Kauppa-Lopo (1889)	„ 145.
Kasvinkumppanit (1889)	„ 211.

Ensimmäiset markkinat

Oli ihana, kesäinen sunnuntai-ilta. Lempeästi säteili aurinko siintävän taivaan rannalla, järvi oli tyyni, metsä raitis ja vihanta.

Elsa oli aholla poiminut tuohisen täyteen mansikoita ja astui nyt verkalleen kotia kohden, välimmiten vieläkin kumartuen alas, tavoittaakseen jonkun tienvieressä kasvavan punaisenhohtavan marjan.

Mutta äkkiä kavahti hän ylös, sillä metsästä, aivan läheltä, kuului outo rapsahdus. Samassa hyppäsikin puiden ja pensaiden välistä esiin vahva ja verevä nuorukainen, joka iloisesti tyttöä tervehti. Elsa hymyillen vastasi tervehdystä ja hänen siniset silmänsä ilmaisivat tunteita, niin suloisia ja lempeitä, kuin mailleen rientävän auringon viimeiset jäähyväis-säteet. Näkyipä heti, ett'eivät outoja toisilleen olleet.

— Elsa, lausui nuorukainen, tyttöä kätellen, sinua olen jo kauvan aikaa etsinyt, kertoakseni sinulle jotakin varsin uutta.

— No anna kuulla! Kuinkahan tärkeätä tuo nyt vain lienekään, mietti Elsa epäillen ja hänen iloisista silmistään loisti pienoinen veitikkamaisuus.

— Aijon, näet, huomenna lähteä Matin kanssa markkinoille.

Elsan otsa pimentyi.

— Matin kanssa — — — sanoi hän — elä sitä te'e Antti — elä ainakaan Matin seurassa mene markkinoille.

— Ja miks'ei?

— Siitä ei ole sinulle mitään hyötyä. —

— Hyötyäkö? Ell'ei siitä juuri muuta hyötyä olisikaan, virkistää se kumminkin sekä sielua että ruumista.

— Mistä sen tiedät, Antti, kun et vielä koskaan ole markkinoilla käynyt?

— Sen sanoi Matti, joka paraiten mahtanee asian tuntea, koska aina käy markkinoilla.

— Onko Matti sitten mielestäsi niin erinomaisen virkeä sielun ja ruumiin puolesta?

— Mitä tyhjiä viisastelet!

— Usko minua, Antti, ruumiisi parhaiten virkistät joka seitsemäntenä lepopäivänä ja mitä sieluusi tulee, niin ell'ei se virkistyy juuri samana päivänä, turhaan sitä taas markkinoillakin koetat elähyttää.

Antti jo kiivastui.

— Totinen ja jäykkä olet, kuin vastarannan kiiski, — et tunne etkä salli mitään viatonta huvitusta. Mutta elä luulekaan, että asia siitä paranee, sillä kun kerran olen Matille luvannut menenä, niin menen myös. Se on kerrassa sanottu.

Elsa ei mitään virkkanut, mutta hänen mielensä oli käynyt alakuloiseksi. Antti astui kiivailla askeleilla metsäpolkua ja taittoi visan, jolla vuoron sinkoili pieniä kiviä, vuoron ilmaa pieksi. Tyynenä ja hiljaisena kävi Elsa hänen jälessään. Jopa joutuivat he sen mökin edustalle, jossa Elsan vanhemmat asuivat.

Antti seisahtui.

— Jää hyvästi, Antti! sanoi Elsa ystävällisesti, antaen sulholleen kättä.

Antin sydän jo heltyi.

— Kuule Elsa, puhui hän, hellästi neitosen kättä puristaen, sinä olet väljistä liian jyrkkämielinen, niin lempeä ja ymmärtäväinen, kuin muutoin oletkin. Onhan varsin tavallista nykyaikaan, että nuori kansa kulkee markkinoilla, — noin vaan hovin vuoksi. Mitä pahaa siinä sitten on, jos minäkin sinne joskus menen?

— Ei mitään Antti, kun sieltä vain palajat yhtä puhtaana ja vilpittömänä, kuin sinne menetkin.

— Ha ha ha! Jo tottakin näet aaveita.

— Onnellista matkaa, Antti!

— Jumalan haltuun, Elsa!

Mikä ryske ja jyske, mikä huuto ja pauhina, mikä kärryjen rätinä ja armoton ajaminen maantiellä? Etkö tiedä? Onhan nyt markkinain aatto ja kansaa rientää, miehiä, vaimoja, vanhoja, nuoria, läheltä ja kaukaa, kaikki ne ilolla markkinoille entävät. Naiset istuvat kärryissä myhäillen, pyhävaatteihinsa puettuina, ja miehet heidän polvillaan. Kolme, neljä, joskus kuusi ja seitsemänkin henkeä on kussakin hevosessa. Ruoskat heiluvat, miehet hoilottavat ja hevoset kiitävät eteenpäin. Metsä kajahtelee kirkumisen tapaisesta laulusta.

— Hei liirua leijan laa, Markkinamiehiä ollaan vaan, Hei liirua leijan laa, Olta, viinaa juoda saan. —

Jo heti kotipihasta lähdettyä miehet saivat »markkinakuraasia».

Matin hevonen höyryeli vaahdossa virstan parin matkaa kaupungista. Antti istui vakaana ja totisena Matin rinnalla kärryissä. Hän oli levoton — Matin raa'at kokkapuheet häntä inhottivat.

— Istut siinä kuin pölkkyy, moitti Matti, näkyy, ett'et vielä ole oppinut markkina-iloa tuntemaan.

— Tämmöinen ilo ei mitään maksa.

— Eikö maksa?

Poika juo rommia markkinoilla, lakki kallellansa, Tyttö on punaposkinen, joka istuu polvellansa.

Eikö sellainen ilo mitään maksa, häh? Kal-
lista vähän tuota pullon suuta, niin saat parem-
paa ryhtiä — — — no ota vaan, eläkä yhtään
inkkaa, se on Koivuniemen Jussin parasta vii-
naa. — — Ell'et nyt hyvällä ota naukkua, niin,
totta vie, pääkalloosi saat koko pullon. — — —
Kas niin vaan — — hih! — kallista paremmin,
— no niin. »Tattis mamma, sanoi Lotan Mikko.»
Kyllä sinusta miestä paisuu, kun vaan joutuu.

Jos akkasi sinuhun suuttuu, niin juo,
Jos kellarist' viinakin puuttuu, niin juo.
Ota sitt' itselles toinen akka,
Eläkä sentähden juomasta lakkaa,
Vaan juo ja laula ja räysää ja pauhaa —
ja juo!

— Elä herran tähden, Matti, pidä noin pa-
haa elämää.

— Kas poikaa vaan, kas, kas! Pyysinkö
sinua köntti tänne vörmyntärikseni, sano!

— Et pyytänytkään, mutta johan tämmöistä
elämää harakatkin pelkäävät.

— Ell'et nyt hyvällä tuki suutasi mies, niin
hiisi vieköön, ei ole onni tänäpäpä merrassa.
Vai ei nyt enää muka laulaakaan sais'. Mutta
kas kun sen teen kiusallasikin.

Rallakaijan rakkaus paloi mennä vuonna,
Joko lienee sammunut, taikka tielle puonna.

No heikkari, noita peijakkaan poikia, eivät-
kös tuolla jo ottele? Ptroo, seis hevonen! Pidäs

ohjaksista sen aikaa, kun menen minäkin heitä vähän löylyttämään.

— Oletkos hulluna, Matti?

Mutta Matti ei enää kuullut. Hän oli jo aidan toisella puolen ja juoksi kädet suorina ylös mäelle, missä tulinen tappelu oli syntynyt miesten välillä. Jouduttuaan kohdalle, alkoi hän tukevilla nyrkillään ruhtoa oikeaan ja vasempaan voimainsa takaa. Kiivastuneet tappelu-
toverit unhottivat hetkeksi riitansa ja kääntyivät yksissä miehin Mattia vastaan. Eräs pikkuinen nalikka, joka syrjästä oli toisten tappelua katsonut, sieppasi kiven, jolla lähätti Mattia päähän, niin että veri turskahti esiin; eräs toinen taas hakkasi häntä selkään paksulla seipäällä.

— »Maltas, kun ma saan selkäni seinään, sanoi Manu vainaa,» änkytti Matti, mutta se kun ei onnistunut, täytyi hänen huutaa apua.

— Mitäs sinulla siellä olikaan tekemistä? nurkui Antti, mutta kiirehti kuitenkin samalla hätään ja sieppasi mennessään aidanseipään aseekseen. Pian oli hän pelastanut toverinsa miesten käsistä, mutta ennättipä kumminkin siinä toimessaan saada syvän puukon haavan kupeesensa.

— Ei siitä mies kuole, lohdutti häntä Matti, kun taas rauhassa ajoivat eteenpäin. Ei siitä mies kuole, enemmän kuin minunkaan

haavoistani. Mutta, voi armahda, jos vaan niitä miehiä vielä markkinoilla tapaan!

— Parasta olisi ollut, kun nytkin olisit heistä erillään pysynyt.

— »Höm, kyllähän se niin on, on kai,» sanoi Toivola akalleen, mutta minkäs sille taitaa, kun luonto vetää? Eihän muusta olisi lukua ollut, mutta voi pahanen päivä, kun särkyi se pullo ja mun hyvä viinani meni maahan. »Se on luut nuu!» sanoi Östmanska, kun ruoka loppui.

— Niinkuin et sinä muka toista hankkisi!

— Hankin kyllä, sen saat nähdä ja maistaa myöskin saat, ennenkuin tästä kaupungissa ollaan.

— Sen mä tiesin.

Pienessä töllissä kaupunkia likellä ottivat miehet yökortteerin. Sieltä aamulla varhain lähdettiin kaupunkiin, hiukan hiljaisempina, sillä *Matin* »kuraasi» ei näin aamusta ollut vireillä. Hevonen ajettiin kadun syrjään, johon muitakin tuttavavia oli pysähtynyt. Matti pani sille kourallisen heiniä eteen ja pyysi erästä tuttavataan pitämään sitä silmällä. Ja nyt mentiin torille. Kadun kulmassa oli väentunkoa ja Antti eksyi toveristaan, mutta siitä hän ei suuresti välittänyt. Tuli täällä mies yksinkin toimeen. Hän kuunteli ensin hetkisen posetiiviä ja sitten erästä miestä, joka suuren ihmisjoukon suureksi ihas-

tukseksi lauloi Paavo Putkosen sepittämää ja Mikkelin kirjapainosta ilmestynyttä rakkauden laulua:

»Pää sinä kultani rakas luonto,
Sinulle on annettu suloinen muoto,
Ole sinä aina iloinen,
Elä sinä kiukussa kiroile.

Sinusta en koskaan eritä taida
Muut likat ei mielestän mitä maita,
Sä olet se kaikista ainova
Jolle nuoren luontoni lahjoitan.

Nyt minä lasken käteni kaulaan,
Sillä minä näin suloisesti laulan,
Kun en voi muuten selittää,
Kuin perääsi on niin ikävä.»

— Mitä se »pää» siinä ensimmäisen värsyn alussa merentieraa? kysyi eräs kuuntelijoista.

— Tietänethän tuon, lausui toinen, se tarkoittaa, että koko laulu on päätön.

— Mutta minun tyhmän järkeni mukaan on »pää» aina pässin esipuhe, lausui kolmas, ja sentähden se merkinneekin, että laulun tekijä on oikein aika »pässin pää».

Sille sukkeluudelle miehet nauraa hohottivat ja naiset tirskuivat; mutta ne viimemainituista, jotka olivat vanttuissa, tohvelipaltoissa ja silkkihuivissa, ne vaan hiljaa myhähtelivät ja

peittivät huuliaan sileästi kokoonkierretyllä niistinliinallaan.

Kummaa oli Antista, että naiset niin halukkaasti noita lauluja ostivat. — Minä en ainaakaan semmoiseen rahaani pane, mietti hän pätevästi ja kävi kojuja katselemaan, joita pitkä rivi oli pystytetty torin varteen. Eräältä kultasepältä osti hän korvarenkaat Elsalle tulijaisiksi ja erään Tampereen eukon kojusta simsetin ja kaulahuivin — sulhaspuvukseen muka — kääri ne kokoon ja pisti taskuunsa. Samassa älysi hän kadun toisella puolella valmiita vaatteita osaksi levällään pitkillä pöydillä, osaksi ripustettuina pitkin lankun seinää.

Antti meni sinne.

— Hei mies, huusi juutalainen hänelle vastaan, tule ostamah, se helppo hinda, hyve tavara, näin kaunis jakka, kolmell' kymmenell' markall', et paremba mistääh sah. —

Antinkin mielestä tuo harmaa verkanuttu oli hyvin mukava ja kaunis, mutta — »jok' on verassa, se on velassa, talonpoikain seassa» — arveli hän ja aikoi lähteä eteenpäin.

Juutalainen innostui.

— Osta veli, huusi hän, tarttuen Antin käsivarteen — osta, mine anda se sulle viisi-kolmatta markka. Katso kuinga se passah'!

Ennenkuin Antti tiesi asiastakaan, oli vanha takki pois hänen päältään ja verkanen sijassa.

Olipa hän sentään mielestään niinkuin vähän pulskempi tässä asussa, ja totta Elsankin silmissä poika toiselta näyttäisi näin mahtavassa nutussa, kuin tuommoisessa karkeassa ja vanhassa retkaleessa.

— Mitähän tuo olisi, jos kahdellakymmenellä annatte, niin joutais olla.

— No sama se on, maksa pois raha, — sanoi juutalainen ja kauppa oli tehty.

Kun Antti oli maksanut suostutun hinnan, aikoi hän ottaa vanhan nuttunsa pöydältä, mutta — ihme ja kumma — se olikin kadonnut. Turhaan haki hän pöydältä ja maasta, turhaan katseleli hän ihmisiä ympärillään, — nuttua ei näkynyt eikä kuulunut. Juutalainen häilyi jo kaupassa muitten kanssa eikä joutunut häntä enää kuulemaankaan. Tässä ei auttanut muu, kuin pitää vahinko hyvänään. Voi harmia!

Lisäksi alkoi vielä sataa hänen uudelle nutulleen ja outo kun oli, ei Antti tiennyt, mihin poiketa sateen suojaa etsimään. Kävellessään katua, näki hän niin sanotun »onnen pyörän», joka ihmisille ilmoittaa tulevaisuuden salatut asiat. Hintä 25 penniä. Se tieto nyt kumminkin täytyi ostaa. Antille annettiin »onnen lippu», joka lupasi hänelle paljon hyvää ja vähän pahaa. Rikkautta, rakkautta, monta ystävää, muutamia vihamiehiä, kaunis puoliso ja paljon lapsia on suotu hänen osakseen. Tuo kuitenkin

taas teki mielen keveämmäksi. »Vähät siitä», arveli Antti, »jos kohta nuttu menikin ja korvarenkaat ja simsetti ja kaulahuivi, jotka olivat taskussa. Koskapas sitä ihminen vahingon veräjälle pääsee. Ja olihan onni sekin, että kukkaroni sattui olemaan liivin taskussa. — — — Hm — — — rikkautta ja kaunis puoliso — — Elsa onkin kauniin tyttö koko maailmassa — —»

Likeisillä portailla soitettiin nyt kelloa. Sisältä kuului posetiivin ääni, väkeä tulvasi sinne ja Antti meni myös. Se oli panoraama. Ympäri huonetta oli asetettu kauniita ja kallisarvoisia voittokaluja, jotka muka arvan kautta olivat saatavina. Arpa maksoi markan ja Antti koetti onneaan. Sai kun saikin pienen sokurastian, jommoisen Elsa oli kotipitäjän kauppiaalta ostanut kolmella kymmenellä pennillä. Taas tuli vahinko, — mutta jotakin se lystikin maksaa, ja saihan täällä samalla hintaa katsella huonoja kuvia himmeitten suurennuslasien lävitse. Antti läheni silmillään yhtä lasia ja koki saada selville, mitä se kuva oikeastaan merkitsisi, jonka hän siinä näki edessään.

— Täälläkö sinä junkkari oletkin, kuului samassa tuttu ääni hänen korvissaan ja Matin käsi ravisteli häntä olkapäästä. — Käy mukaan, minulla on täällä muutamia hyviä toveria.

Antti seurasi Mattia. Kävellessään kadulla sattui hän vilkaisemaan uutta nuttuansa, ja —

pettivätkö silmänsä, vai oliko kaikki noiduttu — uusi, harmaa nuttu oli muuttunut aivan kirjavaksi. Sade oli sen kostuttanut, juutalaisen maali oli liuvennut ja hänen päällään oli nyt vanha, kulunut, maalilla tahraillu takki.

— Matti, sanoi hän seisautuen, katsos velikulta vähä tätä uutta takkiani!

— Hm — »kauniit on paikat, sanoi Lintu-Jussi».

— Mitä sinä tästä arvelet?

— Arvelen, että juutalainen sinut petti.

— Samaapa melkein minäkin epäilen. Mutta kuules, Matti, tämä on vähän häpeällistä.

— Kyllähän se niin on, on kai.

— Antaisinko hänelle selkään, vai veisinkö hänet oikeuteen?

— Niin, sitä asiaa sietää harkita.

Antti olisi kernaammin heti lähtenyt juutalaiselle kovaa näyttämään, mutta Matti otti häntä käsivarresta ja vei hänet mukanaan — kapakkaan.

Oli seuraava aamu. Antti heräsi, hieroi silmiään, katseli ympärilleen, — hieroi taaskin silmiään, mutta näky ei muuttunut. Missä oli hän? Pelkällä lattialla oli hän maannut ja ympärillään, niinikään lattialla, makasi koko joukko miehiä. Huone oli kolkko ja alaston.

Ikkunat olivat korkealla permannosta ja — rautahäkit edessä.

— Jumalan tähden, olenko vankihuoneessa! Maailma musteni Antin silmissä, hän kavahti ylös ja hoiperteli ovelle. Se oli lukittu. Mutta kuka on tuo mies, joka suullaan makaa kynnyksen edessä?

— Matti, sinäkö se olet? Matti, nouse ylös ja katso, mihin olemme joutuneet — — — Matti — — — Matti — — — etkö jo herää — — —

Hän tarttui Matin käteen — — — oi suuri Luoja — — — se oli kylmä! Antti nosti hänen päätään, lattialla oli verta, — — — veri oli myös hyytynyt ruumiin huulille ja sieramiin. — — Matti oli kuollut, — kuollut, — ja missä tilassa!

Tuskan hiki nousi hänen otsalleen, sydäntä kovin ahdisteli, hän puristi käsillään päätään. — »Oi taivaan Isä, mitä tietä jouduin tähän helvetin esihuoneeseen«, huokasi hän. Mieleenjuohtui nyt kapakka. Siellä oli juotu, riideltä, tapeltu. Sitten puhuttiin varkaudesta, huudettiin poliisia, vihellettiin ja — — enempää ei hän muistanut — — —

— Miehet, miehet, nouskaa ylös! Täällä kuolema on käynyt tänä yönä! —

Toinen pää toisensa perästä kohosi lattiasta ja tylsät silmät kääntyivät kaikki Anttiin, joka istui tuvan ainoalla rahilla. Tämä osoitti Mattia.

Miehet haukottelivat ja ojentelivat kankeita jäseniään. Sitten vähitellen virkistyivät, nousivat ylös, tarkastelivat likemmin ruumista ja päättivät hengen jo auttamattomasti lähteneeksi.

Antti oli vaipunut synkkiin ajatuksiin. Jumalan vanhurskas käsi oli lopettanut jumalattoman menon. Matti oli irstaisesta markkinaelämästä äkkiarvaamatta kutsuttu taivaallisen tuomarin eteen. Hänellä, Antilla, vielä oli armon aikaa, hän vielä voi kääntyä kadotuksen tieltä, jolla ensimmäisen askeleensa jo oli ottanut. Varoittavana, kauhistavana esimerkkinä lepäsi Matti tuossa hänen edessään. Antin silmät aukenivat ja hän päätti kääntyä siltä tieltä, joka viheliäisyyteen ja kadotukseen vie.

— Ja Elsa, — tuo ihana, puhdas tyttö, — hän varmaankin hylkää langenneen nuorukaisen — — —

Tuo ajatus kipeästi poltti Antin sydäntä ja kun hän, juoppouden sakkoon langetettuna, pääsi vapauteen, ei rohjennut hän mennä sinne, mihin hänen halunsa ja toivonsa paloivat, vaan astui raskailla, epävakaisilla askeleilla kohden kolkkoa kotoansa.

Kymmenen vuotta oli kulunut. Järven rannalla oli talo, tosin pieni, mutta hauska ja siisti. Pellolla aaltoili ruis, kauniina ja lähes tuleentu-

neena. Ikkunat välkkyivät ilta-auringon valossa. Nuori, ihana vaimo seiso i etehisen ovella, varjosi kädellä silmiään ja tähysteli polkua, joka niityltä toi pellon aitovartta pitkin talolle. Tuvasta juoksi kolme pienokaista hänen luokseen, ja nuorin, kaksivuotias Antti, tarttui syleillen hänen hameesensa.

— Äiti, saammeko juosta isää vastaan? — kysyi vanhin, sievä, seitsenvuotias Anna.

— Menkää, lapseni, tuolla hän jo tuleeekin. —

Ja siellä tosiaankin tuli vanha tuttavamme, Antti, viikate olalla. Hän astui rivakkaasti ja kasvojaan kaunisti lempeä, iloinen hymy, sillä hän jo oli huomannut armaan vaimonsa ja rakkaat pienokaisensa. Vanhemmat lapset riemuten juoksivat isää vastaan ja pikku kaksivuotias koki tallustella jälessä. Vaan eipä hän pitkältä ennättänyt, ennenkuin isä jo tuli Annan ja Villen seurassa hänen vastaansa.

Pikkuinen kurotti käsiään ja rukoili: »Isä ota 'yliin!» Ja isä las ki heti viikatteen aidalle ja nosti lemmittynsä käsivarrelleen.

Näin he lähestyivät Elsaa, joka hymysuin ja lempeillä silmäyksillä tervehti miestään.

— Tule, Antti, illallista syömään, ennenkuin puuro jäähtyy — sanoi hän.

— Tulen, ja sua kiitän Elsa ni — vastasi Antti, syleillen vapaalla käsivarrella vaimoaa n — kiitän tästä ja kiitän siit äkin illasta, jolloin

juuri nyt kymmenen vuotta sitten ainoan kerran neuvosi ylenkatsoin. —

— Unhota se jo! —

— Ei niin, mun armas vaimoni, vaan muistelkaamme sitä ilolla, sillä se kuitenkin perusti onnemme. Kun ensimmäinen askeleeni pahalla tiellä heti kohtasi kovan rangaistuksen, se minut, niinkuin toivon, ainaiseksi siltä karkoitti. Eikö siis syytä sitä ilolla muistella? —

— On niinkin, Anttiseni. Ja menemmekö huomenna niinkuin ennenkin yhdessä markkinoille myymään voitamme ja muita tavaroitamme? —

— Sen teemme, Elsa, ja ostamme sieltä samalla pikku Annalle ensimmäisen lukukirjan.

Pikku Anna hypähti ilosta. Äiti toi puurovadin pöydälle, Antti luki ruokaluvun ja tyytyväinen perhe istui illallispöytään.

Jyväskylässä v. 1877.

Äiti ja poika.

Aseassa kohden Päijänteen rannoilla kasvaa suoria, ikivanhoja honkia. Ne seisovat juhlallisina ja komeina; juuret ovat kiinnitetyt maan tomuun, mutta latvat osoittavat ylös taivaan siintävään korkeuteen, — mykkinäkin ihmiselle muistuttaen maallisen vaelluksen ylhäistä päämäärää. Vaan kun vieno tuulen humina metsän hiljaisuuden tauottaa, silloin salainen humina kuuluu petäjiköistä, silloin mykät ovat puhevoiman saavuttaneet. Kuunnelkaamme! He kertovat tapahtumia, joita vuosidan kuluessa joko itse ovat nähneet, tai Päijänteen aallot rannalla heille kuiskaelivat.

Oli kolkko, syksyinen päivä. Myrsky pauhasi ja aallot kuohuivat korkeina, vaahtopäisinä Päijänteen helmassa. Taivaalla ajoivat sysimustat pilvet kiivaalla nopeudella toisiaan, niiden näkö oli uhkaava, peloittava.

Ristiselällä kamppaili pienoinen venhe vihaisten aaltojen ajelemana, ja venheessä istui

nainen, kalman vaaleana, puristaen vakaista lasta rintaansa vasten. Valtavasti sykki äidin sydän ja hänen silmänsä tuijottivat tuskallisina kohden synkkää taivasta. Mies, joka istui etupäässä, koki ainoalla airolla, mikä hänellä vielä oli jälellä, ohjata venheen kulkua, vaikka selvään näki sen turhaa olevan. Vakaana istui hän siinä, yhteen puristetuilla huulilla ja rypistetyllä otsalla, viimeisillä voimillaan taistellen Ristiselän kuohuvan kidan kanssa. Kauhistuksella oivalsi hän takanapäin hirmuisen aallon vyörivän heidän jälessään. Se saavutti venheen, — löi sisään ja kasteli vanhemmat. Tuli toinen — kävi samoin. Tuli kolmas, entisiä valtavampi, saavutti venheen ja — löi sen pirstaksi luotoon.

Ainoa huuto kuului, ja syvyyteen vajosi mies, lapsen isä. Mutta sama aalto, joka isän hautaan painoi, kantoi äidin lapsineen turvaan, saaren ruohoiseen rantaan. Äiti kun tointui, heittäytyi surkealla valituksella lapsensa yli, kostutti kyyneleillään hentoisen kalveja kasvoja ja suuteli hänen kylmiä huuliaan ja umpeen vaipuneita silmiään.

— Oi taivaan suuri Luoja, huokasi hän ahdistetulla sydämmellä, elä salli mun lapseni kuolemaan nukkua, ennenkuin kasteen liiton olet hänen kanssaan tehnyt! Kuule huutoni, o Isä laupias!

Ja taivaan ovi aukeni, — äidin rukous oli

löytänyt tien Kaikkivaltiaan istuimen eteen. Syvä huokaus nousi lapsen rinnasta ja hänen suloiset silmänsä hymyilivät kiitolliselle äidille.

Hetket kuluivat, päivät päättyivät. Kaksikymmentä oli jo vuotta vierinyt ajan hautaan, kun taas sama äiti ja sama poika kulkivat Päijänteen vesiä. Nyt oli ihana, kesäinen ilta. Taivas kaarsi selkeänä ja puhtaana ylähällä, ei pieninkään pilven hattara himmentänyt sen sinertävää loistoa. Auringon kirkas valo valui hempeänä alas länteyen taivaan rannalta ja kullan hohtavina kimaltelivat säteet veden tyyneessä kalvossa.

Hiljaisuutta häiritsi ainoastaan tuo iloinen hääjoukko, joka soitolla ja riemulla kulki Ristiselän poikki. Etummaisena soui morsiusparin koivuilla ja kukkaseppeleillä kaunistettu pursi ja heti jälessä tulivat muut seuraan kuuluvat venheet vilkkaassa kilpailussa. Iloiset leikki-puheet ja soiton säveleet kaikuivat loitolle ympäri.

Mutta hiljaisena autuaassa onnellisuudessaan istui morsiuspari ensimmäisen venheen keskellä. Sulhanen, kahdenkymmenen vuotias, rehevä nuorukainen, katseli säihkyvin silmin rinnallaan istuvata morsiantaan. Kuinka viehättävän suloinen olikaan komeassa juhlapuvussaan tuo

puhdas, lemmitty neitonen, jonka hän nyt oli omakseen saanut!

— Mun armaani, kuiskasi nuorukainen, helästi puristaen morsiammensa kättä, ole tervetullut sinä, mun sydämmeni rakastettu, uuteen kotiisi! Suokoon sulle taivas sen onnen ja siunauksen, jota rakkauteni toivoo!

Kainosti loi morsian loistavat silmänsä alas, huulensa hymyilivät ja ujouden puna kajasti hänen hempeillä poskillaan.

Morsiusparia vastapäätä istui sulhasen äiti, sama äiti, joka kaksikymmentä vuotta sitten oli aallon ajamana lapsineen pelastunut rantaan. Tuossa edessään oli nyt hänen poikansa, onnellisena ja pulskana nuoruuden terveydessään. Äiti painoi kätensä ristiin, ja kiitollinen huokaus nousi hänen rinnastaan ylös taivasta kohden, mutta silmiään ei hän voinut kääntää jalosta morsiusparista. Ja vaikka näyttikin poikansa nuoren puolison rinnalla hetkeksi unhottaneen vanhan äitinsä, ei kateus kuitenkaan sijaa löytänyt äidin rakkautta sykkivässä sydämessä.

Taaskin oli muutamia vuosia mennyt, ja sama venhe nähtiin jälleen kiitävän Päijänteellä. Mutta soitot ja huilut eivät nyt mukana olleet, eikä riemuhuudot ympäristölle kajahtaneet. Vakaina, juhlallisessa hiljaisuudessa jatkoivat sou-

tajat taukoamatta yksitoikkoista työtään, vakaana ohjasi perämieskin venheen kulkua. Musta ruumis-arkku oli keskellä venhettä ja vanha, ijäkäs vaimo istui arkun rinnalla. Vaimon sydän oli särjetty, kasvonsa murheen murtamat ja väsyneenä nojasi hän päätään ruumis-arkkuun. Kyyneleet valuivat tulvana alas hänen ryppyisiä poskiaa pitkin, mutta somina heiluivat hopeanharmaat hiukset arkun mustalla kannella. Siinä lepäsi hän, jota myrsky-iltana oli povelleen sulkenut, jota sittemmin oli sulhona ihaellut, siinä lepäsi elämänsä ilo ja toivo, siinä vanhojen päiviensä turva.

— Oi Jumalani, huokasi surun kalvaama äidin sydän, miksi katkaisit hänen elämänsä langan liian varhain, miksi tempasit minulta poikani miehuutensa parhaimmassa voimassa? Oi taivaan Isä, miksi loit Sä ihmisen niin kurjaksi ja mitättömäksi, miksi eksytit hänet tänne, maallisen elämän turhuuteen ja katoovaisuuteen? Sä rakkauden Jumala, miksi olet niin kova ja armahtamaton!

Nureksivalla epätoivolla silmäili vaimo syksyn harmaata taivasta. Kyynel, joka vieräsi hänen poskelleen, putosi alas ja tapasi hennon lapsen kasvoja, ja lapsi, joka makeata unta oli nukkunut vaimon sylissä, heräsi sen kyynelen koskennasta.

Tällä surullisella retkellä oli kaksi tarkoi-

tusta. Samalla kun isää saatettiin viimeiseen lepokammioonsa maan poveen, vietiin hänen viikkokauden vanhaa lastaan kasteen liittoa tekemään Herran kanssa.

Vanhus ei huomannut lapsen heräämistä, ennenkuin pienoinen käsi irtautui kapalon siteistä ja kohosi ylös, ikäänkuin taivaasen osoittaen. Silloin vaimo säpsähti ja katsoi vakaasti lapseen. Nurkuva epätoivo katosi vähitellen hänen sielustaan ja suloinen rauha tuli sijaan.

— Sinäkö sydänpäpöni, saneli hän hiljaa lapselle, sinäkö vanhalle muistutat ihmiselämän korkeata päämäärää? Taivaasen osoitat, — niin siellä, — siellä taistelu on loppunut ja henki katoavaisuuden kahleista vapaa, sinne on isäsi päässyt edellämme, sinne pyrimme mekin hänen jälessään, maailman rantaa polkiessamme. Oi minua! Herran eteen aijon sinua viedä, aijon rukoilla häntä ottamaan sinuakin taivaan perilliseksi, ja kuitenkin, kurja, nureksin siitä, että armonsa jo isällesi osoitti ja valtakuntansa autuuden hänelle lahjoitti. Kiittämätön vaivanen mikä olinkin!

Ja korottaen silmänsä ylös taivasta kohden lausui hän kovemmalla äänellä:

— *Ylistetty olkoon Herran nimi nyt ja ijankaikkisesti, amen! Kiitetty olkoon Herra joka päivä. Jumala panee kuorman meidän päällemme, mutta hän myös auttaa meitä, Sela.*

*Meillä on Jumala, Jumala, joka meitä auttaa
ja Herra, Herra, joka meitä kuolemasta va-
pahtaa. Halleluja!*

Jyväskylässä v. 1877.

Päivä koittaa!

I.

Rauhalan ja Ristolan torppien maat olivat vieretysten. Rauhala oli vähäisellä mäen törmällä likellä lahtea, jota outo olisi helposti voinut luulla lammeksi, sillä salmi, joka vei Kallaveden väljille vesille, peittyi tykkäänään lehtipuitten suojaan. Saman lahden pohjukasta näkyi Ristolan torppa. Tyven ja ihana oli tämä lahdelma. Koivut, jotka suorina ja tuuheina kasvoivat rannoilla, kuvastuivat sen välkkyvässä vedessä; olipa aivan kuin samasta juuresta aina kaksi koivua olisi lähtenyt, toinen ylös, taivaan siintävää korkeutta kohden, ja toinen alas, järven syvyyteen pyrkien, missä toinen taivas kilvoitteli loistavassa kauneudessa korkeuden taivaan kanssa. Maa oli alankoa; ainoastaan Rauhala vastaisella rannalla kohosi jyrkkä, yksinäinen kallio, jonka kaljua kylkeä lahden kirkas vesi väsymättä suuteli. Kun mainitusta

salmesta, joka oli pitkä ja kapea, soudettiin ulos Kallavedelle, nähtiin vasemmalla kädellä, noin kivenheitto matkaa salmen suusta, Koiviston uhkea talo, jonka alueesen sekä Rauhalan että Ristolan torpat kuuluivat. Laveat viljavainiot ympäröivät tätä taloa, joka muuten rakennuksiensakin puolesta todisti asujainten toimesta ja varallisuudesta.

Eräänä helteisenä kesäpäivänä oleskeli kaksi lasta, poika ja tyttö, Koiviston aaltoilevan ruispellon pientarella. Poika, joka näytti olevan vähän vanhempi toveriaan, loikuili selällään nurmikolla ja varjosi käsivarsillaan silmiään taivaan huikaisevalta valolta. Tyttö istui hänestä vähän matkan päässä ja satoi uskoa kiehkurata ruiskukista, joita hän kosolta oli kerännyt helmaansa. Hetken olivat he näin äänettöminä olleet, kun seuraava kiista syntyi heidän välillään:

— Kuule Niilo!

— Hoi?

— Sinä olet laiskin poika tässä maailmassa.

— Niinkö luulet, Katri?

— Siitä olen varma.

— Vai niin, — vai olet varma! Päätät sen kaiketi siitä, kun näin mukavasti tässä oikoilen, enkä edes keräile sinulle kukkia tuohon kiehkuraasi?

— Ei sinun sitä tarvitsekaan tehdä, johan minulla on tarpeeksi asti kukkia.

— Millä nyt sitten näyttäisin sinulle virkeyttäni? — Niilo kavahti istumaan tätä kysyessään ja katsoi tutkistellen tyttöön, joka juuri oli saamaisillaan kiehkuransa valmiiksi.

— Minkätähden sinä aina oleskelet noin unisena ja hiljaisena, silloin kuin sinulla olisi valta oikein keikkua ja hyppiä, niinkuin muutkin lapset tekevät?

— Hm — etkö sinä sitä ymmärrä? Tietysti sentähden, kun minua paremmin haluttaa olla niinkuin olen.

Katrin kiehkura oli nyt valmis. Hän katseli sitä ihastuksella ja näytti jo unhottaneen koko kiistan. Sitten painoi hän sen kultakutrieseen päähänsä.

— Katso, Niilo, kuinka se on kaunis! lausui hän ilosta loistavin silmin.

— Kyllä — Niilon silmät luiskahtivat kiehkurasta alas Katrin sinisiin silmiin ja hohtaviin poskiin, — kyllä on hyvin kaunis, virkkoi hän harvaan ja painavasti, mutta epäiltävää on, tarkoittiko hän kiehkuraa tai jotakin muuta.

Katri katsoi Niiloon.

— No, joko tottakin jaksoit nousta istumaan? kysyi hän pilkallisella hymyllä.

Niilo punastui ja hyppäsi ylös nurmelta.

— Maltas, sanoi hän, kyllä näytän, onko velttous kangistuttanut jäseniäni.

Ennenkuin Katri aavistikaan hänen aiko-

mustansa, oli Niilo siepannut hänet käsivarrelleen ja juoksi, kantaen tyttöä sylissään, pitkin pellon pientareta; hyppäsipä vielä ojan toisellekin puolen ja sieltä taas takaisin, uudistaen saman tempun tavan takaa, eikä välittänyt lainkaan Katrin kirkumisesta. Turhaan tämä tepasteli ja ponnisteli voimiaan, Niilo vaan nauroi ja puristi häntä rintaansa vasten. Viimein he joutuivat alas rantaan. Täällä Niilo pysähtyi läähättäen ja laski kannettavansa maahan.

— Vieläkö moitit minua laiskaksi? kysyi hän, seisahtuen Katrin eteen.

Mutta nyt oli Katri närkästynyt eikä virkanut sanaakaan; peitti vaan kasvojaan käsiinsä ja itkeä tihutti. Niilo jo tuli levottomaksi. Hän alkoi tyttöä lepytellä, laskeutui alas hänen jalkainsa juureen ja koki väkisen irroittaa hänen pieniä käsiään, jotka säälimättä puristivat noita armaita sinisilmiä.

— Katri kulta, puhui hän, miksi sinä noin vähästä suutut? Elä itke, en minä enää koskaan semmoista tee. Tule leikkimään tuonne rantaan, minä opetan sinua voileipiä viskaamaan.

Katri tirkisteli sormiensa välistä Niiloon, tutkiakseen, oliko tämä täyttä totta, taikka oliko se ainoastaan viekas juoni, jolla Niilo tahtoi häntä houkutella itkusta lakkaamaan. Mutta Niilo tapasi hänen silmäyksensä ja ihastui, otti tyttöä kädestä ja vei häntä lähemmäksi rantaa.

Siellä hän etsi sopivia kiviä, joista antoi parhaimmat Katrille ja jätti itselleen huonoimmat. Kyyneleet tytön silmissä olivat jo kuivuneet.

— Katsos nyt, Katri!

Niilo viskasi kiven niin taitavalla kädellä järvelle, että se kuudesti kosketti veden pintaa ja vasta seitsemännellä kerralla vajosi syvyyteen.

— Hei, Niilo, sinäpä vasta olet oikein aika mies! huusi Katri ihastuen.

— Pyh! onko tuo nyt sitten mikään konsti? kuului äkkiä ääni heidän takanaan. Niilon ikäinen poika oli tullut rantaan ja heidän huomaamattansa katsellut Niilon mestaritemppua.

— Ei se sinulta, Yrjö, ainakaan synny, lausui Katri.

— No, sepä kumma, ett'ei se minulta syntyisi!

Uhkamielisellä rohkeudella etsi Yrjö mieleistään kiveä ja kun oli semmoisen saanut, sylkäsi hän siihen kolmasti, heilutti sitä monta kertaa kädellään ja sinkahutti niin viimein ulos järvelle. Kivi lensi kauvas, putosi viimein alas ja — ploks! — vajosi heti syvyyteen.

Katri nauroi.

— Ethän saanut ainoatakaan voileipää, ilkkui hän.

Tuo Yrjöä kovin harmitti.

— Kunpa olisi minulla pallo mukanani,

niin näyttäisin, että voisin sen heittää korkeammalle ilmaan, kuin kumpikaan teistä, sanoi hän.

— Saat heittää minun palloani, lausui Katri ja otti taskustaan samalla kauniin pallon, jonka antoi Yrjölle.

Tämä keräsi viimeisetkin voimansa ja heitti sen ylös ilmaan. Korkealle pallo todella kohosikin, mutta takaisin tullessaan meni se syrjään ja — voi onnettomuutta — putosi suoraan järveen. Katri hyrähti itkuun ja Yrjö koki häntä lohduttaa, lupasi pyytää isältään rahaa ja ostaa hänelle paljoa kauniimman pallon sijaan. Mutta Niilo oli heti juossut veteen ja sukelsi järven pohjaan, juuri sille kohdalle, mihin pallo oli pudonnut. Silmiään rävähtämättä, tuskin hengittäenkään katseli Katri tyynettä veden pintaa, kunnes Niilon pää taas tuli esiin ja hän, pudistellen keltaisia hiuksiaan ja näyttäen palloa kädessään, ui rotevasti rantaan. Riemusta huutaen juoksi Katri häntä vastaan ja otti herttaisella kiitollisuudella pallonsa Niilolta.

Lapset, jotka näin leikkivät, olivat kaikki likeisistä kylistä. Yrjö oli rikkaan Koiviston ainoa poika; Niilon äiti, joka kymmenen vuotta oli jo miehestään leskenä ollut, omisti Ristolän mökin ja Katrin vanhemmilla taas oli Rauhala hallussaan. Niilo ja Yrjö olivat noin kaksitoista vuotisia, terveitä, punaposkisia poikia. Pienem-

pinä, kun eivät vielä työhön kyenneet, olivat he päivät päättään olleet yksissä, ja silloin oli pikku, sinisilmä Katri aina kolmantena joukossa. Talvella he luistelivat, olivat lumisilla, tai istuivat Koiviston tuvassa ja kokivat kilvassa saada katekismoa päähänsä. Siinä toimessa oli Niilo aina etevin, niinkuin hän muutoinkin oli tovereitaan kehittyneempi. Mutta kesälläpä kirjat makasivat pölyssä hyllyllä ja lapset aamusta iltaan leikkiä löivät ulkona kedolla tai järven hiekkaisella rannalla. Oi ilon ja viattomuuden päiviä! Ne olivat sittemmin Katrin rakkaimmat ja kalliimmat muistot.

II.

Ajat kuluivat, vuodet vierivät. Katrissa oli tullut ihana, punaposkinen neitonen, ja Niilo ja Yrjö olivat raikkaita, pulskia nuorukaisia. Lapsellinen ystävyys oli Niilon ja Katrin välillä muuttunut rakkaudeksi, ja puoli vuotta oli Katri jo ollut Niilon kihlattu morsian. Mitä Yrjö tästä ajatteli, sitä ei kukaan tiennyt, mutta aina siitä ajasta oli hän muuttunut umpimieliseksi ja hänen muotonsa oli käynyt synkeäksi. Olisiko rikkaan Koiviston ainoa poika rakastanut köyhän mökin tytärtä?

Niilo oli vakaa ja harvapuheinen nuorukainen, joka ei hevillä toiselle ilmoittanut, mitä sydämmen pohjalla liikkui. Mutta selkeyttä, syvyyttä ja puhtautta eivät hänen ajatuksensa puuttuneet. Katri taas oli luonnoltaan aivan toisenlainen ja kenties olikin se juuri siitä syystä, kuin hän niin erinomaisesti Niiloa viehätti. Hänen hilpeä, iloinen olentonsa, hänen suloiset, tunteikkaat kasvonsa sekä vilkkaasti liikkuva kielensä, jotka kaikki hetken herättämät tunteet ilmaisivat, ne vaikuttivat elävästi tuohon vakaaseen ja syvämieliseen nuorukaiseen. Kun Niilo kiskoi päreitä tai veisti jotakin tarviskalua ja Katri liverrellen istui hänen rinnalleen, laski molemmat kätensä hänen olkapäälleen ja kertoi tuhansia hupaisia juttuja, ei Niilo useinkaan monta sanaa virkkanut eikä liioin työtään keskeyttänyt; ja kun Katri silloin nykäsi häntä tukasta, saadakseen »Niiloa oikein valveille», niinkuin sanoi, niin tämä vaan myhäili ja katsoi lempeästi kiusaajaansa. Usein Niilon vakavuus nyt, niinkuin ennen heidän lapsuudessaankin Katria harmitti ja silloin väitti hän Niilon olevan Kallaveden jäätä kylmemmän ja tyyneemmän viilipyttyjä maitoaitassa. Ei Niilo sitäkään vastaananut; mutta kun hänen äitinsä sattui semmoista kuulemaan, koki hän aina poikaansa puolustaa ja sanoi tyyneessä vedessä suurimpain kalain uiskentelevan.

Juhannuspäivänä menivät Ristolán ja Rauhalan perheet samalla veneellä likeiseen Kuopion kaupunkiin kirkkoon. Kirkonmäellä täytyi heidän hetkeksi pysähtyä odottamaan, sillä ovet olivat vielä suljetut. Siellä seisoí paljon kansaa pienemmissä ja suuremmissa parveissa, mitkä hiljaa keskustellen, mitkä toisia katsellen. Kaikki olivat savolaisten tavan mukaan puetut tummansinisiin vaatteihin; naisilla oli toisessa kädessä virsikirja, toisessa niistinliina, ell'ei tämä tasaisissa käänteissä ollut virsikirjan ympärille käärittynä.

Niilo seisoí likellä portaita ja nojautui kirkon kiviseinään.

— Elä siihen vielä nukuttele, ilkkui Katri, odota toki siksi, kun kirkon penkkiin pääset.

— Katso vaan, ett'et itse torqu saarnan ajalla, pikku sääski, vastasi Niilo.

Katri jäi seisomaan silmät levällään, niin kummaa hänestä oli, kun Niilo kerrankin vastasi hänen ivapuheesensa.

— Hei, Niilo, sanoi hän viimein, johan nyt kummaa kuullaan, kun sinunkin suustasi noin monta sanaa yhtä aikaa lähtee.

Nauraen keikahutti hän samalla kantapäällään ympäri, mutta joutui hämilleen, kun huomasi Yrjön seisovan takanaan ja hymyillen häntä katselevan. Katri vetäytyi syrjään ja Yrjö lähestyi Niiloa, jota hän kättelemällä ter-

vehti. Mitä he keskenään puhelivat, sitä ei Katri tiennyt; mutta joka kerran, kun hän yritti nostaa silmiään maasta, tapasi hän Yrjön tuliset katseet, ja vaikka Katri aina kiireesti loi silmänsä toisaalle, tunsu hän kumminkin tus-kallisella ahdistuksella, kuinka ne yhä olivat häneen kiinnitetyt. Hän ymmärsi ja oli sen jo monasti ennenkin aavistanut, että Yrjö häntä rakasti, mutta miksi teki se hänet levottomaksi, miksi tuntui, ikäänkuin kamala aavistus olisi herännyt hänen sydämissään?

Vihdoin viimein aukaistiin kirkon ovet ja kansaa tulvasi sisään. Kun Katri äitinsä rinnalla nousi kirkon portaita ylös, pudotettiin äkkiä pikkuinen muistikukkanen virsikirjalle, jota hän kantoi kädessään. Katri katsahti ylös ja huomasi Yrjön rientävän ohitse. Hän punastui, pudotti kukan portaalle ja astui jalallaan sen päälle. Samassa katsahti Yrjökin taaksensa ja outo leimaus välähti hänen silmissään, mutta sitä ei Katri nähnyt.

Paluumatkalla souu Katri isänsä kanssa etuhangassa, Niilo piti perää ja emännät istuivat joutilaina, hiljaa puhellen keskenään. Puheenaineena oli heillä ensin papin saarna, sitten tuttavat, joita olivat nähneet kirkkomatkalla, ja viimein poikkesi keskustelu heidän jokapäiväisten toimintojensa alalle. Rauhalan emännällä oli kangas kuteilla; kaksi hame-vaatetta

oli jo kudottuna ja nyt olisi hän tahtonut rannuttaa vähän toiseen malliin. Siitä he kauvan neuvottelivat Ristolan emännän kanssa, kunnes viimein tulivat asiasta selville. Mutta puhe vähitellen taukosi; joutilaana oleminen, johon kumpikin olivat tottumattomat, alkoi tuntua työläältä — ja silmäluometkin kävivät niin kummallisen raskaiksi.

— Merkillistä, kuinka minua painaa, sanoi Rauhalan emäntä haukotellen.

— Niinpä minuakin, vastasi Ristolan emäntä, sormellaan hieroen kankeita silmiään, — eikö vaan liene ukkonen ilmassa, koska niin rasittaa.

Ja hänkin haukotteli pitkään.

Veneet, joita suuri parvi oli yhtä aikaa lähtenyt rannasta, erosivat vähitellen toisistaan Kallaveden suurella selällä ja menivät kukin omalle haaralleen. Ilma oli tyyni, päivä kuuma ja veden pinta huikaisevan kirkas. Kaikki vaan liittyi väsymystä lisäämään, yksin airojenkin yksitoikkoinen kolke ja veneen tasainen nytkähtelevä. Emännät vetivät huivinsa alas silmille, nojasivat poskea käteen ja kyynäspäätä polveen, ja ennen pitkää ilmoittivat syvät pään leikaukset heidän turhaan taistelleen uniukon kanssa.

Katrikin oli tavallista hiljaisempi. Huivi oli pudonnut hänen päästään ja auringon säteet löivät leikkiä hänen kultakutrisilla hiuksillaan.

Mutta vaikka kasvoissa ilmaantuikin outo hajamielisyys, näkyi kumminkin selvään, ettei uni hänen silmiään painanut. Niilo katsoi häneen pitkään, ihmetellen, olipa juuri kuin joku kysymys olisi hänen huulillaan pyörinyt; mutta jos niin olikin, eivät sitä kumminkaan sanat ilmituoneet. Näin hiljaisina siis matkaa jatkettiin aina kotoiseen rantaan saakka.

III.

Ei monta viikkoa kulunut tästä Juhannuspäivästä, ennenkuin Niilon äiti kääntyi kuume-tautiin ja, ainoastaan muutamia vuorokausia sairastettuaan, jätti maallisen elämän. Niilo oli lämpimän sydämensä koko hellyydellä rakastanut äitiään ja kunnioittanut hänen vakaata ja hurskasta mielialaansa. Monta kovaa oli hän tässä elämässä saanut kokea, monta huolta ja murhetta kestää, monta tuimaa kamppausta taistella, — nyt hän oli kaikki voittanut ja ijäisen rauhan saanut. Mutta Niilo jäi yksin maailmaan, — ei toki aivan yksin, sillä tuolta toivon satamasta näkyi viehkeä, iloinen olento, jonka silmäin suihke valaisi tulevaisuuden, niin kuin kirkas tähti syösyön synkän taivaan. Ja vaikka Niilo oli käynyt entistä vieläkin vakavammaksi, vaikka suru hänen sydäntään ahdisti,

ei murhe häntä kuitenkaan masentanut, teki vaan mielen pehmeäksi. Mitä ihanaa, ylevää ja hyvää maailmassa oli, sitä oli hän jo ennenkin rakastanut; mutta tästälähtein ne häneen yhä syvemmin vaikuttivat. Ruohot, kukkaset, kummut, kunnahat, jylhät vuoret ja hymyilevät laaksot, kaikki ne hänelle puhuivat kieltä, joka, samalla kuin se oli outoa ja salaperäistä, valtavasti viehätti hänen mieltänsä ja herätti hänessä aavistuksen siitä voimasta, joka kaikessa kät-kettynä vaikuttaa, johon verraten ihmisnero käy mitättömäksi kuin maassa mateleva mato.

Eräänä päivänä oli Niilo aamusta varhain uutterasti häilynyt kirveineen metsässä, kaskan hakkuussa. Työ oli rivakkaasti edistynyt hänen käsissään. Iltapuoleen hän hetkeksi jätti kirveensä puun juureen ja istautui mättäälle levähtämään. Auringon säteet lämpimästi hyväilivät hänen poskiaan, linnut oksilla virsiään virittelivät ja metsän kukkaiset levittivät ympäristöön suloista tuoksuaan. Niilo kuunteli puitten hiljaista suhinaa ja tuulen hengähdystä lehdikossa. Hänestä tuntui ikäänkuin olisi hän käyskenellyt kaukaisilla mailla, vallan oudossa tienoossa, kunnes hän viimein saapui korkealle vuorelle, jonka alla, etelään päin, uhkea kivilinna näkyi. Kuusi kultaista ikkunata välkkyi linnan jokaisella seinällä ja ympärillä kukoisti metsä upeassa rikkaudessa. Niilo astui linnaa

kohden. Portti oli auki ja hän meni sisään. Kuinka ihmeellisen ihanata täällä olikaan! Seinät loistivat kullalta ja suojissa oli katetuita pöytiä, joissa oli kultaisia astioita täynnä simaa, mansikoita, mesimarjoja, pähkinöitä ja kaikenlaisia hedelmiä. »Varmaankin olen nyt Metsolan kartanossa,» arveli Niilo, ja kulki uteliaana suojasta suojaan. Viimein hän saapui suureen saliin, jossa Mielikki, Tapion ihana puoliso, kehäsi kultaista lankaa, ja lapset leikkiä löivät ilosammaleisella lattialla. Mielikki oli juhlapuvussa. Hänen kaulansa oli koristettu kauriilla helmillä, käsivartensa kultaisilla ranne-
renkailla, sormensa kultasormuksilla ja hivuk-
sensa palmikoitu kultaisilla suortuvilla. Jaloissa oli hänellä siniset sukat ja kengät, kiinnitetyt punaisilla pauloilla.

Tämä lienee ollut linnan juhlasali, sillä sen vertaista komeudessa ei toista ollut. Siellä ihanimmat kukkaset kukoistivat, siellä tuhannet linnut visertelivät, ja kaikki, sekä kukkaset että linnut, puhuivat kieltä, jota Niilokin hyvin ymmärsi. Monta vanhaa tuttavata näki hän tässä loistavassa parvessa. Eikö tuo hohtava ruusu ollut juuri sama, joka kukoisti Katrin ikkunalla ja tuo vaalea vanamo, eikö ollut se hänen vanha ystävänsä kotoisesta metsästä? Tuon surumielisen orvon-kukan, samoin kuin sen rinnalla kukoistavan lemmikin oli hän var-

maan myöskin ennen nähnyt. Linnuista tunsin hän leivon, pääskyn, peipposen ynnä monta muuta.

— Mistä olet, nuorukainen? kysyi häneltä Mielikki.

— Suomesta olen, vastasi Niilo.

Kukkasten ja lintujen välillä nousi vilkas keskustelu.

— Suomesta, hän on Suomesta, pakisivat he toisilleen ja ruusunen vienolla äänellä jatkoi:

— Maassasi olen ollut, nuorukainen. Siellä keväisen auringon suutelo mun eloon herätti, siellä taivaan kaste mua illoin tervehteli ja kesäinen, lämmin sade voimiani virkistyi. Muistanpa, kun kerran heiluin Suomen immen kultaisissa kiharoissa, ja vaikka kauneuden ruhtinattareksi mua sanotaan, himmeni kuitenkin kauneuteni hänen suloutensa rinnalla. Otsallaan asui liljan puhtaus, silmistään loisti muistikukan hempeys ja poskiensa hohde oli ihana kuin iltarusko taivaalla. Hänen purppura-huuliltaan vaan yleviä ajatuksia sanojen muodossa valui ulos maailmaan. Näinpä nuorukaisen, jonka kirkkaat silmäykset imeäni seurasivat. »Oi ihana neiti,» saneli nuorukainen, »sinä olet mun sydämmeni valloittanut: sano, miten vois sinun rakkautesi voittaa?» Ja neiti vastasi: »todistakoon elämäsi, että kalliimpana minua, kalliimpana kaikkea, pidät synnyinmaasi

ja taivaan: palvele uskollisesti totuutta ja isäisi maata, ja mun rakkauteni hellä on ijäti oleva sun omasi.» Säihkyvin silmin lupasi nuorukainen tämän ehdon täyttää ja lemmen taivas kuvautui impeni ihanassa muodossa.»

Näin puhui ruusunen; mutta hänen vaietuaan korotti peipponen äänensä ja viserteli:

»Kallis on mulle tuhatjärvinen Suomi, jossa synnyin, kasvoin. Siellä aamuauringon herätessä virsiäni virittelin, siellä tyyneenä kesäiltana ystäväni löysin. Istuin kerran tuuhean koivun oksalla ja sen koivun juurella lepäsi jäntevä nuorukainen. Hän silmäili edessään aukenevaa kivistä ja kaitaista tienpolkua. Huomasin silloin ilkeän noidan, joka pukeutui ihanan naisen haamuun ja, kantaen kädessään kultaista pikaria, täynnä heloittavaa nestettä, lähestyi hän hymyhuulin viatonta nuorukaista. »Kauhis nuorukainen», puhui hän viettelevällä äänellä, »tule mun seuraani! Yltäkyllältä tarjoan sulle iloa ja elämän nautintoa. Kostuta huuliasi tällä virvoittavalla nesteellä ja veri sukkelammin virtaa sun suonissasi, suloiset tunteet täyttävät sydämmesi ja sinä saavutat verrattoman autuuden jo täällä maan päällä.» Nuorukainen katseli naista, ihmetteli hänen ihanuuttaan ja kuunteli hänen hurmaavaa puhettaen. Sydämmeni vapisi ja minä varoittelin häntä tuskallisella äänellä, vaan en tiedä, lieneekö hän kieltäni ymmärtänyt.

Hetken kuluttua hän kuitenkin käänsi silmänsä jälleen kaitaiseen polkuun ja saneli naiselle: »En joudu seuraasi, ihana nainen, sillä katso, tuolle polulle on minun rientäminen, siellä helmi on etsittävänä, jonka nimi on *Suomen onni*.»

»Elä hulluttele, nuorukainen», puhui nainen, »jätä se toimi muiden huostaan, sillä sitä helmeä et kuitenkaan voi löytää; suotta vaan kuluttaisit ihanan elämäsi tuskissa ja vaivoissa. Tuolla polulla sä kompastut teräviin kiviin, orjantapurat ja ohdakkeet sun jalkasi haavoittavat ja risut piirtävät verisiin naarmuihin sun kauniit kasvosi. Heitä tyhjäät tuumat ja tule mun seuraani! Katso, ruusut ja kukkaset heloittavat sillä tiellä, jolle sua saatan.» Mutta nuorukainen katsoi vakaasti naiseen ja vastasi jyrkällä äänellä: »Luovu minusta, viekas nainen; sillä huomaanpa jo valheen huulillasi asuvan.» Näin sanottuaan, nousi hän ylös ja astui kaitaista polkua kohden. Samassa ilmestyi tälle polulle impi, suloinen kuin metsän vaalea vanamo, nuori ja raitis kuin keväimen kukka. Tämä impi oli Suometar. Hän loi kirkkaat silmänsä nuorukaiseen ja toivon säde välkkyi niissä, kun hän, ojentaen kätensä nuorukaiselle, lausui: »elä epäile jalo nuorukainen, vaan ole uskollinen ja vakaa, niin jalkasi ei horjahda eikä voimasi uuvu!» Ja Suomettaren turvissa astui nuorukainen urheasti katalata polkua. Mutta noita-akka vihan vim-

massa viritti joutsensa ja tähtäsi heidän jälkeensä, vaan myrkylliset nuolet eivät enää nuorukaista saavuttaneet. Silloin minä riemuitsin ja sävelsin ilovirren, enkä muistanut sinä yönä levollekaan mennä.»

Kaikki, sekä kukkaset että linnut, yhtyivät nyt peipposen viserrykseen ja lauloivat: »Eläköön ja vaurastukoon ihana Suomi! Sen jalo luonto herättäköön eloon jaloja tunteita ihmisten povissa!» — — — — —

Kokonainen kukkais-sade putosi äkkiä Niilon kasvoille. Hän aukasi silmänsä ja kavahti ylös, eikä tiennyt vielä oliko hän nukahtanut taikka oliko hän todellakin ollut Tapiolassa. Mutta kaksi pientä kättä laskettiin takaapäin hänen silmilleen ja tuttu ääni kuiskasi:

— Arvaa, Niilo, ken sun herätti!

— Eihän tuo liene vaikea arvata, lausui Niilo, samalla kun tarttui kiinni noihin käsiin ja veti niiden omistajan rinnalleen istumaan.

— Hiljaa mies, torui Katri, luuletko minulla olevan aikaa täällä joutilaana oleskelemaan.

— Mihinkäs sinulla on kiire?

— Täytyy mennä lehmiä hakemaan. Isä käski vaan sanomaan sinulle, että meidän tänä iltana olisi mentävä nuotalle.

— Sitä olen minäkin vähän arvellut. Tuulethan sinä minun venheeseni?

— Ei ole tietoa. Olethan käynyt niin vakaaksi ja totiseksi, että sua vähitellen rupee ihminen pelkäämään.

— Katri!

— Niilo!

— Tuo oli sinulta leikkiä vaan.

— Ei ollutkaan se leikkiä, vaan aivan täyttä totta. Mutta elä viivytä minua, kun on muutenkin kiire. Hyvästi nyt! Tule hyvissä ajoin!

— Hyvästi Katri! Kyllä tulen.

Katri katosi puiden ja pensaiden taakse ja kohta sen jälkeen kuuli Niilo hänen heleän äänensä kaikuvan metsässä.

— Ptrui lehmäni, ptrui piikani, ptrui Mansikki, ptrui Mustikki, ptru — ptru—u—u—ui! Ptrui kotiin, ptrui syömään, ptrui juomaan, ptru — ptru—u—u—ui.

Lehmän kello kuului loitompaa ja Katri meni siihen suuntaan, vähän väliä kutsumus-
huudollaan lehmiä houkutellen. Nämä pian tulivatkin häntä vastaan, kellokki edellä, muut jälessä. Mansikki, joka kelloa kantoi kaulassaan, oli Katrin nimikko. Sitä hän ensimmäiseksi silitteli ja taputteli, siitä hän myöskin ensimmäiseksi koivun vihdakkeella kaikki kärpäset pakosalle ajoi. Hänen tätä tehdessään, käänsi lehmä hitaasti päätänsä, katsoi suurilla tummilla silmillään vakaasti nuoreen hoitajaansa

ja sanoi »möö—öh», joka sen kielellä tarkoitti samaa kuin »suuri kiitos!»

Nuotta oli jo vedetty, raskas työ oli päätynyt ja saalis, suuri joukko kiiltäviä, pieniä muikkuja, oli veneen pohjalla. Niilo ja Katri olivat kahden toisessa veneessä; toisessa taas oli Katrin isä erään palvelustytön kanssa. Paluumatkalla tahtoi Katri soutaa, pysyäkseen lämpöisenä, sillä hän oli nuotta tarpoessaan kastunut. Niilo asettautui sentähden perään.

Yö oli jo tullut. Se oli noita juhlallisia, lumoavia kuutamoihin Elokuun loppupuolella. Syvä hiljaisuus vallitsi kaikkialla, ei hiiskahdustakaan kuulunut, ei läheltä eikä loittoa, muuta kuin airojen tahdinmukainen kolke. Saarissa ja niemekkeissä ei pienin liikahdus, ei lehdenkään väräys häirinnyt metsän asujainten rauhallista yöunta. Tummansinisellä taivaalla kumotti ystävällinen täysikuu, ja muutamia keveitä, valkoisia pilven hattaroita uiskenteli verkalleen yläilmoissa. Niiden välistä näkyi ääretön avaruus, jonka synkeyttä tuikkivat tähdet vaan vähäisen valaisivat. Mutta järvi välkkyi niin kirkkaana hopeanhohtavassa valossa — olipa aivan kuin jonkun Vellamon neitosen hääjuhlaa olisi tuolla alhaalla, Ahtolan kartanossa vietetty. Suloiset tunteet täyttivät Niilon sydämen, kun hän tätä suurta ja ylevää ihanuutta katseli. Mutta tavallisuuden mukaan kätki hän ne omaan

poveensa eikä ainoallakaan sanalla niitä ilmoitunut. Katria hänen puhumattomuutensa harmitti ja hän päätti pienellä kiusanteolla kostaa sulholleen tuon luuletellun kylmäkiskoisuuden. Ei Katri vielä täydelleen tuntenut sen sydämen jaloutta ja lemмен-syvyyttä, jonka hän oli omakseen saanut. Käsittäneekö hän sen, ennenkuin se liian myöhäistä on?

Katri taukosi hetkeksi soutamasta, pyyhki hiukset silmiltään huivin alle, jonka solmua hän veti tiukempaan, korjasi vähän tuhtoa, ja — niin, nyt oli kostontuuma valmis!

— Kuule Niilo!

— Kyllä kuulen.

— En vielä heti aijokaan mennä vihille kanssasi.

— Kuinka niin? Olethan jo luvannut Köyrin aikaan tulla pappilaan.

— Vaikka olen luvannut; mutta en tule sittekään.

— No mikä ihme sinun nyt on päähäsi pistänyt?

— Se vaan, ett'ei minua haluta vielä mennä miehelään.

— Et sitä tähän asti ole vastaan pannut.

— Mutta nyt panen. Enhän tietäisi nuorena olleenikaan, jos kahdeksantoista vuotiaana jo naimiseen menisin.

— Eihän sinun siltä tarvitse vanhaksi tulla

— ole sinä vaan ijäti yhtä iloinen ja hilpeä luonnoltasi, kuin nytkin olet.

Niilo antoi Katrille lämpimän silmäyksen, mutta Katri päätti nyt vuorostaan olla muka jäykkä.

— Kyllä on hyvä sanoa »ole», vastasi hän, mutta etkö luule minun näkeväni, kuinka kaikki naiset kuihtuvat ja vanhentuvat heti, kun naimisiin joutuvat. Tottapa ei heillä silloin mahda olla varsin hyvä oltava.

☉ — Niin — lienet siinä osaksi oikeassakin; vakuutustani vastaan puhuisin, jos toista väittäisin. Varmaankin mahtanee naimisessa olevalla naisella olla paljoa enemmän huolta ja kärsimystä kuin naimattomalla, niinkuin hänellä myöskin on suuremmat ja vaikeammat velvollisuudet täytettävänä. Mutta koska Jumala sen kerran niin on säätänyt, niin luulen myöskin, että hän ne voi hyvin kestää, jos häneltä vaan ei tahtoa puutu. Ja varmasti luotan siihen, että siunaus aina tulee olemaan sitä suurempi, kuta raskaampi ja vaikeampi tehtävämme on ollut.

— Miten lienee tulevaisessa maailmassa, mutta ei se tässä elämässä kumminkaan aina niin ole.

— Kyllä se totuus paikkansa pitää jo tässäkin elämässä. Ken ensin rehellisesti kärsii työn kirouksen, joka juuri on vaiva ja raskaus, hän saa myös tuntea työn siunauksen, joka,

lukuunottamatta aineellista hyötyä, on tunnon rauha ja kaikkien hyvien avujen kehittyminen.

— Tuota en ymmärrä.

— Etkö ymmärrä? Otetaan esimerkiksi kaksi miestä, jotka kumpikin ovat saaneet periä yhtä hyvät tilat. Toinen heistä tekee kovasti työtä talonsa päälle ja saa tietysti monta vuotta kestää ruumiillista vaivaa ja räsitusta, ennenkuin mitään hedelmiä työstään näkee. Mutta siinä säilyttää hän mielensä virkeänä ja puhtaana, tottuu säästäväisyyteen, ahkeruuteen ja raittiuteen, ja saavuttaa sisällisen rauhan ja tyytyväisyyden. Toinen taas ei huoli voimiaan uuvuttaa työn teolla, vaan viettää aikaansa ilossa ja hupaisuudessa. Siinä hänelle kasvaa nautintohimon senlainen, ett'ei hän siitä ikänä omin voimin vapaaksi pääse. Hän tulee viimein työhön kykenemättömäksi, ruumiilliset ja hengelliset voimat tylsistyvät ja yltyneet himot eivät anna hänelle hetkeksikään lepoa. Siihen tulevat lisäksi tunnon vaivat ja köyhyys, sillä tietysti hän piankin talonsa menettää, kuin sitä vastaan edellisen talon yhä hyötyy ja voimistuu.

— Nyt ymmärrän, mitä tarkoittit työn kirolluksella ja työn siunauksella. Mutta — Katri muisti, ett'ei hän vielä ollut kostonsa perille päässyt — mutta enhän minä siltä aijo laiskana virua, vaikka en vielä halua naimiseen mennä.

— Siinä kohden, rakas Katri, saat tehdä

juuri mielesi mukaan. Kyllä sinua odotan niinkauvan, kuin vaan tahdot; toivossa on hyvä elää.

Katri veti niin kiivaasti airoilla, että toinen luiskahti vedestä ja kasteli Niilon.

— Enkö millään saa tuota tyyneyttä häirityksi, arveli hän itsekseen.

— Mutta elä paheksi, sanoi hän, hetken mietittyään, elä paheksi, jos sillä välin sattuisin saamaan jonkun mieluisemman ja silloin sinut heitän.

— Katri, miksi puhut noin kevytmielisesti?

— Nyt oli Niilon ääni tavallista kiivaampi.

— Ahaa, ajatteli Katri, hyvä juttu! Mutta kovaa sanoi hän:

— Niin, näet, ajattelin vaan — — — —

— Mitä ajattelit?

— Ajattelin vaan — — — —, no hyvänen aika, pitäisikö sinulle kaikki ajatuksensakin ilmoittaa?

— Katri, mihinkä luottaisin maailmassa, ell'en sinuun?

Niilon ääni hiukan vapisi. Katri käänsi päänsä järvelle päin, sillä hän oli niin hyvillään, ettei tahtonut voida nauramatta olla. Ei hän kuitenkaan enää hennonnut Niiloa kiusata. Mutta kun hän hetken kuluttua jälleen katsoi Niiloon, näyttivät tämän kasvot hänestä niin kummallisen kalpeilta.

— Niilo, sinulla varmaankin on kylmä,

lausui Katri, ota minun sarkanuttuni hartioillesi, soutuessa pysyn kyllä lämpöisenä sitäkin paitse.

— Kiitoksia, mutta pidä se vaan itse, eihän minulla kylmä ole.

— Eikö ole? Vapiseehan äänesi ja kasvosi ovat kalpeat kuin kuolleen.

— Sinusta vaan näyttää siltä näin kuuvalossa. Jos jaksat, niin souda vähän paremmin, että päästään pois.

— Kyllä.

Katri olikin tähän saakka soutanut niin huonosti, että toinen vene jo aikoja sitten oli heidät jättänyt. Mutta nyt hän veti sitä kii-vaammin, ja matka kului joutuisasti. Kohta he jo kääntyivät Koivuniemen ympäri ja tulivat Rauhalahden salmeen. Musta varjo teki salmen synkeäksi ja Katri katsoi kammoksuen sivulle, pimeään metsään.

— Kuulitko? kysäsi hän äkkiä, tuolla koi-vukossa risahti.

— Lienee ollut lintu tai muu elävä, jonka yöunta häiritsimme.

Tuskin oli Niilo tämän saanut sanotuksi, ennenkuin noin nyrkin kokoinen kivi tuli metsästä ja lensi hänen päänsä ohitse. Katri huudahti säikähdyksestä ja hänen kasvonsa kalpenivat. Mutta Niilo koki häntä rauhoittaa ja päätti jonkun satunnaisesti viskanneen kiven. Mielessään hän kuitenkin toista ajatteli.

IV.

Oli kolkko, syksyinen sunnuntai-ilta. Vinhuen pieksi pohjantuuli puiden oksia ja lennätti lumihiteita ja puista irtautuneita, kellastuneita lehtiä ympäri, huimaavassa tanssissa. Se oli kesän jätteiden viimeistä kuolintanssia, johon talven ensimmäiset sanansaattajat riemuiten yhtyivät. Mutta korvesta kaukaa kuului suden surkea ulvonta ja käheällä äänellään säesti häntä huuhkain petäjiköstä.

Yksin istui Katri kotona, tuvan lämpöisen lieteen ääressä. Hän odotteli Niiloa, joka oli luvannut tänä iltana käydä hänen luonaan, ja päätti nyt selittää tälle, ettei aikomuksensa todenperään ollutkaan, estää heidän pappilaan menemistään Köyryn aikaan, vaikka suotta aikojaan oli sillä tahtonut häntä kiusata. Vieläkin Katri hymyili muistellessaan, kuinka hänen toki viimeinkin onnistui saada Niilo levottomaksi. »Kyllä hän minusta sentään pitää», ajatteli hän ja tunsu itsensä niin sanomattoman onnelliseksi.

Nyt kuului jalan kopse porstuasta, — ovi aukeni ja sisään astui — Koiviston Yrjö. Ilon säde loisti Yrjön silmissä, kun hän huomasi Katrin yksinään olevan.

— Hyvää iltaa, Katri! sanoi hän, Katria lähestyen ja häntä kädestä ottaen. Onhan hauskaa saada sua kerrankin tavata näin kahdenkesken.

Katri ei saanut sanaakaan sanotuksi; tuo entinen tuskallinen tunne häntä jälleen ahdisti ja toivovin silmin katsoi hän ovea kohden, odottaen Niiloa tulevaksi.

— Terveisiä kaupungista! lausui taaskin Yrjö, tiedätkö, mitä sinulle sieltä toin tuomiksi? Hän veti taskustaan esiin kauniin, mustan silkkihuivin, jota levitteli ja näytteli kädessään.

Katri heitti puoleksi aran, puoleksi epäilevän silmäyksen tuohon komeaan huiviin eikä virkanut mitään.

— Mutta palkakseni tahdon sinulta muiskun, sanoi Yrjö. — — — Katri — — yhden ainoan vaan, lisäsi hän hiljaisella, rukoilevalla äänellä, kun Katri päättään pudistaen tahtoi hänestä väistyä. — Katri, rakas Katri, anna minulle vaan yksi ainoa suutelo!

Hän läheni Katria, huulensa lähes kosketivat tytön kiiltäviä hiuksia ja Katri tunsi kasvoillaan hänen kuuman hengähdyksensä. Katri tahtoi paeta, mutta Yrjö sulki hänet syliinsä ja painoi hänen mansikkahuulilleen, ei yksi eikä kaksi, vaan useampia tulsia suuteloita.

Samassa kamala ääni, aivan kuin tuskallinen hätähuuto kuului ulkoa pimeydestä ja kalpeat kasvot poistuivat ikkunan ruudusta.

— Mikä se oli? huusi Katri kauhistuen.

— Se oli vaan tuuli, joka vinkuu nurkissa — Katri, mitä tyhjää pelästy? — — Elä katso

noin kamalasti Katri — — — Katri, miksi kalpenet suotta?

Syleillen tarttui Yrjö uudelleen Katriin, mutta tämä töytäsi hänet inholla luotaan ja silmäili häntä ylenkatseella.

— Sinä olet keho mies, Yrjö, lausui hän vihaisesti. Niilo ei koskaan olisi sinun eikä kenenkään morsiamelle tehnyt sitä, kuin sinä minulle.

— Mutta minäpä rakastan sinua, Katri — rakastan sua hurjasti, sinä ihana, suloinen tyttö. Mitä huolit Niilosta, tuosta köyhästä mökkiläisestä. Heitä hänet ja tule minulle! Parempi on olla rikkaan talon emäntänä kuin mökkiläisen kurjana orjana.

Yrjön silmät hehkuivat, hän hengitti kuumementapaisesti ja ääni oli lähes tukahtunut rajuista himoista.

— Mene pois, kelvoton, lausui Katri, mene ja vie huivisi ja kaikki, en tuon koomin kärsi sinua silmiäni edessä.

Katri juoksi tuvan päässä olevaan suojaansa, otti avaimen suulta ja veti oven lukkoon. Turhaan houkutteli ja rukoili Yrjö oven takana, Katri ei hiiskunut enää sanaakaan eikä liioin tullut näkyviin.

Koiviston tuvassa kerrottiin seuraavana päivänä merkillisiä kuulumisia. Niilo oli kadonnut tietymättömiin. Hän oli edellisenä iltana

lähtenyt kotoansa, mennäkseen Rauhalaan; vaan täällä häntä ei oltu nähty, enemmän kuin muuallakaan likitienoossa. Päätettiin varmasti hänelle jonkun onnettomuuden tapahtuneen, sillä Niilolla ei ollut tapana turhanpäin kuleksia ja viipyä kotoa poissa. Katrin sanottiin säikähdyksestä makaavan heureissa. Yrjö kuunteli äänetönnä näitä uutisia ja pani tupakkaa piippuun. Käsi toki hieman vapisi, mutta sitä ei kukaan huomannut.

Päivä päivältä kului, mutta Niiloa ei takaisin kuulunut. Katri makasi monta viikkoa huonona kuumetaudissa, ja kun hän viimeinkin nousi vuoteeltaan, ei hän enään ollut sama kuin ennen. Hymy oli kadonnut huulilta, ruusut lakastuneet poskilta ja silmäin katse oli niin välinpitämätön ja toivoton, niinkuin ei mikään maailmassa niitä enää voisi elähdyttää. Koko hänen olentonsa osoitti suurinta väsymystä — ei siinä voinut merkkiäkään huomata entisestä virkeydestä ja elämän riemusta.

Yrjö häntä tavan takaa kiusasi kosoimisellaan eikä väsynyt, vaikka Katrilla aina oli valmiit rukukset. Mutta — Yrjö sai vahvat liittolaiset Katrin vanhemmissa. Päästäkseen rauhaan, oli Katri kerran luvannut antaa Yrjölle suostumuksensa, ellei Niiloa vuoden sisään

kuuluisi takaisin. Hän lupasi — sillä hän luuli silloin jo makaavansa rauhassa turpeen alla. »Elämäni lanka katkeaa», ajatteli hän, »kun viimeinen toivon kipinä Niilostani sammuu.» Mutta Yrjö riemuitsi sydämessään, sillä hän varmasti uskoi, ett'ei Niilo enään elossa ollut.

Talvi meni ja kevät tuli. Aurinko paistoi yhtä kirkkaasti kuin ennen, metsä viheriöitsi ja linnut lauloivat, — mutta Niilo ei takaisin tullut. Ristolassa tehtiin toukoa, vilja kasvoi, tuleutui, leikattiin ja puitiin, mutta Niilo sitä ei aittoihin korjannut. Kolkko ja synkkä syys oli taaskin käsissä. Vuosi oli kulunut umpeensa siitä ajasta, jolloin Niilo katosi. Ei Katrin sydämen salaisimmassakaan sopukassa enään ollut toivoa. Mutta odotettu kuolema ei kuitenkaan tullut häntä omakseen korjaamaan, hänen täytyi vielä jäädä maailmaan ja toimittaa töitään niinkuin ennenkin. Ensimmäisen surun katkeruus oli nyt muuttunut hiljaiseksi vakavuudeksi, toivottomuus tyyneydeksi, mutta iloa ei hän elämästä enää odottanut.

Eräänä päivänä muistutti Yrjö häntä lupauksestaan ja tarjoili kihloja, joista rikkaimmatkin talon tyttäret olisivat ylpeilleet. Katria ne eivät miellyttäneet, mutta häntä oli väsyksiin asti pitkin vuotta joka taholta kiusattu, eikä hän jaksanut enää vastaan ponnistella. Olihan hän sitä paitse lupauksensa antanut. Hän suostui

ja — hyrähti itkuun. Mutta nähdessään vanhempainsa lempeiden kasvojen muuttuvan iloisiksi, nähdessään Yrjön riemullisen ihastuksen, koki hän tyytyväisenä asettautua uusiin oloihinsa. Seuraavana pyhänä heitä kuulutettiin ja kolmantena oli jo Koivistossa häät, suuret ja komeat, jommoisia likiseudulla ei miesmuistiin oltu vietetty. Moni uhkea talon tytär kadehti tuota suloista ja kalpeata morsianta, ja päätti hänen varmaankin noitumisella voittaneen Koiviston nuoren ja rikkaan isännän sydämmen.

V.

Koiviston isäntä oli luovuttanut talon hallituksen pojalleen. Mutta Yrjö, joka aina lapsuudesta oli ollut ylpeä ja itsekäs, alkoi heti ylvästellä rikkauksillaan ja laiminlöi talon hoidon. Suurella korskalla ajoi hän joka viikko kaupunkiin, jossa kerskaton pani satamarkkaset liikkeelle. Yökaudet nähtiin hänen uljas hevonsensa seisovan kapakan ääressä sillä välin, kun hän itse sisällä löi korttia ja joi vuoroin viinaa ja olutta, vuoroin poreilevaa sampanjaa. Näin hän jo kahdeksan vuoden sisään oli tyyten hävittänyt suuren rikkautensa. Katri istui kotona neljän lapsensa kanssa, itki, suri, varoitti ja rukoili, — mutta turhaan. Voimiensa mu-

kaan oli hän koittanut hoitaa sisällistä taloutta, mutta mahdotonta oli hänen torjua köyhyyttä, kun miehensä vaan hävitti, sen kuin ennätti.

Oli myöhäinen ilta Heinäkuun loppupuolella. Likeiseen kestikievariin oli tullut matkustaja, pyytäen yösijaa. Hän oli uljas, reipas mies, silmät tumman siniset, parta ruskea, kasvot päivettyneet. Olentonsa herätti kunnioitusta ja luottamusta, ja isäntä, joka sitä paitse kohta huomasi matkustajan varakkaaksi mieheksi, kiiruhti kohteliaasti riisumaan hänen muhkeata hevostaan, jonka vei talliin yöksi. Sillä välin oli matkustaja mennyt vierashuoneeseen, jossa heti pyysi valmistamaan vuodetta, sillä hän oli matkasta väsynyt. Hän jätti pienen matkalaukkunsa pöydälle, laskeutui levolle ja nukkui sikeään uneen.

Lienee ollut noin puoliyön aika, kun ovi aukeni ja eräs mies hiljaa, hiipien astui sisään. Hän läheni pöytää, vilkasi makaavaan, joka oli kääntänyt kasvonsa seinään päin, ja siepaten matkalaukun pöydältä, kiiruhti hän nopeasti takaisin samaa tietä. Jo oli hän aivan lähellä ovea, kun äkkiä takaapäin tukevat kädet tarttuivat häneen ja viskasivat hänet hervottomana lattiaan. Vavisten käänsi rosvo harmaat kasvonsa vastustajaansa kohden. Ainoa huudahdus kuului samalla kumpaisenkin huulilta.

— Yrjö!

— Niilo!

Yrjö tunki kylmän väristyksen käyvän läpi ruumiinsa. Niilo oli laskenut hänet irti, mutta hän ei kyennyt karkaamaan. Masennettuna makasi hän siinä hampaita lyöden, vavisten joka jäsenessään ja peittäen kasvojaan käsiinsä.

— Onneton, näinkö sinut jälleen tapaan? puhkesi viimein Niilo puhumaan.

Tuskallinen valitus oli Yrjön ainoa vastaus.

— Eläkö Katri? Onko hän vaimonasi?

Synkkä tuli iski Yrjön silmistä, viha antoi hänelle jälleen rohkeutta. Hän katsoi epäillen Niiloon.

— Mitä kysyt, sanoi hän, mene häntä katsomaan, viimeistä yötä viettää hän Koivistossa.

— Mitä tarkoitat?

— Irtain tavaramme on jo myyty, karja myyty, yksin tou'otkin ovat myydyt, ja huomenna myydään talomme.

— Katri raukka! Jos olisin aavistanut, että sinä hänet onnettomaksi tekisit, niin enpä totta olisikaan lähtenyt merille suruni kyllyyttä lievittämään, vaan olisin jäänyt tänne hänen turvakseen. Mikä pimitti mun järkeni, ett'en silloin huomannut hänen vaan nuoruutensa ymmärtämättömyydestä joutuneen sinun viettelyksiesi ansaan.

-- Haa, sinä konna! mutisi Yrjö, tulitko tänne Katria lohduttamaan? Sopiihan vallan

hyvin! Viet minut ensin kruunun miesten käsiin ja ryöstät sitten minulta vaimoni. Mutt' Jumal' aut' — sitä ennen olet sinä laudoissa ja minä raudoissa — — — —

Hän karkasi vimmastuneena ylös ja tavoitelti puukkoa vyöltään. Mutta Niilon rautaiset sormet puristivat häntä käsiranteesta ja puukko putosi maahan.

— Kelvoton, mikä oletkin, lausui hän. Vaimosi luo todella lähdenkin heti, mutta sinut vien sinne mukanani.

Niilo valjasti hevosesensa, nousi Yrjön kanssa kärryihin ja ajoi Koivistoon. Kuinka hyvin hän muisti tämän tien! Joka puu, joka kivi ja kanto olivat juuri kuin vanhat rakkaat tuttavat, ja kukkaset tien ohessa kallistivat päätään, ikäänkuin tervehtiäkseen. Mutta Koivistossa oli kaikki toisin kuin ennen. Pellot olivat huonossa kunnossa, rakennukset rappiolla, — joka haaralla oli kolkkoa, tyhjää ja autiota. Eräässä pienessä suojassa he viimein löysivät talon ainoat asujamet. Kolme lasta makasi lattialla ja neljäs, nuorin, vaikeroi sairaana vuoteella, jonka ääreen Katri oli vaipunut polvilleen. Oven auetessa käänsi hän kärsimysten ja huolten hivuttamat kasvonsa tulijoita kohden ja silmänsä jäivät tuijottamaan Yrjön seuraajaan.

— Niilo! kuiskasivat hänen värisevät huulensa, Niilo, mun Niiloni! riemuitsi hänen sydäm-

mensä, ja pitkästä unesta heräsivät valtavat, autuaalliset tunteet. Sydämmen kuihtuneet kukkaset saivat kauvan kaivattua päivänvaloa ja virkistyivät uuteen kukoistukseen. Unhotetut olivat pitkien vuosien kärsimiset, unhotettu oli kaikki kurjuus ympärillä, unhotettu koko maailma. Tällä hetkellä hän vaan tiesi ja tunsi Niilon terveenä ja jalona seisovan hänen edessään ja rajuinen riemu täytti hänen sydämmensä.

Ja Niilo?

Hän tunsi vaan sääliväisyyttä, joka yhtä vähän muistutti hänen nuoruutensa syvästä lemmeestä, kuin tuo onneton, murtunut vaimo siitä viehkeästä ja ihanasta Katrista, joka hänen muistossaan asui. Niilo antoi vihaisen katseen Yrjölle, joka synkkänä oli jäänyt oven suuhun seisomaan. Tämä katse sanoi: »sinä, kurja, olet hänet noin onnettomaksi tehnyt!»

Niilo läheni polvillaan olevaa vaimoa, otti hänen kätensä omiinsa ja puhutteli häntä hellällä ystävyydellä.

— Katri, mun armas ystäväni, lausui hän, sydämmeni on pakahtua, nähdessäni sinua noin surun ja murheen ahdistamana. Sano, sallitko minun auttaa? Syytä on sinulla kyllin, saadaksesi laillisen eron kunnottomasta miehestäsi, ja sitten, Katri, ei sinun enää lapsinesi tarvitse kurjuutta nähdä.

Katri hengitti syvään. Niilo oli hänet he-

rättänyt unelmistaan, juohdattamalla hänen mieleensä puolison ja lapset. Hän muisti nyt eroituksen nykyajan ja entisyyden välillä, ja kallistaen päätään, kätki hän kasvonsa hetkeksi nukkuvan lapsen päanaluseen. Äänetönnä kesti hän siinä sisällisen taistelun, jonka kovuus oli lähes murtaa hänen heikot voimansa. Siitä eivät Niilo eikä Yrjö mitään aavistaneet, mutta hän, joka sydämet tutkii ja ihmis-heikkoudet tuntee, hän sen näki ja kiiruhti taistelevan avuksi. Sielun tuska vähitellen antaantui, ahdistus hälventyi ja — voitto oli saavutettu. Rauha loisti Katrin kasvoista, kun hän jälleen nosti päänsä vuoteelta. Kirkkain silmin hän katsoi lapsiinsa, jotka nukuivat viattomain unta, ja miehensä, joka yhä seiso i oven suussa, epäilyksen täydellisenä kuvana. Viimeiseksi hän katsoi Niiloon, joka vielä odotti hänen vastautansa.

— En hylkää puolisoani, Niilo, kuului päätös hänen huuliltaan. — Mitä Jumala on yhdistänyt, ei sitä voi ihmiset eroittaa.

Nyt Yrjön paatunut sydän pehmeni. Hän töytäsi vaimonsa jalkain juureen ja raskaat kyyneleet vierivät hänen poskilleen.

— Jumala siunatkoon sinua, Katri, nyhykytti hän, ei taivaan enkeli voi olla sinua parempi. Annatko todellakin anteeksi kaikki, mitä minun tähteni olet saanut kärsiä, ja roh-

kenetko minuun luottaa, kun nyt lupaan muuttaa entisen elämäni ja täst'edes kokea rehellisellä työllä hankkia perheelleni elatusta? Sano, armas Katri, etkö todellakaan minua hylkää?

— En sinua missään tapauksessa hylkäisi, saatikka nyt, kun parannusta lupaat.

— Taivaan Isä sinua siunatkoon ja antakoon minulle voimaa lupaukseni täyttämiseen!

— Amen! kuiskasi Katri.

Samassa nousi aurinko kultaisen pilven helmasta ja loi ensimmäisen silmäyksensä ikkunan lävitse Koiviston perheesen, joka vihdoinkin oli rauhaan ja sovintoon tullut. Lapsi, joka oli maannut horroksissa, aukaisi nyt kirkkaat silmänsä ja katsoi suloisesti vanhempia.

— Päivä koittaa! lausui Katri toivovalla silmäyksellä loistavan sinertävää taivasta kohden, suuteli hellästi lastaan ja aukaisi ikkunan, josta raitis aamu-ilma virtasi sisään.

Mutta aurinko vuodatti jo täyden, kirkkaan valovirran alas nukkuvaan maailmaan ja niin kuin lapsi, joka aamu-unestaan herää äidin sylleilyyn, raittiina ja iloisena hymyilee, niin autuaasti hymyili maailmakin herätessään auringon lämpimäin säteiden suuteluihin. Linnut visertelivät ja leivonen kohosi tervehtien ylös taivasta kohden ja liverteli korkeudessa riemuisen aamuvirren.

Katrin silmissä välkkyi kyynel, — ei enää

murheen eikä huolien tuottama, vaan ilon ja kiitollisuuden.

Kun Koiviston talo seuraavana päivänä myytiin huutokaupalla, lankesi se Niilon omaksi. Niilolle onnistui vielä lunastaa tou'ot ja karjankin, jotka hän kaikki ynnä talon kanssa lahjoitti entisille omistajilleen takaisin. Niilon ylevämielisyys vaikutti syvästi Yrjöön, joka tästä lähtien täydellä todella koki elämäänsä parantaa. Monta vuotta tosin kesti, ennenkuin Koiviston talo nousi entiseen voimaansa, mutta Yrjö ei väsynyt, sillä hänellä oli kaksi hyvää apulaista, Katri ja Niilo. Viimemainittu ei enää mennyt merille, vaan asettui syntymäseudulle, jossa hän osti itselleen talon. Muutaman vuoden kuluttua toi hän taloonsa emännäksi nuoren, kauniin Helenan, jota Niilo lempi yhtä syvästi ja hellästi kuin ennen nuorempana ollessaan Katria. Helena ja Katri olivat parhaimpia ystäviä, ja seudun toimeliaisimpia emäntiä; mutta Niiloa paikkakunnalla yleisesti rakastettiin ja kunnioitettiin, niinkuin sitä ihmistä rakastetaan, jossa Jumalan kuva täydellisimmästi ilmaantuu.

Jyväskylässä v. 1878.

Kuoleva lapsi.

Hiljainen ja kirkas oli talviyö. Taivaan korkeassa kummussa loisti kuu ja tiheässä kimaltelivat tähdet tummansinisellä pohjalla. Maassa alhaalla hohti lumi helisevässä valossa niin pitkälle kuin silmä kantoi, yli laaksojen ja vuorten ja järvien jään. Mutta vakavana seisoivat metsä; ylös kohosivat honkain latvat ja kuuset viheriöitsivät, vaikka taipuivatkin oksat maata kohden kylmän kinoksen painosta.

Hiljainen ja kirkas oli talviyö. Luonto nukkui ja ihmiset, luonnon nuorimmat lapset, nukkuivat myös. Ei elon merkkiä missään. Lepoon oli pysähtynyt tuulimyllykin tuolla ylhäällä mäellä, lahden toisella puolen; sen siivet leikkasivat ilmaan loistavan ristin, joka maasta katsoen ulottui ylös aina taivaasen saakka.

Hiljainen ja kirkas oli talviyö. Ei narah-
tanut lumi eikä risahdellut metsä. Syvä äänet-

tömyys vallitsi lähellä ja syvä äänettömyys vastasi loittoa. Tuuli oli asettunut levolle Neulamäen rotkoihin, jossa vuorien suojassa vaipui sikeään uneen. Mutta aidat uskollisesti peltoja syleilivät ja tuo vanha, yksinäinen tupa Savilahden länteisellä rannalla pysyi pystyssä vielä, vaikka lahonneet seinät sen kallelleen väänsivät. Ei liikettä eikä hiiskausta täälläkään. Ulkona oli kaikki hiljaa, ja niin oli sisällä myös.

Koko perhe nukkui, yksi ainoa oli, joka ei silmiään ummistanut nyt enemmän kuin ennenkään. Kätkyessä hän makasi ja katseli taivaan tuikkivia tähtiä pienestä lähellä olevasta ikkunasta, jonka alemmat ruudut olivat osaksi päreillä paikatut, osaksi rievulla tukitut. Ylemmät ruudut olivat eheät ja niistä tähdet pilkoittivat hänelle vastaan, niin ystävällisesti ja iloisesti kuin vanhat tutut ikään. Vanhoja tuttuja ne tosin olivatkin. Sillä niin kauvas kuin muisto ulottui, hän tästä samasta ikkunasta kirkkaina öinä oli niitä katsellut. Jonkunmoista sanatonta keskustelua heidän välillään aina syntyi; vaivat silloin unohtuivat ja ikävä mieli muttui keveäksi. Eikä tuntunut yö pitkältä, vaikka nukkuivat kaikki muut, hän yksin valvoi.

Toisia öitä oli, jolloin taivasta ei näkynyt lainkaan, eikä ilmestynyt yhtä ainoata tähteä korkeudessa. Sysimusta pimeys peitti joka kohdan sisässä ja ulkona. Tuuli vinkui, myrsky

pauhasi. Tuvan nurkat natisivat ja seinät uhkasivat pudota alas. Kivut silloin yltyivät suuriksi, joka hetki oli täynnä tuskaa ja kuitenkin hän kauheasti pelkäsi, että huojuva tupa römähittäisi kumoon ja lopettaisi elämän heiltä kaikilta. Vähän väliä ruskahtelivat seinät, jokainoan keran veret sävähtivät hänen ruumiissaan, pelko kasvoi ja vaivat kasvoivat. Hän odotti aamua ja kärsi; mutta aamu viipyi, yön kauhut olivat valloillaan ja poltteen liekit riutunutta ruumista repivät. Ympärillä kaikki nukkuivat sikeätä unta, hän yksin valvoi. Äiti välistä heräsi, muutti kuivia riepuja hänen haavoihinsa ja kysyi kuinka hänen laitansa oli.

— Kolottaa, hän kuiskasi.

— Voi, raukkain, voi.

Äiti meni vuoteelle jälleen ja laski kädet ristiin rinnalle. Sielläkin kolotti; hän huokasi kipeästi.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala, kuinka kauan viivytät apuasi?

Mutta siinä hänen silmänsä taas painuivat kiinni, hän nukkui uudelleen ja unohti surunsa sen aikaa kuin unta kesti.

Eevi yksin valvoi, tuijotti silmät seljällään pimeätä, kuunteli tuulen raivoa ja seinäin jyskettä, pelkäsi ja kärsi aina aamuun saakka.

Seitsemän vuotta oli pikku Eevi jo täytännyt. Ja kuitenkin hän oli niin pieni ja kutis-

tunut, että kätkyessä makasi. Ruumis oli kuivettunut, ruskea nahka oli kurtussa käpertyneiden ja ohkaisten luiden päällä. Häntä tuskin olisi ihmislapseksi voinut luulla, ennemmin koiranpenikaksi. Suuret haavat reisissä ja vatsan pohjassa kasvoivat matoja. Ruoka tuli niiden kautta sulamattomana ulos. Alituisesti ne vuotivat pahanhajuista visvaa, joka myrkytti ilman huoneessa.

Toisella vuodella ollessaan Eevi sairastui tulirokkoon ja siitä oli tämä hivutustauti alkunsa saanut. Ei se enää rohtoja tarvitse, oli lääkäri jo silloin sanonut. Ja sitten yhä: ei se enää rohtoja tarvitse, kyllä kuolema pian lopun tekee.

Mutta vuosi vuodelta vierii, eikä kuolema sittenkään tullut. Kädet kuivuivat, jalat, ruumis märkäni, mutta henki pysyi yhtäkaikki. Äiti istui vieressä päiväkaudet — muutti kuivia riepuja tavan takaa ja huuhtoi madot haavoista pois. Ensi aikoina hän myötäänsä itki, sitten vähitellen kyyneleet loppuivat. Nyt hän huokasi vaan, raskaita ja kipeitä huokauksia, jotka tulivat sydämmen pohjalta, syvältä.

— Hyvä Jumala, hyvä, armias Jumala. Kuinka kauvan —?

He olivat köyhiä. Isä vaivaloinen ja kykenemätön, toisen päivän kun oli työssä, toisen jo sairaana virui. Eikä hän muuhun juuri pystynytäkään kuin puunhakkuusen metsässä. Kun

vanhin poika, Aatu, joka myöskin oli vaivainen, häntä siellä auttoi, ansaitsivat he yhteensä parhaimpina päivinä kuusikymmentä penniä, mutta tavallisina vaan neljä- tai viisikymmentä. Tahvo, Aatun jälkeinen, kymmenvuotias, oli kivulias, hänkin. Huonosilmäinen ja paiseita täynnä. Ainoastaan kaksi tyttöä, Johanna ja Serafia, molemmat Eeviä nuoremmat olivat terveitä ja kukoistavia. Olivat punaposkiset ja kauniit kuin ruusunkukat. Vaikka vastuksen heistäkin pani, kun yhtämittaa kiristivät kakkua, jota usein ei ollut heille käteen antaa. Eikä liioin tahtonut jaksaa vaaterepaletta heille hankkia, vaan olivat, poloiset, palettua kovalla säällä, etenkin kun heitä ei millään ehdolla saanut pysymään sängyssä peitteiden alla. Kylmällä lattialla riehuvat, pistäytyivät vielä uloskin vähän väliä pelkällä paitarisallaan, taikka ilki alasti, miten sattui. Pakkanen heidät tosin ajoi sisään jälleen, mutta vasta sitten kun oli purrut ihon sekä siniseksi että punaiseksi.

Eevilläkin oli hyvä ruokahalu. Eikä hän tahtonut tyytyä leipään ja suoloihin niinkuin muut, vaan halusi aina jotain parempaa. Lieneekö tuo ollut siitä syystä, että osa avonaisten reikien kautta vatsan pohjassa vuoti sulamattomana pois, vai lieneekö mädätys vaatinut höystettä. Lääkärit sen ehkä olisivat tienneet, mutta heistä ei yksikään Eevin luona käynyt. Var-

maa vaan oli, että enemmän hän söi kuin muut lapset.

Pahinta oli tuo alinomainen mieliteko, jonka tyydyttämiseen eivät varat riittäneet. Vehnäsen ja muun herkun makuun hän oli päässyt siten, että ihmiset aina väliin kävivät häntä katso-massa ja toivat silloin mukanaan milloin maito-pisaran, milloin voimurun, milloin rieska- tai pullapalan. Säälisiä he sen tekivät, ja hyvälle nuo maistuivat, mutta seurauksena oli, että hän oppi niitä kaipaamaan. Parempi hänelle ettei olisi tiennyt semmoisia maailmassa olevankaan.

Äiti ihmetteli, miksi Eevin ruumis kuivui ja käpertyi, vaikka hän niin vahvasti söi. Ja sitä ihmettelivät kyläläisetkin siinä kätkyen ympärillä seisoessaan. Eivätkä he muuta ymmärtäneet kuin että se kaikki mahtoi hänellä muuttua visvaksi ja märjäksi, mikä terveillä lihaa ja verta lisäsi.

— Kuinkahan kauvan tuota vielä kestänee, sanoivat he sitten. Ei luulisi hengen tuommoisessa ruumiissa enää pysyvän.

— Viisi vuotta takaperin lääkärit jo väit-tivät hänen pian kuolevan, lausui äiti, mutta siinäpä hän vaan elää yhtäkaikki.

— Kun Herra hänet korjaisi, poloisen, että pääsisi vaivoistaan. — Tahtoisitko sinä mielel-läsi kuolla?

Eevi ei vastannut mitään; mutta hän katsoi

heihin vakavasti suurilla, kärsivillä silmillään. Tuo sama kysymys tehtiin hänelle joka päivä ja monta kertaa päivässä, senvuoksi hän ei siihen enää jaksanut vastata. Äiti sen teki hänen puolestaan.

— Kyllähän Eevi raukka jo itsekin haluaisi pois. Ennen se pelkäsi ja nousi semmoiseen tuskaan, kun kuolemasta puhuttiin. Sanoi ettei hän uskalla olla kirkkomaalla yksin, häntä muka hirvittää, kun siellä on niin paljon ruumiita, ja haudassa sanoi paleltavan ja olevan aina pimeätä. Mutta viime kesästä saakka se vaan puhuu taivaasta ja kuinka siellä on ihana olla. Toivoo ja odottaa, että milloin häntä tullaan sinne hakemaan.

— Vai niin toivoo! Parastahan tuo olisi kaikin puolin. On tämä kait teillekin kauhean suureksi rasitukseksi.

— Voi, hyvä isä, ei sitä usko kukaan, joka ei itse ole koetellut.

— Arvaa sen. Olette niin laihtunutkin näinä vuosina, ettei teissä ole paljon muuta kuin luut ja nahka.

— Tässä kun saa istua päivät päätään ja katsella noita tuskia . . . . Eikä voi auttaa, vaikka henkensä antaisi . . . . Sitten kun vielä ovat vaivaloisia nuo toisetkin . . . . Ja nälkä lisäksi kaikilla . . . . Pääsisin edes hankkimaan . . . . Mutta enhän voi jättää tätä . . . .

Äiti itki ja Eevi kävi levottomaksi. Hän kävi aina levottomaksi, kun näki äidin itkevän. Kyyneleissä hän käsitti vaan surua, ei surun lievennystä. Ja kun ne herkesivät vuotamasta, luuli hän surunkin loppuneen.

Kunnioittaen kärsimystä vaikenivat vieraatkin hetken. Hiljemmällä äänelle he sitten jatkoivat vielä.

— Mitä varten lieneekin toiselle ihmiselle täällä annettu niin paljon huolta ja ristiä kannettavaksi. Toinen taas pääsee helpommalla maailmansa läpi.

— En tiedä. Mutta on sitä vaan minun osakseni tullut ihan tarpeeksi asti.

— Vaikeahan on luojan töitä tutkia. — Kuka sitäkään osaa selittää, miksi hän tuota lapsiraukkaa niin kovasti kurittaa.

— Minä aina pelkään että jos lienee meidän vanhempain syntein tähden. Olen rukoillut Jumalaa, että kääntäisi vitsan meihin, jotka olemme sen ansainneet, ja päästäisi viattoman. Ennen toki kärsisi itse vaikka minkälaista kipua, kuin katselisi lastaan tuossa tilassa.

— Mutta voi siinä olla toinenkin tarkoitus. Ehkä hän on asetettu meille kaikille varoitukseksi ja neuvoksi.

— Ehkä niinkin.

— Taikka jos hän saanee täällä noin kärsiä,

että sitten pääsisi taivaassa sitä suurempaan iloon.

Äiti ei puhunut siihen mitään. Hän oli monesti tuolla ajatuksella juuri lohduttanut itseään. Mutta ei se kaikin ajoin tahtonut häntä rauhoittaa.

Siinä hetken vielä katseltuaan pientä Eeviä, lähtivät vieraat pois. Mennessään he yhä päivittelivät vasta näkemäänsä surkeutta.

— Pahinta kaikesta, ettei voi heitä auttaa, sanoi Elviira, eräs nuori vaimo, joka asui lähimmäisessä mökissä. Leivän heille annan jokainoasta taikinasta, mutta mitä se tuntuu semmoiseen joukkoon. Niin vajoo kuin kaivoon ja puute on yhtä suuri, antoi taikka oli antamatta.

Mutta kotiin tultua hän keitti mannaryynivelliä ja vei sitä vadillisen pikku Eeville.

Se oli juuri päivää ennen tuota hiljaista ja kirkasta yötä. Eevi oli hapiasti syönyt velliään, eikä vielä milloinkaan ollut ruoka niin hyvälle maistunut. Äiti sitä lusikalla pisteli hänen suuhunsa, Elviira seisoi kätkyen jalkopäässä ja katseli tyytyväisenä, kuinka paljon hän jaksoikin syödä. Itsekseen hän päätti tästä puolin tuoda keittoa niin usein kuin suinkin ylettyi omalta joukolta. Eihän senvertainen heille yhtäkaikki kovin suurta haittaa tehnyt, ja jos hiukan varat vähenivätkin, niin varmaan Jumala taas siunaisi toista sijaan.

Eevi oli nukkunut senjällestä sikeään uneen, jota kesti koko iltapäivän. Äiti sitä ihmetteli, sillä tavallisesti hän hyvin vähän nukkui, ja uneen jos meni, hän samaa päätä vavahti he-reille. Nyt makasi hiljaa ja rauhallisesti, vaikka Johanna ja Serafia, varoituksista huolimatta, yhtämittaa telmivät. Äiti viimein pelkäsi, ettei hänessä ehkä henkeä enää ollutkaan, koetteli sen vuoksi kättä ja kallisti korvaansa sieramien eteen. Mutta käsi oli lämmin ja hengitys tasainen niinkuin nukkuvan ainakin. He menivät levolle sinä iltana keveämmällä mielellä kuin ennen moneen aikaan.

Oli jo sydänyö, kun Eevi heräsi. Hän oli nähnyt unta, ja hyvää unta, vaan nyt valveilla ollessaan hän ei saanut siitä kiinni, vaikka koetteli muistella. Hän ummisti silmänsä nukkuakseen jälleen, ehkä tuota sillä tavoin olisi vielä jatkunut. Mutta turhaan kaikki; uni kun ker-ran oli karkoittunut pois, ei sitä houkuttelemalakaan takaisin saanut.

Samapa se! Mielellään nyt valvoikin, koska olivat nuo kauniit tähdet taas näkyvissä. Kuinka kirkkaasti ne tänä yönä loistivat! Tuo varsin-kin, tuo, jonka hän oli omakseen nimittänyt. Kauvemmin kun katseli, se näytti juuri kuin suurenevan ja tulevan lähemmäksi. Ja muut tähdet seurasivat; ensin hitaasti, vähitellen, yksi toisensa jälkeen, mutta sitten alkoivat kilvalla

kiittää alas, ja yhä uusia ja uusia sieltä lenteli, viimein niin tiheästi, ettei jaksanut katsellakaan. Eevi painoi silmänsä kiinni vähäksi aikaa. Ja siinäpä hän jo muistikin unensa. Taivaassa hän oli ollut, enkelein seassa. Itse hän oli yksi heistä, yhtä kaunis ja iloinen ja terve kuin kaikki nuo lukemattomat hänen ympärillään. Ei ainoatakaan haavaa enää, eikä kipua. Yhdessä heidän kanssaan hän oli laulanut jotain hyvin ihanata laulua ja itsekin ihmeteltyt, että hän osasi. Monet urut soivat. Aatu oli kerran puhunut hänelle kirkon uruista, mutta ei ne varmaankaan mahtaneet niin kauniisti soida kuin nämä. Siellä ylinnä istui Jumala itse ja katseli heidän iloaan. Eevin teki mieli lähemmäksi, sillä hän oli niin rakkaan näköinen, ja samalla hän kohosikin korkeammalle. Jumala avasi sylinsä ja hän oli juuri pääsemässä sinne, kun heräsi.

Niin, se oli ihmeellinen uni. Tai jos se ei unta ollutkaan . . .? Jos olikin totta . . .? Eihän mitään vaivoja enää tuntunut? Ja mieli oli niin keveä, niin kumman keveä, ehkä pääsi hän kohoamaan ylös . . .? Ylös . . . ylös, tähtein tasalle. Ja vielä korkeammalle . . .?

Hän aukaisi silmänsä jälleen. Tähdet olivat paikoillaan taas; mutta tähtein takana taivaan portit olivat selkiseljällään. Huikaisevaa valoa sieltä virtasi alas ja valon keskeltä pienet

enkelit ystävällisesti hänelle vilkuttivat, kutsuivat, kiirehtivät.

— En pääse, en pääse! hän koetti huutaa.

Vaan samassa sieltä laskeutuikin useita alas, ehättivät hänen luokseen ja ottivat häntä syliin. Jo kaikui jälleen tuo kaunis soitto ja valtavat, kauvas äärettömiin ulottuvat äänet riemuvirressä lauloivat:

— Halleluja, halleluja . . .!

— Nouskaa pian, nouskaa, nouskaa! Eevi tekee lähtöä.

Äiti meni toisesta toiseen ja nykäisi jokaista kylkeen, siksi kuin sai kaikki hereille. Nuorimmatkin pian valpastuivat, kun nuo sanat tajusivat. Kätkyen luokse he kokoontuivat.

Eevi makasi hiljaa. Katse sammui sammumistaan, mutta suu oli hymyssä. Rinta hiukan kohosi välistä vielä ja korahdus kuului. Muuta elonmerkkiä ei enää huomannut.

He seisoivat ympärillä kaikki. Hiljaa, äänettöminä. Äiti vapisi kuin haavan lehti ja sydän löi. Taukosi aina väliin, mutta hetkeksi vaan. Sitten taas löi, että haljeta oli.

Kädet ristissä he seisoivat. Äiti olisi tahatonut rukoilla; vaan ei löytänyt sanoja. Ei löytänyt sanoja, eikä juotunut mieleen entisiä.

Mutta sydän löi, taukosi ja löi sitten taas. Niin löi, että haljeta oli.

Kirkas kuutamo loi Eevin kasvoille hopean värin. Entistä kalpeampi hän oli; vaan kivun väreitä ei enää näkynyt, eikä tuskasta kertoelleet himmentyneet silmät. Hymyssä oli suu ja rauhan hohde otsalle laskeutui kuutamon kirkaassa valossa.

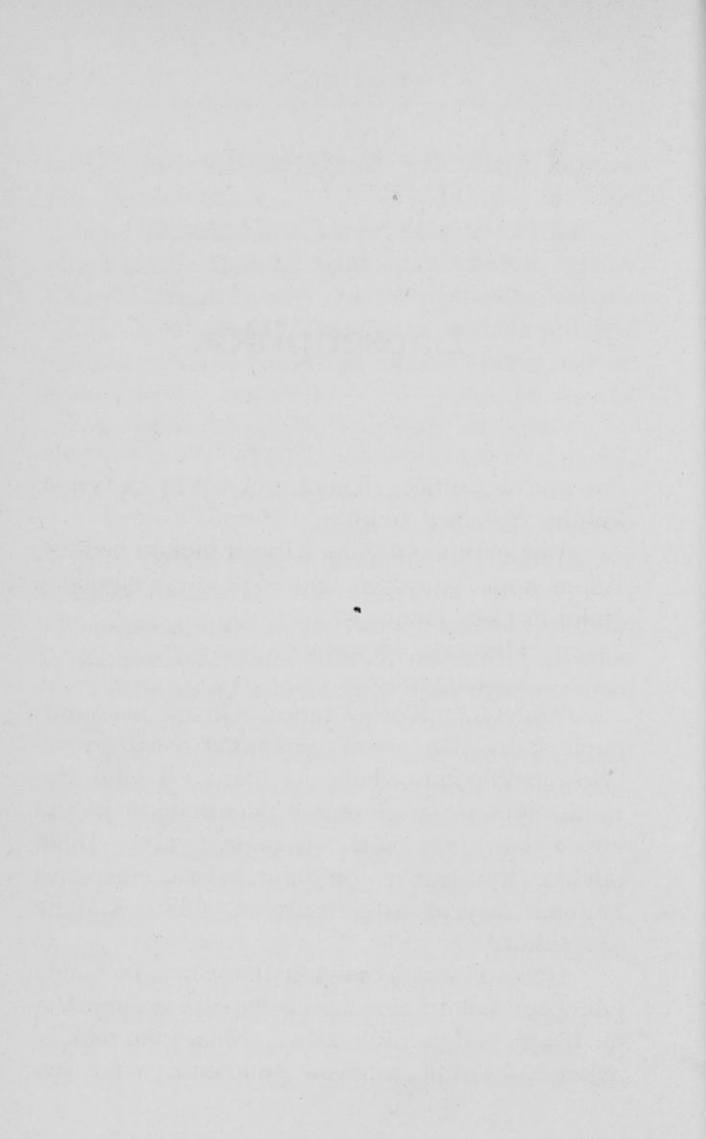
Viimeisen kerran rinta aleni. Hän oli lopettanut . . .

Äiti meni ulos. Hän istui porstuan kynnykselle ja puhkesi itkuun.

Mutta ylhäällä mäellä näkyi loistava risti, joka kohosi korkealle aina taivaasen saakka, tähdet tiheässä kimaltelivat tummansinisellä pohjalla ja etäisen metsän latvoilta revontulten leimut soilehtivat. Hiljainen ja kirkas oli yö . . .

Kuopiossa v. 1887.

Lapsenpiika.

— Nouse ylös, kah, Emmi, etkö sinä kuule, kun rouva soittaa. Emmi, voi, voi tuota tyttöä, kuinka raskaasti nukkuu. Emmi, Emmi!

Viimeinkin sai Silja häneen hiukan henkeä. Emmi nousi istumaan, murisi ja hieroi silmiään. Nukutti vielä kauheasti.

— Mitä nyt on kello?

— Viidettä käy.

Viidettä? Kolme tuntia hän oli maannut; puoli kaks hän vasta oli saanut astiat pyyhityksi, heillä kun edellisenä iltana oli ollut vieraita, niinkuin useimmiten muulloinkin ja sitä ennen hän pari yötä oli saanut valvoa Lillin tähden, kun rouva oli ollut häissä, eikä lapsi tahtonut tyytyä sokurituttoon. Oliko kumma jos nukutti?

Hän oli vasta neljännellätoista. Ja hänen jalkojaan kolotti aina aamusilla, että ensimmältä oli kovin vaikea niille astua. Silja, joka makasi hänen kanssaan samassa sängyssä, sanoi sen

olevan kasvamisen takia. Niitä pitäisi kassata, arveli Silja, mutta Emmi pelkäsi koskevan. Ja laihathan nuo olivat ilmankin, vieläkö niistä nyt sitten verta otettaisiin. Nukkuessa niitä ei milloinkaan kolottanut; mutta heti kun hän vaan oli päässyt valveille ne alkoivat. Jos hän sitten sai vielä nukkua jälleen, ne samassa taas herkesivät.

Nytkin hänen siinä vuoteella istuessaan niitä jomotti polvesta aina kantapäähän saakka. Ja päätä painoi takaisin vuoteelle, painoi niin raskaasti, että oli mahdotonta päästä ylös. Oliko hän milloinkaan maailmassa niin onnellinen, että saisi yhtenäkkään aamuna nukkua tarpeeksi asti?

Emmi hiveli jalkojaan. Pää kallistui niin alas että leuka kosketti rintaan ja silmät menivät kiinni. Kädet jäivät liikkumattomiksi, hän hengitti syvään ja harvaan. Eikä aikaakaan ennenkuin hän jo vaipui takaisin tilalleen.

Kello kilisi uudelleen. Silja survasi häntä kyynäspäällä kylkeen.

— Kumma paikka, ettei pidä saaman tuota lunttua tottelemaan. Ylös siitä.

Hän survasi vielä kerran terävällä kyynäspäällään ja se sattui niin kipeästi rintaan että Emmiltä pääsi huuto.

— Mitäs sinua saa ajella kymmenen kertaa, ennenkuin nouset.

Emmi hoippuroitsi ylös; päätä huumasi, hän oli vähällä kaatua.

— Valele silmiäsi kylmällä vedellä, niin selviät paremmin, neuvoi Silja.

Mutta Emmi ei joutunut sitä tekemään, sillä kellon ääni taaskin kuului. Hän oli saanut hameet päälleen, silitti kahden käden hiuksiaan, hieroi silmiä tuon tuostakin ja kiirehti sisään.

— Minä olen kolme kertaa soittanut, sanoi rouva.

Emmi ei puhunut mitään, otti vaan Lillin hänen vierestään syliinsä.

— Pane sille kuivaa ympärille ja vie kätkeyeen; ei se kumminkaan enää viereen nuku.

Rouva kääntyi toiselle kyljelleen ja ummisti silmänsä. Kätkyt oli viereisessä huoneessa; sinne läksi nyt Emmi lapsen kanssa. Kiedottuaan sen kuiviin kääreihin alkoi hän tudittaa ja laulaa. Joku ajatus aina välillä heräsi, ei suuri eikä mutkainen, vaikka sai se laulun keskeytymään yhtäkaikki.

— Hs hss s. Aa aa aa a. — Nuku pois, lapseni, nuku. — Tuutuu tupakka rulla. Kuka sun käski tänne tulla — voi, herra, kuinka nukuttaa. — Tulin pitkin Turun tietä, Porin tietä pötköttelin. — Silja miekkonen vetää vielä unta. — Tulin pitkin Turun tietä, Porin tietä pötköttelin. — Hs hss hss s. Aa aa aa aa a —.

Lilli nukkui ja silloin kallistui Emmikin lattialle pitkäkseen kätkyen viereen. Käsivarren pani päänsä alle ja ennen pitkää hän oli sikeässä unessa. Ei tiennyt mitään, vaikka Lilli melkein samaa päätä heräsi, hieroi nenäänsä ja katseli kummastuen ympärilleen, kun ei ketään ollut hänen luonaan. Hän pyrki nousemaan, vaan ei jaksanut; siihen sijaan hän pääsi syrjälleen ja sai päänsä kätkyen laidalle. Nyt hän älysi Emmin, ihastui ja koetti jokeltaen tarttua häneen kiinni. Silloin kallistui kätkyt. Hän vierähti alas ja löi otsansa kätkyen jalkaan.

Kipeä parkahdus sai äkkiä kaikki hereille.

— Jesus siunatkoon!

Emmi kävi kalman karvaiseksi, nähdessään lapsen lattialla vieressään. Hän sieppasi sen syliinsä, hyssytteli, näytteli valkeata ja keikut-teli käsivarrellaan. Rouva kuuli, sitä hän koko ajan kauhulla ajatteli. Ja hädissään hän unohti ottaa selkoa oliko lapseen sattunut, vai säikähdyksestäkö se vaan itki.

Rouva aukaisi ovea. Emmi luuli pyörtyvänsä, koko maailma musteni hänen silmissään.

— Mikä sille tuli?

— Ei mikään.

Emmi ei tiennyt, mitä hän vastasi. Vaistomaisesti hän töyttäsi ulos sanoja, joista toivoi pelastusta, jos mahdollista.

— Mitä varten se noin itkee sitten? Kai-
keti siihen jokin syy on?

Emmi koetti turhaan kaikkia keinoja saadaksesen lasta rauhoitetuksi.

— Anna minulle, sanoi rouva. Voi lasta, oma kultani, mikä sinua vaivaa? Herra jumala, mustelmahan sillä on otsassa.

Hän katsoi Emmiin, joka seiso i neuvotomana.

— Kuinka se on tullut, sano? Mykkäkö sinä olet?

— En minä tiedä —

— Varmaan olet sen pudottanut. Ehkä kätkyestä?

Emmi vaikeni ja katsoi maahan.

— Niin, nyt et kykene enää kieltämään. Mikä kelvoton ja huolimaton kapine sinä olet. Ensin pudotat lapsen ja sitten valehtelet vielä lisäksi. Minua onnetonta, kun olen sinua ottanutkaan. Mutta nyt tiedät myöskin, ettei sinua enää ensi vuonna täällä pidetä. Hanki itsellesi paikka muualta, mistä saat. Minä vaan en sinusta huoli, vaikken ikinä piikaa saisi . . . Tyst, kultani, tyst, mamman oma lapsi. Kyllä mamma hankkii sinulle paremman hoitajan ensi vuonna, elä itke, elä.

Lilli taukosi kun sai rinnan suuhunsa ja vähän ajan päästä hän jo hymyili tyytyväisenä, vaikka kyynelhelmet vielä silmissä välkkyivät.

— Niin, kultani, niin, joko sinä naurat mammalle? Oma lapseni, kuinka kiltti se on. Tuommainen ruma mustelma nyt on otsassa.

Lilli ei sen koommin itkenyt sinä päivänä, iloinen hän oli niinkuin ennen, ehkä vielä hiukan iloisempikin. Nauroi Emmille, pisti sormen hänen suuhunsa ja repi hänen tukkaansa. Emmi pyyhki hänen hienolla kädellään poskiaa, sillä karpalon suuruiset vesihelmet niitä pitkin päivää kastelivat. Ja kun hän muisti, ettei hän kuuden viikon päästä enää saisi tuota pehmeätä, herttaista lasta sylissään pitää, eikä nähdäkään muuta kuin joskus ehkä vilahduksella ikkunasta, kun hän kurjana hylkiönä käveli katua siitä ohitse, niin tätä kun hän ajatteli, taikka tunsu enemmän kuin ajatteli, silloin ajoivat vesihelmet toisiaan niin nopeasti että yhtyivät ja saivat pienen lätäkön syntymän pöydälle.

— Katopa tuota, katopa tuota, sanoi hän Lillille, joka heti alkoikin sitä kämmenellään leipoa.

Edellä puolen päivää tuli rouvalle vieraita, tohtorinna Vinter ja rehtorska Sivén, hienoja ja yleviä molemmat, vaikkei sentään hetikään niin hienoja kuin meidän rouva, sanoi Silja ja samoin arveli Emmikin itsekseen.

Kun Silja vei kahvia sisään, lähetti rouva hänen mukanaan Emmille käskyn tuoda Lilliä vieraiden nähtäväksi. Emmi muutti hänelle

kaikkein kauniimman myssyn päähän ja pani ihka uuden, vasta neulotun rintalapun eteen. Ne molemmat niin kaunistivat lasta, että Emmi täytyi kutsua Siljaakin katsomaan, ennenkuin vei häntä sisään.

Kuinka ne rouvat ihastuivat, kohta kun he vaan ovelle ilmestyivät!

— O, så söt!

Ja sitten he kilvalla ottivat Lilliä syliin, suutelivat ja puristelivat ja nauroivat.

— Så söt, så söt!

Emmi seiso i taaempana ja myhäili. Ei hän oikein tiennyt mitä se oli tuo »så söt, så söt,» päätti kuitenkin kaikesta, että se mahtoi merkitä jotain erinomaisen hyvää.

Mutta äkkiä he kävivät totisiksi. Rouva kertoi, — mitä lienee kertonut. Emmi ei ymmärtänyt, kun se kävi ruotsiksi. Hän kuitenkin aavisti, kun näki kauhistuksen heidän kasvoillaan.

— Herre gud, herre gud, nej, men tänk, stackars barn.

Kuusi silmää kääntyi yht'aikaa ensin suurimmalla säälillä mustelmaan Lillin otsassa, ja sitten kammoksuen Emmiin.

— Ett sådant stycke!

Emmi katseli mattoa lattialla ja odotti, että katosta jotain putoisi hänen päähänsä, joka yhdellä kertaa löisi hänet murskaksi tai pais-

kaisi hänet syvälle maan alle. Sillä toista niin rikoksellista ei maailmassa varmaankaan ollut kuin hän, poloinen. Ei hän uskaltanut luoda silmiään ylös, mutta hän tiesi ja tunsu sen sormiensa ja varpaittensa nenissäkin, että ne yhä häneen katsoivat. Nuo hienot, ylevät rouvat, jotka itse eivät milloinkaan erehtyneet. Kuinka se olisi ollut mahdollistakaan, he kun olivat niin ylen viisaita ja niin paljon korkeammalla muita tavallisia ihmisiä.

— Saat viedä Lillin pois, kuului hänen korviinsa rouvan ääni.

Emmin kädet olivat äkkiä käyneet niin hervottomiksi, että hän pelkäsi pudottavansa lapsen, jos sen nyt syliinsä ottaisi.

— Kuuletko sinä?

— Där ser ni nu, hurudan hon är.

Emmi huojui eteenpäin ja sai kun saikin otetuksi nuo muutamat askeleet rouvan tuolin luokse. Toivo päästä heidän näkyvistään pois lasten kammariin jälleen, antoi hänelle voimia sen verran kuin tarvitsikin. Vai lieneekö vanha tapa tuon vaikuttanut, että käsivarret taas tottelivat ja tehtävänsä täyttivät niinkuin ennenkin.

Hän laski Lillin kätkeyeen; istui itse pallille viereen ja näytteli sille leikkikalua. Mutta Lilli oli nostanut molemmat jalkansa pystyyn ja tarttunut käsillään niihin kiinni. Se hänestä oli niin hauskaa leikkiä, että ääneen nauroi.

Emmikin olisi nauranut, jos paha mieli ja kurkun tukahduttava ahdinko olisivat sen sallineet.

Ihmetteli hän siinä istuissaan, ett'ei tänä aamuna ollenkaan muistanut sitä keinoa, jota ennen usein oli käyttänyt unta vastaan. Että nimittäin neulalla olisi pistellyt ja raapinut käsivarsiaan. Siitä johtui koko suuri, auttamaton onnettomuus, joka nyt särki koko hänen elämänsä.

Illalla myöhään, kun kaikki jo olivat levolla, läksi Emmi ulos pihaan. Harmaan hämärää siellä oli ja hiljaista, mutta ylhäällä oli taivas tähdessä. Hän istui alimmalle portaalle ajattelemaan nykyistä ja tulevaista kohtaansa. Vaikka eihän se siitä ajattelemalla selvinnyt, yhtä harmaa ja hämärä oli kuin iltayö hänen ympärillään.

Sikseen hän sitten jättikin omat huolensa, ja katseli ylös siintävään korkeuteen, jossa taivaan kynttilät kirkkaasti paloivat. Ketkä onnelliset siellä mahtoivat olla niiden luona? Ja ketkä nykyisistä ihmisistä sinne pääsivät? Tokkohan piiosta yksikään? Mutta herrasväki varmaan kaikki. Tiettyähän se, ne kun olivat niin verrattomasti paljon parempia jo täälläkin. Hän mietti vielä, kumpaisetko mahtoivat noita kynttilöitä aina iltaisin sytyttää, enkelitkö vai ihmiset? Taikka muuttuivatko ihmiset siellä enkeleiksi? Ja pienet lapset, jotka varhain

kuolivat? Ketkähän niitä tuudittivat ja hoitivat? Vai eivätköhän ne taivaassa hoitoa tarvinneetkaan?

Silja aukaisi ovea ja kiirehti häntä pois.

— Hittoako sinä siellä kylmässä istut?

— Kuule, Silja, puhui Emmi riisuessaan, minkähäntähden me olemme niin pahoja, me piiat?

— Etkö sinä tiedä?

— En.

— Sentähden, että meidän täytyy valvoa niin paljon. Ennätämme tehdä puolta enemmän syntiä. Katsos herrasväki kun nukkuu pitkään aamusilla tuonne yhdeksään ja kymmeneen, niin jää vainen moni paha työ tekemättä.

Niin kait se oli. Jos hänkin olisi saanut kauvemmin nukkua aamulla, ei Lilli olisi hänen tähtensä kätkyestä pudonnut.

Seuraava pyhä oli kolmas pestaus-sunnuntai. Emmille annettiin päästökirja käteen ja käskettiin menemään kirkonmäelle.

Siellä oli kauheasti väkeä; pestin antajia ja pestin ottajia. Suurissa pulkissa seisovat, kaikkialla näytti olevan tuttuja ja ystäviä, joiden kanssa olivat kuin liitossa.

Emmi tunsu itsensä hyljätyksi ja yksinäiseksi. Kuka hänestä palvelukseensa huolisi, pieni ja häiveröinen kuin hän oli?

Hän seiso i kirkon seinämällä päästökirjoi-
neen ja odotti. Isäntiä ja emäntiä kulki ristiin
rastiin ohitse, vaan eiväthän ne häneen katso-
neetkaan.

Nuoria miehiä istui siinä lähellä kirkon
portailla.

— Tyttö hoi, tules tänne, sanoi heistä
muudan.

Toiset nauroivat ja kuiskuttelivat keskenään.

— Tule, tule, kah, mitä sinä arvelet. Rin-
nalle istumaan tänne.

Emmi punastui ja väistyi loitommaksi. Sat-
tui samassa herra ja rouva hänelle vastaan.
Lienevätkö nuo sentään oikeata herrasväkeä
olleet, koskapa oli rouvalla huivi päässä ja her-
ran vaatteet kovin kuluneet.

— Entä tuo, sanoi herra, osoittaen kepil-
lään Emmiä. Hänellä ei ainakaan mahtaisi olla
suuria vaatimuksia palkan suhteen. Vai kuinka?

— Minkä herrasväki vaan tahtoisi antaa.
Minä siihen tyydyn, vastasi Emmi hiljaa.

Arka toivo heräsi hänen povessaan.

— Mitä tuolla tekee? Jaksaneeko edes
vesikorvoa kantaa?

— Kyllä minä toki jaksan.

— Ja osaat sinä pyykkiä pestä?

— Olen minä sitäkin jo tehnyt.

— Otetaan pois; hän näyttää siivolta ja
hiljaiselta, sanoi herra.

Mutta rouva vielä epäili.

— Eikö liene kivulias, koska on niin laiha.

Emmi muisti jalkojaan; mutta ei hän uskaltanut niistä puhua, silloin heti olisivat hänet hyljänneet.

— Oletko sinä kivulias? kysyi herra katsellen päästökirjaa, jonka hän oli siepannut Emmin kädestä.

— En, kuiskasi Emmi.

Itsekseen hän päätti, ettei koskaan valitaisi, kolotti jalkoja kuinka kovasti hyvänsä.

Herra pisti päästökirjan taskuunsa: antoi hänelle pari markkaa pestiä ja niin oli asia ratkaistu.

— Tulet köyri-iltana Karvosen taloon ja kysyt Hartosen herrasväkeä, sanoi rouva. Mutta köyri-iltana jo!

Emmi läksi kotiin.

— Huonoon paikkaan jouduit, sanoi Silja, joka tunsu tuon herrasväen, köyhää ja kurjaa elanto ja rouva semmoinen heittiö, ettei sillä milloinkaan palvelijat pysy vuottakaan. Ei kuulu edes ruokaa annettavan muuta kuin määrältä ja hyvin niukasti.

Emmi sävähti punaiseksi. Mutta tointui samalla ja vastasi:

— Mistä niitä parhaita paikkoja kaikille riittää. Muutamat saavat tyytyä huonompiin ja kiittää onneaan, etteivät mieron tielle joutuneet.

Hän otti Lillin syliinsä ja painoi kasvojaan lapsen lämpimää rintaa vasten. Lilli tarttui molemmin käsin hänen hiuksiinsa ja jokelsi: »tä, tä, tä, tä.»

Kuopiossa v. 1887.

Kauppias Roller.

Oli syksy. Satoi joka päivä ja tuuli. Taivas oli harmaa, järvi musta, maa märkä ja lokainen. Puut olivat pudottaneet leh- tensä, paljaat oksat harroittivat rumina rungon ympärillä ja pieksivät vihapäissään toisiaan. Koirat olivat kuin uitetut; haisivat pahalle ja pyrkivät sisään. Ne raaputtivat ovea ja ulvoivat. Sisästä äreä ääni huusi: »tiehesi siitä!« Koirat eivät ääntä totelleet; raaputtivat vaan yhä ja ulvoivat. Ja kun sitten joku kävi ovesa, ottivat he tilaisuudesta vaarin ja puikahtivat edeltä lämpimään huoneesen. Olivat mielissään ja heiluttivat märkää häntäänsä. Ja vetisellä kuonollaan he tervehdykseksi nykäisivät sisällä olijoita. Mutta, voi! Siitä olikin pahat seuraukset. Heitä potkaistiin, ovi avattiin jälleen selki seljälleen; tiuskattiin »huut!» ja poljettiin jalkaa kovasti maahan. Ei auttanut muuta kuin lähteä. Ulos taas sateesen, tuuleen, lokaan ja märkään. Harminsa he purkivat sydämmestään haukku-

malla ohitsekulkevia. Ja hiukan tuo lohdutti, kun sai jonkun lapsen tai naisen kiljaisemaan säikähdyksestä.

Kauppias Roller venyi sohvallaan ja katseli viimeisiä sanomalehtiä. Kuivia ne olivat ja ikäviä. Täynnä tyhjää; taikka asioita, joista hän ei vähääkään välittänyt. Ylipäättäen hän ei juuri mistään maailmassa välittänytkään. Hänellä oli kaikki mitä suinkin saattoi toivoa. Hyviin varoihin hän oli päässyt; kauppa kävi itsestään, hän tilasi tavarat, otti vastaan rahat ja suoritti maksut. Puotilaiset möivät; tavan vuoksi hän vaan silloin tällöin kävi puotiaan katsomassa. Toimeentulo oli riittävä; ei huolta eikä murhetta.

Entä perheelliset olot sitten! Nuori, kaksikymmenvuotias poikansa ensimmäisestä naimisesta hoiti kauppakirjat ja kirjevaihdon. Hänen toinen rouvansa, vielä varsin nuori hänkin, oli iloinen ja sievän näköinen. Laittoi, taikka antoi laittaa hyvää ruokaa, hankki somia huonekaluja ja katsoi että piijat moitteettomasti siistivät ja järjestivät joka paikan. Hän oli aina muodikkaasti puettu, kävi usein kyläilemässä ja otti usein vieraita vastaan.

Lyhyesti: kaikki oli juuri niinkuin tulikin olla. Kauppias Roller oli päässyt harrastustensa perille; sinne, mihin koko nuoruutensa ja ensimmäisen miehuutensa ajan oli pyrkinyt. Hän oli

arvossa pidetty, kunniallinen ja luotettava. Moni kadehti hänen onneaan. Ei kukaan, eikä hän itsekään, olisi voinut keksiä siinä puutetta min-käänlaista, taikka semmoisen toivon sijaa, joka ei heti olisi tullut täytetyksi.

Ja nyt hän venyi sohvalleen sanomalehtiä katsellen. Niistä toinen sai toisensa jälkeen luistaa alas lattiaan. Viimeinen meni samaa tietä. Hän oikaisi itseään ja haukotteli. Tuntui kuin olisi nukuttanut, vaikka hän hyvästi oli maannut yönsä eikä sinä päivänä vielä voimiaan millään väsyttänyt. Mutta mikäpä häntä esti nukkumasta, jos uni maittoi kerran.

Hän ummisti silmänsä ja herkesi liikkumattomaksi kuin kuollut. Mitä, kun vaipuisikin näin ikuiseen uneen! Ettei enää tietäisi mitään, ei tuntisi, ei ajattelisi. Miks'ei? Einar kyllä jo pystyisi yksinäänkin hoitamaan kauppaa. Elina hiukan itkisi ensin, lohduttaisi itsensä sitten ja menisi ehkä uuteen naimiseen. Pian hänen muistonsa haihtuisi, elämän aallot huuhtoisivat hänen jälkensä nopeasti pois. Maailma menisi menoaan ilman häntä, kaikki olisi niinkuin ennen. Jälkeenjääneiden mielestä hän katoisi; ja haudassa luut vähitellen mätänisivät. Koko hänen olemuksensa häviäisi, kourallinen multaa maan povessa ainoa, mikä jäi.

Ei tullut uni, vaikka nukutti. Hän aukaisi silmänsä jälleen; kuunteli kuinka tuuli vinkui

ulkona ja kuinka sade pieksi ikkunanruutuja. Hän kiinnitti katseensa yhteen kohti, tapetin erääsen kuvioon vastaisella seinällä.

Sisässä oli hiljaista, pysähtynyttä. Se oli painavan raskasta tuo hiljaisuus, laskeutui tukahduttavana joka paikkaan. Korvat menivät lukkoon, veri seisahtui ja aivot seisahtuivat myös. Halvauksenko enteitä? Hän kääntyi kyljelleen. Ja nyt hänen silmänsä sattuiivat koreaan kukkaan matossa. Siihen jäivät.

Yhä kesti tuo lamaava hiljaisuus ympärillä. Ei ollut ainoatakaan karpästä edes huoneessa, joka olisi surissut. Eikä tomun hiukale sijaansa muuttanut. Kaikki vaipui liikkumattomuuteen ja lepoon.

Ei tämä hauskaa ollut. Jos hän olisi kiskaissut itsensä irti tuosta vetelyydestä. Mutta millä? Voimistelulla?

Vuosikausia oli hänen voimistelusauvansa ollut pystyssä kaapin perimmässä nurkassa, ilman että hän oli sitä nyäissyt. Ennen aikaan hän sitä ahkerasti käytti, joka päivä melkein. Vaan nyt olivat jäsenet kangistuneet. Ja koko ruumis oli raukea. Mitä varten hän itseään vaivaisi suotta? Mitä varten juuri tänä päivänä? Joskus muulloin, kun oli kauniimpi ilma ja häntä vähemmän väsytti. Joskus muulloin! Sillä tänlaisesta tilasta hänen kuitenkin täytyi päästä. Hän oli käynyt voimattomaksi ja saa-

mattomaksi. Tuiki kykenemättömäksi jokaiseen toimeen.

Herättäjää hän olisi tarvinnut. Joku halu, toivo tai intohimo, joka olisi saanut sielun liikkeelle. Mutta kun hänellä oli kaikki, mitä suinkin ajatella voi. Tuskin halu oli herännyt, ennenkuin se jo tuli täytetyksi. Nyt hänellä ei enää mitään halua ollut. Eikä häntä mikään miellyttänyt. Kyllästytti vaan ja iletti.

Hyvä asema, huoleton elämä, riittävä aineellinen toimeentulo ja oma koti! Kuinka hän ennen oli niitä halunnut ja toivonut. Kuinka onnellinen hän kuvitteli olevansa, kun nämä toiveet vihdoin toteutuisivat. Hän oli ne saavuttanut, omisti ne parast'aikaa. Mutta ne olivat viehätöksensä menettäneet.

Hän kääntyi taaskin seljälleen, haukotteli ja loi katseensa ylös läheiseen ikkunaan. Näki palasen sakeata taivasta, Ei ollut edes pilveä. Yhtä paksua, harmaata vaan. Sumua ja usvaa. Uuh!

Jos olisi mennä perheen puolelle? Katsomaan —? Mutta kannattiko? Vanhaa, ennen nähtyä, tunnettua, jokapäiväistä, tympeätä, ikävää. Eih! Ei maksanut vaivaa sen takia nousta.

Kuuluihan sieltä askeleita nyt. Sipsuttavia, keveitä. Hänen rouvansa, Elina, se tietysti oli. Hänen nuori, kaunis rouvansa, niin kuin ihmiset tavallisesti sanoivat.

— Herman, laiskuri, makaatko sinä?

— Niin mikä sitten?

— Kahvia juomaan. Ah, kuinka uneliaalta sinä näytät. Ylös nyt!

— Anna minun olla.

— Jörö! Sopiiko noin kohdella rouvaansa. Varro, varro, minä sinua opetan.

Hän alkoi kutitella.

— Elina, pois. Minä en ollenkaan ole sillä tuulella.

— Kiukkuseksiko rupeat?

Hän nauroi ja suuteli häntä. Roller käänsi päänsä syrjään ja teki happamen naaman.

— Hyi, kuinka epäkohtelias sinä olet. Rangaistukseksi sinua nyt suutelen kymmenen kertaa. Yks', kaks', kolme, neljä, viis', kuus', seitsemän, kahdeksan, yhdeksän, kymmenen ja kerta kaupan päälle. Noin. Ja jää sitten heran rauhaan.

Ovella hän vielä pysähtyi.

— Etkö tosiaan huoli kahvista?

— En.

— Ole ilman, ole ilman.

Hän lehahti tiehensä.

Roller pyyhki huuliaan.

— Pitäisi olla laissa kielletty, ettei vaimo saa koskaan miestä suudella. Heidän itsensä tähden. Sillä se herättää vastenmielisyyttä. Ja muutenkin heihin tahtoo kyllästyä.

Näin hän ajatteli itsekseen.

Eikä hän voinut käsittää, että neljä vuotta takaperin oli saattanut Elinaan niin ihastua. Ja pitää häntä kauniina, ihan niinkuin muut nytkin vielä. Seitsemännessä taivaassa hän luuli olevansa, kun ensi kerran oli häntä rintaansa likistänyt. Nyt? Uh! Teki mieli viskata hänet menemään, kun vaan lähelle tuli.

— Ei, mutta tämä ei käy laatuun! hän mutisi ääneen ja nousi istumaan. Minä en mahda olla oikein terve.

Hän katsoi peiliin. Lihava hän oli ja pulska, ei sairauden merkkiä missään, vaikka kuinka olisi tarkastellut.

— Lähden kävelemään koetteeksi. Onpa herennyt satamastakin.

Nuttu päälle, kalossit, hattu ja keppi. Hän astui portaille. Siellä ulkona ilman rumuuden vasta oikein selvästi näki ja tunsu. Teki mieli kääntyä takaisin; mutta ei häntä sentään viitisinyt, kun kerran oli lähtenyt. Astui sitten etemmäksi, astui, astui ja astui. »Löttis!» pani maa joka kerran, kuin jalka sitä polki,

Kirkon luokse hän oli tullut. Hiljaisena ja mykkänä se siinä seiso. Mitä varten? Kuusi päivää viikossa kiinni, seitsemäntenä auki. Ja silloin sinne kokoontui penkit täyteen väkeä. Pappi oli alttarilla koreassa paidassa, käänsi vuoron kasvonsa, vuoron selkensä muita

kohti, messusi ja luki samalla tavalla kuin kaikki muutkin papit nyt ja tätä ennen pitkän pitkät ajat taaksepäin. Seurakunta kuunteli; luuli olevansa harras ja odotti että Jumala siitä hyvästä olisi sille erityisesti suosiollinen. Samoin kuin siitäkin, että ylipäättäen olivat kirkkoon tulleet. Sillä sekin jo oli suuri uskollisuuden osoitus tällaisena epäuskon aikana.

Lapset, naiset ja talonpojat, ne kirkkoa vielä tarvitsivat. Ja joutihan tuo niitä varten olla pystyssä. Varsinkin kun oli tehnyt hiljaisen sopimuksen herrojen kanssa, ettei niiltä mitään sanottavaa vaatinut. Kunhan joskus näön vuoksi kävivät ripillä, noin edes kymmenen vuoden päästä, ja kunhan eivät liian julhasta pilkkaa laskeneet uskonnon asioista, niin siinä heidän osaltaan oli kristillisyyttä yltäkyllin.

Roller oli näitä miettiessään joutunut kirja-kaupan kohdalle ja kun hän muisti, että postimerkit olivat loppuneet kotoa, meni hän sisään. Siellä oli kirjoja hyllyt täynnä lattiasta kattoon saakka. Ketkähän niitä jaksoi lukea. Ja mitä luulivat niistä hyötyvänsä. Entäs ne raukat, jotka niitä kirjoittelivat! Tekivätkö sen siinä suloisessa uskossa, että veivät maailmaa senkautta eteenpäin. Narrit! Taikka kunniaako luulivat saavuttavansa? Pöyhkeilivätkö siitä, että heidän nimensä tuli kuuluksi? Narrit, kahdenkertaiset narrit!

— Uusia kirjoja, herra Roller, sanoi nuori, toimelias kirjakauppias ja toi hänelle muutamia eteen. Tässä on aivan hiljan Ruotsista tulleita. Tarkoituseräistä kirjallisuutta tai psykologisia romaaneja, mitä vaan haluttaa.

— En välitä toisesta enkä toisesta. Nykyaajan tarkoitukset ovat niin pieniä ja mitättömiä; parsimis- ja paikkaustöitä vaan. Ja nuo psykologiset romaanit, mitä ne ovat! Kuinka paljon ne psykologiaa itse tuntevat? Osaavatko sanoa edes mitä sielu on? Mistä se tulee ja mihin se menee. Taikka kuinka se täällä syntyy, kehittyä, kuihtuu ja kuolee? Tietävätkö ne, mitä aineksia ja mahdollisuuksia siellä löytyy? Ja kuinka sitä luonnonmukaisesti tulisi hoitaa, että se pysyisi tervennä? Ei mitään! Kerrassa ne ovat tyhmiä kuin pölkyt siinä suhteessa. Psykologisia romaaneja! En mä viitsi kuulla.

— No, mutta jotain muuta kirjaa sitten?

— Tuokaa semmoinen, jossa olisi joku älykäs sana, jota ei tuhannen kertaa ennen ole maailmassa sanottu.

— Ehkä tieteellinen teos?

— Olisinkohan paljoakin viisaampi kaikki nuo paksut foliantit läpiluettuani? Pieniä seikkoja ne tutkistelevat ja luulevat ehkä pitkällekin päässeensä, vaikkeivät pääasiassa ole hullua hurskaampia. Taikka osaako heistä yksikään sanoa, mikä tarkoitus tällä elämällä oikeastaan

on. Ja onko sillä ylipäätään mitään tarkoitusta. Saavutetaanko kaikella puuhalla muuta kuin ääretöntä tyhjyyttä? Todistaako kukaan, että tätä elämää kannattaa elää? Että se vie onneen ja täydellisyyteen? Voivatko näyttää tietä onneen ja täydellisyyteen? Voivatko edes sanoa, mitä onni ja täydellisyys on? Ehkä osoittavat jonkun virvatulen ja saavat jonkun herkkäuskoisen hyppäämään sen jäljestä, kunnes huomaa, poloinen, ettei se mitään ollut. Ei, hyvä ystävä, kaikki on turhuutta, ei mikään maailmassa ole muuta kuin turhuutta. Ilot, riemut, huolet, murheet, työt, pyrinnot. Turhuutta, turhuutta!

— Nyt en tiedä enää tarjota muuta kuin uskonnollisia kirjoja. Tässä esimerkiksi uudempiä, Bäckin kristillisiä puheita — —.

— Toisitte ennemmin jonkun vanhan siltä alalta, Arndtin tai Kempin, niissä jotain kelvollista vielä löytää. Nykyaikaisissa ei. Pysähtynyttä, taantunutta kaikki.

Kirjakauppias naurahti. Hän ei osannut enää tarjota mitään. Roller pisti postimerkit taskuunsa ja läksi pois jäähyväisiä sanomatta.

Sillä välin oli taaskin ruvennut satamaan. Tuli lumiräntää ja vettä sekaisin. Mutta Roller ei vielä viitsinyt kääntyä kotiin. Kun kerran oli lähtenyt ulos, niin käveli häntä enemmän yksin tein. Ehkä jäykistynyt ruumis siitä hiukan vertyisi.

Rautatien rakennukselle hän saapui. Syvää hautaa siellä kaivettiin; hän käveli reunaa pitkin ja katseli alas haudan pohjaan, jossa monet kymmenet työmiehet lapiointsivat multaa ja soraa. He näyttivät onnettoman pieniltä siellä missä seisoivat harmaissa ryysyissään alhaalla multaseinien välissä, saviliejuja ja ruskeata lätäkköä puolissäreen saakka.

Roller seisahtui hetkeksi ja seurasi silmillään heidän työtään. Noin raatavat nuo ikänsä ja aikansa leivän tähden, hän ajatteli. Hirteen kun menisivät, niin pääsisivät vähemmällä vaijalla.

Mitä kauvemmin hän katseli, sen surkeammiksi ne hänen silmissään kävivät. Eivätpä ne suuresti juuri elukoista eronneet näin ylhäältä katsellen. Hän kuvitteli, miltä hän itse näyttäisi, jos kohti suoraan pilvien toiselta puolen joku tällä haavaa katselisi alas. Huomaisiko, että hänellä oli paremmat vaatteet kuin noilla tuolla alhaalla? Vai säälisikö ehkä yhtä paljon hänen kuin heidänkin viheliäisyyttään.

Onnettomia olivat kaikki ihmiset. Onnettomia ne, joiden leivän tähden täytyi kovaa työtä tehdä, ja kahta vertaa onnettomampia, joiden ei toimeentulostaan ollenkaan tarvinnut huolehtia.

Rakkaudestako oli maailma luotu? Rakkaudestako ihminen kutsuttu näin kurjan kur-

jaan elämään? Asetettu alinomaisen muuttuvaisuuden, voittamattoman puuttuvaisuuden ja tukaluuksien alaiseksi.

Eikö ennemmin vihasta?

Ja ilkkuakseen meitä oli luonto istuttanut meihin kaksi valtavaa vaistoa, joiden kautta sai meitä itseämme apulaisikseen, pitkittämään olemuksen kiusaa: sukuvietin ja kuolemankauhun.

Rankka sade keskeytti tässä Rollerin mietteet. Hän läksi kotiin.

Elina juoksi etehiseen häntä vastaan.

— No, viimeinkin, sinä pahanilkinen! Täällä päivällinen jo on odottanut tunnin varmaankin. Joudu, joudu!

Roller meni sanaakaan puhumatta ruokasaliin ja istui pöytään.

— Minäpä saan tänään vieraita, kertoi Elina.

— Se ei mitään tavatonta.

— Mutta arvaapas keitä kaikkia.

— Kai heidät sitten näkee.

— Anna ja Aina ja Elvira ja Betty ja Emma ja Hilma ja — tokkopa muistankaan kaikkia. Hilma tuo nuottia mukanaan.

— Pianoa aijotaan, tiedämmä, klinkuttaa koko ilta.

— Klinkuttaa! Hyi, kuinka sinä sanot. Hilma, joka soittaa niin hyvin. Niin erinomaisen hyvin. Paremmin kuin kukaan tässä kaupungissa.

— Soittakoon hyvin tai huonoin, minä en

aijo jäädä häntä kuuntelemaan. Menen ennemmin Karsteniin vistiä pelaamaan.

— Mene, mene; sitten saammekin olla täällä omin valloin.

Karstenissa oli sinä iltana paitsi niitä, jotka pelissä olivat osallisia, eräs vanha, vanha herra, jota Rollerille esitettiin översti Olsoniksi. Hän istui sohvalla, Rolleria vastapäätä ja seurasi peliä, tai ainakin hän koetti seurata.

Rollerin silmät menivät korttien ylitse vähän väliä häneen. Ja lopulta hän ei enää tienynyt kortistaan eikä pelin juoksusta mitään, sillä edessä oli hänellä vaan nuo vanhat, rypistyneet kasvot, tutiseva leuka, himmeät, elottomat, kalvon peittämät silmät ja avonainen, hampaaton suu, jota hervottomat lihakset eivät enää jaksaneet kiinni saada. Harvaan ja kovalla äänellä hänelle täytyi puhua, ennenkuin hän osapuillekaan mitään tajusi. Mutta suuret kasat hän kokosi leivoksia eteensä, kun teetä tarjottiin, ja oikein ilette nähdä, kuinka hapeasti hän niitä ahmi suuhunsa.

— Tuossa minulle läheisen tulevaisuuden perspektiivi, ajatteli Roller itsekseen.

Hän laski, kuinka monta vuotta saattoi kestää, ennenkuin hän tuommoisena rauniona olisi. Viisitoista, parikymmentä korkeintaan. Ja tästä alkaen jo hänen elämänsä olisi hiljaista yhtämittaista sammumista. Luonto riistäisi vuosi

vuodelta antimensa pois. Eikä ainoastaan sen, mitä oli antanut, mutta samalla myöskin kaikki, minkä hän itse oli omakseen hankkinut: tiedot, taidot ja kyvyt.

Hän joi mollansa ja pelasi huonosti. Suutuksissaan laittoi hän toisen lasin totia ja sen väkevämpää kuin tavallisesti. Mutta siitä hänen päänsä kävi yhä raskaammaksi. Kortit alkoivat häntä vaivata niin, että hänen viimein täytyi nousta ja syyttäen pahoinvointia lähteä kesken pois.

Ulkona oli pimeätä kuin säkissä, ei nähnyt kämmenen vertaa eteensä. Siinä kävellessä tuntui Rollerista juuri kuin olisi jotain pudonnut hänessä alas ja vajonnut yhä syvemmälle. Päästä se alkoi ja tuntui sydämeen asti. Siellä ahdisti ja painoi, jäykistyi ja puuttui. Niin raskaaksi koko olento kävi ja elottomaksi kuin kivi.

Kotona oli vieraita vielä. Ikkunoista loisti tuli ja salista kuului soittoa ja naurua ja puheen hälinää.

Roller meni etehisestä hiljaa omaan kammarriinsa, riisui ja laskeusi vuoteelle. Hän tahtoi nukkua pois kaikesta.

Mutta silloin vasta ilo yleni viereisessä salissa. Ei Roller vielä elämässään ollut mokomaa kitkatusta kuullut. Ja takoamatta ne sen ohessa pompottivat pianoa.

Roller tällä hetkellä vihasi noita naisia niin, että olisi halunnut heitä lyödä. Hän puri hammasta, nousi istumaan ja pudisti molempia nyrkkiä saliin päin.

Ei nauru lakannut. Yltyi vaan, juuri kuin kiusalla.

Hän sieppasi saappaansa lattialta ja heitti sen täyttä voimaa ovea kohti. Ovi jymähti. Parkahdus kuului salista, sitten hiljeni kaikki. Muutamaan minuuttiin ei kuulunut hengen hievhadusta.

Roller ojentui jälleen tilalleen ja veti peitteen päälleen.

Samassa siellä jo alkoi taas hiljaista liikuntaa ja sipsutusta. Ja vähitellen se koveni, että eroitti jo yksityisiä sanoja.

— Aaveita — huuh — ei mennä, ei mennä — kynttilöitä — lamppuja — ja aseita — peloitaa, huuh — yhdessä — kaikki yht'aikaa.

Ovet lensivät auki, kauhea huuto päästettiin ja yhdeksän tai kymmenen naista seisoikin kynnyksellä, suut seljällään, kynttilät toisessa kädessä, toisessa hiilihangot.

Roller heitti peitteen päältänsä ja kirosi saimeasti.

Silloin syntyi parvessa hämmennys.

— Jesus, Jumala, herra iihme, minä pyörryn, pois, pois!

Ovi paiskattiin kiinni jälleen, ja samassa

tuokiossa venyivät naiset pitkin sohvia, noja- ja lepotuolia ja nauroivat niin, että koko huone tärisi: »Ha ha ha ha. Hi hi hi hi, ho ho ho ho, he he he he —.»

Roller puristi kahden käden päätänsä, rynnäsi sitten äkkiä kirjoituspöytänsä luokse, jonka laatikosta hän veti jotakin esille.

— Pöytä on katettu, kuului ääni salista ja naurava lauma siirtyi hiukan hiljempänä ruoka-huoneeseen.

— Kuinka minä säikähdin, ha, ha, ha.

— Entäs minä, hi, hi, hi.

— Semmoinen karhu.

— Ja me kun luulimme pirusi.

— Hyi, Emma, kuinka uskallat sen nimeä mainita.

— Ajatteles, jos ilmestyisi tuonne ikkunaan äkkiä.

— Uuh! Uuh! Uuh!

— Miksi te puhutte niin kamalia. Nyt en uskalla nukkua tänä yönä.

— Enkä minä.

— Enkä minä.

— Ai, kuinka hyvää! Maistakaa, tytöt, tätä gelätä. Elina, saammeko syödä kaikki?

— Kaikki, kaikki.

— Pois, Hilma, vadin äärestä. Sinä et meille jätä mitään.

— Ha, ha, ha, ha.

— Hi, hi, hi, hi.

Kello kävi kolmatta, ennenkuin he maltoivat lähteä. Etehisessä, Rollerin kammarin ovea nähdessään, he taas muistivat äskeisen kummitus jutun ja purskua täytyi, ei auttanut mikään.

— Hiljaa, hiljaa, ettei hän herää.

— Ehkä toruu sinua, Elina, huomenna meidän tähden.

— Tschih, tscihih, tscih!

— Elkää naurako, elkää naurako. Hän taas meitä kiroo.

Mutta hän ei kironnut enää, eikä torunut, eikä herännyt.

Hiljaista oli Rollerin huoneessa ja pimeätä.

Kun uuden päivän valo tunki sisään, ei se enää eloa saanut tuohon kylmään ruumiiseen, joka oli vuoteella.

Hyytynyt veri punasi valkeat lakanat; pistuoli oli pudonnut alas matolle, kauniimman ruusun kohdalle.

Kuopiossa v. 1887.

Ystävykset.

Sanni oli Siirin paras ystävä ja samoin Siiri Sannin. He olivat istuneet rinnan koulussa, yhdessä lukeneet aineitaan, yhdessä selvitelleet järkeään, yhdessä kääntäneet, kirjoitelleet, neuloneet, tuumineet. Ja yhteiset huolet heillä oli aina ollut ja yhteiset ilot. Jos toinen joutui pulaan, niin heti toinen auttoi, eikä ollut koskaan heidän kekseliäisyytensä niin suuri, kuin milloin sitä ystävän hyväksi tuli käyttää.

Onneton se ihminen, joka uskalsi toista loukata, sillä hän oli toisesta silloin pääsemättömissä. Sai vainen kuulla, kuinka kurja hän oli, kuinka inhottava ja halpa. Ja niin suurella vakuutuksella se lausuttiin, niin jalolla harmilla, että täytyi hänen lopulta itsensäkin ruveta sitä uskomaan. Eikä auttanut muu kuin pyytää nöyrästi anteeksi ja luvata pyhästi, ettei vastedes enää milloinkaan semmoista tekisi.

Tunnilla olivat kuiskaamiset kiven kovaan

kielletyt, mutta Sanni ja Siiri, kas, nepä eivät kumpikaan kiellosta välittäneet, ei niin hiventä. Ellei toinen osannut vastata, silloin kohta toisella käsi suun eteen, pää hiukan alemmaksi ja empimättä tietoja nyt hiljaa suhahteli niin pitkälle kuin niitä mahdollisesti vaan itsellä riitti. Opettajat koettivat estää, mutta turhaa vallan. Yhtä jos olisivat kieltäneet aurinkoa paistamasta, kuuta kumottamasta tai tähtiä tuikkimasta. Ja vihdoinkin heidän täytyi heretä siitä pois, etteivät opettaja-arvoaan tykkänään menettäisi. Sittemmin Sanni ja Siiri saivat vapaasti kuiskailla toisilleen, kun vaan välttivät, ettei se tapahtunut kovin huomiota herättävällä tavalla.

Kaikki ajatuksensa, kaikki hienoimmat ja hetkellisimmät tunteen vivahtukset he toisilleen kertoivat. Ei niin salaista tai pientä sopukkaa sydämmeeseen syntynyt, ettei pyhä velvollisuus pakoittanut sitä heti kohta toiselle julkaisemaan. Ja silloinpa ne vasta itsellekin oikein selville tulivat.

He olivat kasvaneet kiinni toisiinsa. Sydämestä sydämmeeseen meni satoja tuhansia hienoja säikeitä, joita myöten lämmin ja suloinen tunnevirta edestakaisin värähteli. Kipeästi koski, jos yksikään säie sattumalta vikaantui, mutta kaikki kun olisivat katkenneet, niin sydän varmaan olisi kuiviin vuotanut. Ja kuolema olisi seu-

rannut sitten, tai pahempi kuin kuolema: iloton, toivoton, raukea elämä.

Siiri ei tullut toimeen ilman Sannia, Sanni ei tullut toimeen ilman Siiriä. Koko maailman he olisivat voineet hyljätä, mutta toisiaan ei. Jos toinen sattumalta joutui johonkin tilaisuuteen, missä ei toinen ollut, tuntui edellisestä kuin olisi parempi osa hänestä itsestään jäänyt pois. Eikä silloin ilo ilolta maistunut, eikä huvi hauskuutta antanut.

He olivat jo tosin koulunsa lopettaneet, mutta joka päivä heidän täytyi kuitenkin toisiaan tavata; se oli yhtä välttämätöntä kuin leipä ja lämmin. Erillään he oikeastaan eivät koskaan olleetkaan, sillä ajatukset, tunteet, koko mieli oli alinomaa toisen luona.

Sanni oli Siirin ilo, toivo, elämä; ja samoin Siiri Sannin; ei heitä mikään maailmassa voisi toisistaan eroittaa. Ei vielä haudan tuollakaan puolen, sillä heidän ystävyytensä kestäisi kauvas äärettömään ijankaikkisuuteen asti.

Niin he olivat monta kertaa tuumailleet, ja samaan päätökseen tulivat taaskin, istuessaan käsi kädessä erään syyspäivän iltahämäränä Sannin kammarissa.

— Ja tiedätkös mitä, sanoi Siiri, minä en koskaan tule menemään naimiseen, en koskaan, se on ihan varma. Entä sinä?

Sanni ei aivan heti vastannut; joku vieras

ajatus nähtävästi tunkeutui hänen mieleensä. Hän käänsi päänsä hiukan syrjään ja antoi hämmentyneen katseensa vaipua uunin hehkuvaan hiilustaan.

— Entä sinä? toisti Siiri puristaen Sannin käsiä.

— Niin . . . . luultavasti en minäkään . . . .

— Luultavasti, sanot? Etkö ole siitä vissi? Ajatteles, Sanni, meidän ehkä silloin tulisi erota. Ja sitten, voisitko jakaa sydämmesi? Kuinka suuren osan riistäisit minulta pois? Ensin puolen ehkä ja sitten kaikkityyni. Oh, Sanni, Sanni, silloin minä kuolisin.

Siiri painoi päänsä Sannin rintaa vasten ja loi häneen puoleksi nuhtelevan, puoleksi surullisen silmäyksen.

— Pieni hupakko? Kuka on sanonut, että menen naimisiin?

Sanni suuteli häntä hymyillen, ja niin oli rauha jälleen saavutettu.

Marraskuun ensimmäisenä päivänä he olivat molemmat tanssiaisissa, Sanni vaalean sinisessä puvussaan, jossa hän aina oli niin ihmeen sievä. Mutta puhelemiseen ei heillä paljon ollut tilaisuutta, sillä herroja oli alinomaa Sannin ympärillä, eikä Siiri hirvinnyt mennä lähellekään, sillä hän vielä kovin kainosteli toista sukupuolta. Hän sen sijaan odotti, milloin Sanni sattuisi katsomaan häneen päin, antaakseen

silmäyksillä edes jotain merkkiä. Mutta tämä oli silloin takertunut niin innokkaasen keskusteluun nuoren Körnerin kanssa, ettei mitään huomannut.

— Sanni, Sanni . . . ! Siirin mieli alkoi jo käydä pahaksi. Noin pitkäksi aikaa Sanni hänet unhotti. Ei välittänyt eikä huolinut hänen seurastaan ollenkaan.

Tuo . . . tuo inhottava Körner oli hänet vallannut. Mutta Siiri hänet riistäisi pois . . . kesken kaikkea . . . Körner saisi jäädä pitkälle nenälle. Ja nähdä, että Sannilla on ystävä, jonka tieltä hänen kauniisti täytyi väistyä.

Siiri lähestyi Sannia takaapäin ja laski kätensä hänen kaulansa ympäri.

— Ooh! Siirikö se on? Kuinka minä säikähdin.

— Sanni kulta, lähtään jo pois.

— Pois? Minkätähden? Eikö sinulla ole hauska?

— Ei.

— Mutta, hyvä neiti, sanoi herra Körner, vastahan ilta on alulla. Ette saa houkutella ystäväänne lähtemään. Hän on sitä paitse luvannut minulle kotiljongin eikä tahdo tietysti sanaansa syödä.

Sanni painoi Siirin kättä poskeensa, kallisti päätänsä taakse ja loi ilostuneet silmänsä häneen.

— Ollaan vielä täällä. Minua ainakin haluttaisi . . . miksi näytät niin nolostuneelta, Siiri? . . . Etkö voi hyvin? . . . Tai etkö ole saanut tanssia?

Se kysymys pujahti Sannilta aivan vahingossa esille. Körnerin kuullen sitä toki ei mitenkään olisi sopinut tehdä.

— Saanko luvan, neiti? lausui tämä heti, kumartaen Siirille.

— Kiitoksia, en minä tanssi enää tänä iltana.

Hän veti loukkaantuneena kätensä Sannin kaulasta pois ja aikoi lähteä. Mutta Sanni tarttui häneen kiinni.

— Siiri, rakas Siiri, oletko minulle vihainen?

— En; kuinka niin?

— Oletpa. Ihan varmaan olet.

— Vaiti nyt, ja päästä minut.

— Mihinkä menet?

— Omalle paikalleni, tuonne.

Kaukaisimmassa sopessa, kahden vanhemman naisen välissä hän istui. Ja sieltä hän tarkasti Sannia, joka taas iloisesti jatkoi puhetta Körnerin kanssa, aivan kuin ei sitä mikään olisi keskeyttänytkään.

Voi kuinka se Siiriä harmitti. Hän tällä haavaa melkein vihasi Sannia, eikä voinut kuitenkaan silmiään hänestä ottaa. Kauniimpi, kauniimpi, kauniimpi kuin koskaan ennen hän

oli. Tuo sininen puku somin maailmassa. Ja kukkanen rinnassa, nauhasolmuke, joka piti kiharoita kiinni, kaikki sievän sievää. Mutta totta sekin: ei niin rumaaa esinettä ollut, ettei se Sannilla kauniiksi muuttunut. Hänessä oli tenhovoima, joka loi kajastuksen ympärilleen.

Ei ollut kukaan mitään Sannin rinnalla. Kaikki muut tytöt typeriä, kömpelöitä ja rumia. Kumma että yksikään herra saattoi vähääkään ottaa heitä huomioon Sannin läsnäollessa. Pakosta se arvaten tapahtui, kun eivät mitenkään voineet kaikki yhtäikaa häntä lähestyä.

Mutta kuinka hänen silmänsä nyt loistivat, ja kuinka hänen poskensa hehkuivat! Mistä maailmassa he puhelivatkaan, kun hän noin saattoi innostua?

Eikä hänen katseensa ainoatakaan kertaa kääntynyt Siiriin päin. Ei koko pitkänä iltana.

Sattumalta hän erään valssin jälkeen joutui siihen lähelle.

— Kas, Siiri, tässähän sinä olet.

Katkera piirre ilmestyi Siirin huulille.

— Onko sinulla ollut hauska? Minä puolestani huvittelen oikein sydämmen pohjasta.

— Sen kyllä huomaa.

— Mutta sinä, Siiri? Yhäkö sinä olet pahalla tuulella?

— Siitä taidat välittää viis.

— Siiri!

— Että viitsit teeskennellä noin.

Siiri kääntyi toisaanne, ja Sanni vietiin lennossa valssiin jälleen. Muuanne hän sitten taas joutui eikä näyttänyt sen enempää Siiriä ajattelevan.

Kahta katkerammaksi kävi Siirin mieli. Sanni ei rakastanut häntä niinkuin hän Sannia, se nyt ainakin oli päivän selvää. Monasti ennenkin oli tuo ajatus tahtonut tunkeutua hänen mieleensä, mutta aina hän oli sen karkoittanut pois. Oli tahallaan peittänyt silmänsä ja pysynyt harhaluulossaan. Uskonut Sannia enemmän kuin itseään. Luottanut hänen rakkauteensa ja antanut hänelle koko sydämmensä. Niin, koko sydämmensä!

Hän onneksi istui nurkassa muiden takana, ettei kukaan nähnyt kuinka vedet tippuivat hänen poskiaaan pitkin. Mutta Sanni ei ainkaan saisi tietää mitään hänen surustaan, sen hän pyhästi päätti. Ja päätti vielä lisäksi olla yhtä tyly ja kylmä kuin hänkin oli. Etteikö voisi? Sepä kumma!

Siiri nousi, otti ensimmäistä tuttua tyttöä käsivarresta ja pyysi häntä kävelemään, sillä tanssi oli hetkeksi tauonnut. Tahallaan hän sitten johti niin, että tulivat kulkemaan Sannin ohitse. Ja juuri sillä kohdalla oli hänellä niin paljon puhumista toverilleen, ettei hän ollenkaan joutunut katsomaan Sanniin päin.

— Te kävelette? Ottakaa minut mukaan.

Siiri ei kuullut. Sanni tarttui hänen toiseen käsivarteensa. Siiri kääntyi nyt kummastuneena ja loi häneen pitkän, kysyvän silmäyksen.

— Mitä katsot noin? Tahdotko sanoa jotain?

Siiri ei vastannut. Käsivarsi, johon Sanni oli tarttunut, riippui suorana ja jäykkänä sivulla. Mutta Sanni ei ehtinyt panna sitä merkille, sillä herra Körner samassa lähestyi ja teki heille seuraa. Hän käveli Sannin rinnalla, oli miellyttävä ja kohtelias ja veti pian Sannin huomion kokonaan puoleensa.

— Mitä hauskuutta metsästyksessä? Hyvänen aika, hauskuus on liian mieto sana. Kysykää ennemmin, miksi — se hurmaa.

— Mutta jänisparat, ettekö niitä ollenkaan sääli? Te olette julmia, te miehet.

— Ei julmempia kuin naisetkaan.

— Että sanotte! Me kun emme saata edes matoa onkeen panna.

— Niin, vaan sydämmiä kylmäkiskoisesti murratte.

Sanoja seurasi semmoinen omituinen katse, että Sanni joutui hämilleen. Hänen täytyi luoda silmänsä alas.

— Eikö totta? kysyi Körner.

— Ei, kuului hiljainen kuiske.

Sannin poskia kuumotti ja sydän löi. Ja kaikki suonet löivät ja käsi vapisi ja jalat kävivät hervottomiksi.

Sillä hän ymmärsi tuossa lyhyessä kysymyksessä äärettömän suuren merkityksen, tunki koko maailman olevan sen takana . . .

Soitettiin taas valssiin. Siirin harmi oli antaantunut, sillä Sanni likisti hänen käsivarttaan niin intoisasti rintaansa kohti. Eikä Siiri aavistanut, että hän sen teki aivan tietämättään.

— Sanni, lähdetään sivuhuoneeseen tämän tanssin ajaksi . . . Että saamme olla yhdessä edes vähän aikaa tänä iltana, kuiskasi Siiri.

Sanni katsoi ylös mitään vastaamatta. Hän tuskin oli tajunnut koko ehdotusta.

Körner samassa pyysi häntä valssiin.

— Elä mene enää. Täytyyhän sinun hiukan levätäkin.

Turhaan koetti Siiri häntä estellä. Sanni vetääntyi hänestä irti ja laski hymyillen käsivartensa nuoren Körnerin olkapäälle.

Eikä hän sen jälkeen taas näyttänyt Siiriä muistavan. Ei omatuntoakaan sanonut, että hän oli tehnyt pahasti.

Siiri ei sinä yönä saanut unta. Jäähyväisiä sanomatta he olivat eronneet. Ensi kerran koko heidän ystävyytensä aikana se oli tapahtunut. Sanni heitti hänet Körnerin tähden.

Mutta Siiri puolestaan ei häntä liioin rukoi-

lisi. Eikä näyttäisi vähääkään siitä välittävänsä. Niin, oikeastaan hän ei siitä välittänytkään. Se vaan häntä harmitti, että niin sokeasti oli luottanut häneen. Oli uskonut hänestä kaikkea hyvää ja rakastanut häntä. Että hän oli ollut niin tyhmä. Sitä hän nyt vaan itki, ja sitä hänen täytyi itkeä koko yön. Niin hirveästi, että hän aamulla oli puolipyörryksissä eikä jaksanut nousta ylös.

Ei hän ottanut kahvia, jota Liisu hänelle tarjosi; pyysi sen sijaan mustetta, kynää ja paperia.

Ja sitten hän kirjoitti:

— Eilinen käytöksesi pakoittaa minua lopettamaan kaiken yhteyden kanssasi. Ystävyys-temme on rikottu. Olkaamme tästä lähtein vieraat toisillemme.

Siiri.

Kuverttiin hän sen pani. Kyhäsi päällekirjoituksen ja antoi Liisulle.

— Viekää tämä Sannille. Ei tarvitse odottaa vastausta.

Hän seurasi silmillään Liisua ja kirjettä hänen kädessään, siksi kuin Liisu läksi huoneesta.

Kuunteli vielä hänen askeleitaankin viereisestä kammarista.

Sitten ovi kävi. Hän oli mennyt.

Siirille tuli paha olla. Hän painoi molem-

min käsin silmiään ja päätään, ne tuntuivat yön valvomisesta niin heikoilta.

Mitä hän oli tehnyt?

Oliko Liisu jo ennättänyt perille?

Nyt ehkä Sanni parast'aikaa sen aukaisi ja luki . . .

Hänen päänsä oli kuuma, hän oli kipeä . . . niin, sen täytyisi jokaisen nähdä, hän oli kovin kipeä . . . Ehkäpä hänessä oli joku kuumetauti, joka muutamassa vuorokaudessa veisi hänet tuonelaan . . .

Sitten Sanni itkisi hänen haudallaan . . . ja katuisi, että oli viimeisinä päivinä niin syvästi häntä loukannut . . .

Arvaisi ehkä, että hänen tähtensä hän näin ennen aikojaan kuoli. Ja muistaisi häntä sitten elämän ikänsä . . .

Joko Sanni nyt oli lukenut hänen kirjeensä?

Mitä hän oli tehnyt?

Eikö tämä ollut unta? Eikö kaikkityyni ollut unta? . . .

Hän kuuli kyökin oven käyvän ja juoksi katsomaan. Mutta ei se ollutkaan Liisu. Hän vilkaisi kelloa. Neljänneksen yli yhdeksän.

Paljoko lienee ollut silloin kun Liisu meni?

Kauvan hän oli viipynyt . . . Tunnin varmaan.

Mutta tuossapa hän viimeinkin oli.

— Nooh —?

— Mitä niin?

— Vastausta?

— Ettehän käskenyt sitä odottamaan. Heitin kirjeen kyökkiin, en minä Sanni neitiä tavannutkaan.

Ei vastausta odottamaankaan . . . aivan oikein.

— Kuka kirjeen otti vastaan?

— Mikä — Eveliinahan se taitaa olla, niiden uusi sisäneitsyt.

— Ja hän . . . vei sisään?

— Kaiketikin. Minä läksin pois heti kun olin sen antanut.

Niin, kaiketi hän oli heti vienyt sen Sannille ja Sanni heti lukenut.

Nytkin hän ehkä vielä tutki sitä. Mitä mahtoi ajatella, mitä tuntea?

Siiri näki elävästi edessään hänen totiset, surulliset kasvonsa. Tapasi nuhtelevan katseen hänen silmistään.

Oi, Sanni! Olivatko he eronneet nyt ijäksi vullan? Ijäksi! Ooh, kuinka pitkältä, kolkolta, kuolleelta tuo ijäisyys tällä hetkellä tuntui. Sanni, Sanni!

Mutta ei! Sanni oli aina ollut häntä järkevempi. Sanni hiukan hämmästyisi ensin tuota kirjettä. Sitten hän nauraisi ja kiiruhtaisi kohta Siirin luokse. Ja yhdessä he nauraisivat, itkisivät välillä, ja nauraisivat sitten taas. Syleili-

sivät ja istuisivat käsi kädessä niinkuin ennen ihanassa sovinnossa. Eikä enää milloinkaan tällainen pilvi heidän ystävyytensä päivänpaistetta himmentäisi.

Koko päivän Siiri kuulusteli, eikö tuttuja, keveitä askeleita nousisi portaita ylös. Joka kerran kuin ovi kävi, hän säpsähti ja lensi iloiseksi. Mutta kun tulija ei ollutkaan Sanni, painui mieli taas alas.

Iltaan asti hän odotti. Toivoi, pettyi, päätti ajatella muuta ja ajatteli kuitenkin ainoastaan Sannia.

Kello oli seitsemän. Vielä hän saattoi tulla. Mutta tunti meni eikä häntä kuulunutkaan. Yhdeksättä jo kävi. Ei hän enää tule. Ei tule; selvään sen näki.

Vihaa ja epäluuloa nousi taaskin poveen. Hän ei Sannin sijassa olisi näin menetellyt. Tämä juuri todisti, kuinka vähän Sanni hänestä välitti. Ei hän ollut milläänkään asiasta. Tuskin oli sitä ajatellut koko päivänä; mielissään oli ehkä vaan, kun pääsi vapaaksi entisestä ystävästä, voidakseen paremmin antaantua uudelle, hempeämmälle.

— Oi, hän oli niin katala, niin kauhean katala!

Siiri puri hammasta, ohauksia pakotti, kädet menivät nyrkkiin. Lyödä jos hän nyt olisi saanut häntä . . . !

Ei, ei, ei!

Hyvä Jumala, mitkä pimeyden henget hänet nyt valtaansa saivat.

Hän etsi käteensä virsikirjan, aukaisi sen umpimähkää, ja koetti lukea. Mutta kirjaimet pyörivät hänen silmissään. Eikä herennyt sydän takomasta eikä veri tunkeumasta päähän. Viha raivosi ja kuohui povessa. Koko elämä ja olemus oli tukalan tukalaa.

Monta päivää sitä kesti. Päivät kasvoivat viikoiksi, eikä mitään muutosta tullut.

Eräänä päivänä meni Siiri kävelemään. Kun hän apteekin kohdalla kulki katuvierustaa näki hän jo kaukaa Sannin, joka tuli vastaan.

Maailma musteni silmissä, hän luuli pyörtyvänsä. Jalat nousivat ja laskivat itsestänsä, hän näki maan, joka huojui, vaan ei tiennyt, kävelikö hän eteen vai taakse päin. Mutta nyt hän oivalsi tutun hameen helmat, jotka lähestyivät. Samassa tuokiossa hän suoristui, heitti päänsä taakse ja rypisti otsansa. Ei hän . . . ellei Sanni.

Kylmänä, niin kylmänä hän kulki ohitse. Katse tähtäsi jäykästi eteenpäin, ei siirtynyt hiventäkään sivulle.

Mutta sydän löi, että oli haljeta . . .

Hän oli mennyt . . . tervehtimättä . . . sanaakaan lausumatta!

Siiri hymyili katkeran ivallista hymyä. Hän vakuutti itselleen, ettei hän siitä vähääkään välittänyt. Suuret vesikarpalot kuitenkin valuivat poskia alas, ja niitä seurasi uusia yhä. Kun hän toisia pyyhki pois, oli toisia jo sijassa.

He eivät enää tervehtineet toisiaan. Hyvä olikin niin! Hyvä, hyvä, erinomaisen hyvä!

Miksi nuo inhottavat ihmiset häneen katsoivat! Mitä huolivat hänestä, kun ei hänkään heistä.

Päästäkseen rauhaan ja yksinäisyyteen hän meni alas Valkeisen jälle. Se oli kirkas kuin peili. Maa kohosi korkeille kunnaille ympärillä, metsät seisoivat hiljaisina. Kaukaa puiden takaa näkyi asumattoman kesäkartanon toinen kerros ja kauniisti rusotti taivaan läntäinen ranta.

Luonto tervehti häntä ystävällisesti, ja lohdutti häntä. Metsä, kunnaat, taivas, ne kaikki varmaan ymmärsivät, että hänellä oli suru sydämmessä. Tiesivät, että hän kärsi ja oli onneton. Siksi kutsuivat häntä luokseen, siksi kauneimman kauneutensa levittivät hänelle eteen.

Täällä hänen ei tarvinnut kyyneleitään hävetä. Ei katsellut niitä kukaan vieraasti, eikä niitä kukaan kummastellut eikä pilkannut. Surun kyllä tunsivat luonto, kyyneleitä oli maa

hikoillut, kyyneleitä oli taivas vuodatellut runsaammin kuin ihmiset milloinkaan. Senpätähden murheellinen heiltä myötätuntoisuutta ja lohdutusta sai.

Siiri itki siksi kuin sydän tuntui vallan tyhjältä, ja vilu ruumista pöyristeli. Väsyneenä hän sitten palasi kotiin jälleen.

Se oli siis ainaiseksi särkynyt, heidän lämmin, ihana ystävyytensä. Ainaiseksi . . . !

Kuinka tuo sana oli kolkko. Ja kuinka elämä yht'äkkiä muuttui elottomaksi. Ilot, hovit, soitto, laulu, kirjat — kaikki olivat viehätyksensä kadottaneet.

Ei kannattanut ajatella mitään, eikä tuntea mitään. Muistot olivat lakastuneita kukkaisia, toivot kuolivat ennen syntymistään. Turhuutta koko elämä!

Hän koetti saada itselleen selville, mitä Sannin katse oikeastaan ilmaisi, silloin vastaan tullessa. Sillä hän sen kuitenkin näki, vaikka toisaanne silmäänsä jännitti. Epäilevää kummastusta, niin hän ensin arveli. Mutta tarkemmin mietittyään hän päätti sen osoittaneen vaan kylmää välinpitämättömyyttä. Ja siihen päätökseen hän jäi.

Kylmää välinpitämättömyyttä! Niin, tietysti, mitäpä siinä olisi muuta voinut olla . . .

Ellei vihaa ja ylenkatsetta?

Sannin valokuvaa hän koetti katsella. Mutta se täytyi samassa panna pois jälleen, sillä sydäntä niin kirveli, poltti ja pakahdutti. Laatikoonsa hän sen pani kätköön, syvälle kaikkien muistojen alle.

Kipeästi silloinkin vihlaisi, kun joku Sannin nimeä mainitsi. Hän käänsi kasvonsa pois ettei kenkään näkisi, kuinka ne muuttuivat, eikä hän olisi voinut puheesen ryhtyä, vaikka siihen paikkaan olisi kuollut.

Useita viikkoja oli mennyt, kun huhu toi Siirille sen uutisen, että Sanni ja Körner olivat kihloissa. Veri kuohahti taas, viha valtasi mielen vielä kerran.

Körnerin tähden hän siis kumminkin oli heitetty syrjään.

Siis kumminkin . . . !

No niin, miksi loukkaantua siitä näin? Olikohan tietämättänsä vielä epäillyt ja toivonut erehtyneensä? Harhaluuloista oli niin vaikea luopua.

Mutta nyt ei ainakaan semmoisille sijaa ollut.

Sanni kihloissa!

Oi, että hän, Siiri, saisi kuolla ja kadota. Häntä ei kukaan kaipaisi eikä muistelisi. Sanni kaikkein vähimmin . . .

Aika kului. Oli jouluaamu. Siiri heräsi siihen, kun kirkonkellot soivat. Kadulta kuu-

lui askeleita, ihmiset kiiruhtivat jumalanpalvelukseen.

Siirikin nousi ja meni ikkunaan. Painoi kasvonsa ruutuun kiinni, että saattoi nähdä kirkon, joka oli syrjempänä, oikeaan. Sieltä kynttilät loistivat ja urkuin humina kuului.

— Kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa, maassa rauha ja ihmisillä hyvä tahto!

Samassa tuokiossa Siirille selveni, että nyt rauhan ja sovinnon juhlaa vietettiin, ja että siis Sannin ja hänenkin tuli . . . ooh, niin . . . heidän tuli päästä irti vihasta, epäluulosta, kylmydestä ja kaikesta pahasta.

Rientää toistensa luokse, unhottaa, antaa anteeksi molemmin puolin . . .

Mitä kello? Vastako viis'.

No, entä sitten? Sanni sai nousta aikaisemmin.

Hän suti päällensä. Semmoisella ilolla ja riemulla ja kiireellä, ettei tahtonut malttaa kengän-nauhojaan kiinni panna, eikä hivuksia suoria, eikä saada leninkiä nappiin. Kolme todella jäi auki, mutta ei sitä huomannut, joka ei tarkkaan katsonut.

Jalat olivat niin keveät. Hän enemmän lensi kuin astui, ylös ensin, sitten oikeaan, sitten vasempaan ja portista sisään, rappusia ylös ja —!

Sanni oli ylhäällä. Salissa Körnerin kanssa.

He aikoivat juuri lähteä kirkkoon, kun joku tohahti ovesta ja suoraa päätä kiidätti Sannin kaulaan.

— Kuka . . . Siiri . . . viimeinkin . . . sinä pahankurinen, ai, ai, elä kurista . . . odota . . . että sinua tukistan ensin . . . hyvä ihme . . . minulla ei ole huulia enää . . . hän panee ne murskaksi . . .

— Olen niin iloinen, Sanni, niin iloinen . . .

— Sinä paha lapsi, miksi nyt vasta tulet?

— Kun odotin sinua . . .

— Ooh, ja minä taas odotin sinua. Villiam, ota hänet syliin ja nosta kohoksi ja sano, että hän on lapsi . . .

— Ei, ei, ei . . .

Siiri tepasteli jaloillaan, kun Villiam piteli häntä käsillään ylhäällä.

— Lupaattekos olla kiltti ja ottaa minut myöskin ystäväksi, ennen ette pääse.

— Lupaan, lupaan . . .

— Ja saako Sanni pikkuruikkuisen minuaikin rakastaa?

— Saa, saa . . . hyi, herra Körner . . .

— Sano: Villiam!

— Hyi, Villiam!

— Joko päästän?

— No, päästähän.

— Sanni, rakas, kulta, ihana, suloinen, sokuri, konvehti —.

— Ja sinä minun oma pahankurinen Siirini, pippuri, sinappi, suola — ai, nyt, hän taas minut musertaa . . .!

Kuopiossa v. 1888.

Eräänä Sunnuntaina.

Aamulla kun heräsin oli pääni raskas ja mieleni sairas. Enpä halunnut nousta-kaan, nukkunut olisin ennemmin, nukkunut — vaikkapa ijankaikkiseen uneen.

Mutta aivoissa alkoi tuo vaiva, jonka vanhastaan hyvin tunsin. Ei se ollut »päänkivistystä» eikä muuta ruumiillista särkyä. Sielussa se tuska oli, syvässä siellä, ytimessä saakka. Ajatuksia ja tunteita se tukehduttavalla painolla rasitti. Ponnistin tahtoni voimaa, päästäkseni siitä painosta vapaaksi, mutta turhaan . . . Kärshivällisyyttä vaan, kärshivällisyyttä! Se kyllä helpoittaa, kun aikansa on kestänyt.

Koetin asettaa lepoon sekä ajatukset että tunteet. Koetin pakoittaa sieluni liikkeitä hiljenemään. Koetin pilkata ja nuhdella itseäni.

— Tämä nyt varmaankin on sitä melanoliaa, »Weltschmerzä». Senkö annat valloittaa

itsesi, lamauttaa voimasi ja katkeroittaa elämäsi? Ylös heti! Repäise itsesi irti tuosta. Tee työtä ja aja mokomat huolet sinne, missä pippuri kasvaa. Sepä kumma, ettei ihminen voisi hallita itseään.

Nousin siis, panin vaatteet päälleni, pesin, kampasin. Lapset hälisivät ympärilläni; kova sana tahtoi väkisenkin tunkeutua huulilleni, mutta minä painoin sen takaisin. Antaa heidän kirkua ja telmiä niin paljon kuin jaksavat, terveellistä se vaan on, sanoin itselleni.

Mutta kylläpä peuhasivatkin! Tuolit kuumoon, matot kasaan ja pöydät paikoiltaan. Entä sitä huutoa ja pauketta! Hermoni olivat tulisessa tuskassa ja korvani lukossa. Koetin kestää, purin huultani ja kiirehdin.

Vapisevin sormin painoin viimeiset hiusneulat tukkaani ja nyt pääsin arvon pois toiseen huoneeseen salin taakse. Suljin ovet jälkeeni ja vedin helpoittavan henkäyksen.

Täällä olin hiljaisuudessa ja rauhassa. Katselin kirjojani; aukaisin yhtä, aukaisin toista, kääntelin lehtiä, luinkin muutamain paikoin. En käsittänyt mitään. Kirjaimet olivat kuolleita silmissäni, sanat vieraita ja kuivia. Viimein putosi kirja helmaani. Nojasin päätäni taakse tuolin karmiin ja ummistin silmäni.

— Nuku, sieluni, nuku! Vaivu ijankaikkiseen uneen! Unessa et kipua tunne, et surua

etkä levottomuutta. Unessa et kaipaa mitään, et toivo etkä ikävöitse.

En jaksanut enää taistella tuota melankolian hirviötä vastaan. Se laskeutui raskaana kuin myllynkivi päälleni. Nuo vanhat ja aina uudet kysymykset tunkivat väkivallalla mieleeni.

— Mitä varten me elämme? Mihin pyrimme? Miksi hyödyksi tuo alituinen työ ja homma? Turhuutta kaikki! Ihmisen ikä on lyhyt. Rehkäiseminen sitä ei pitennä. Toimeen tulee vähemmälläkin.

— Mutta mitä varten me elämme? Olemisen suloisuuttako nauttiaksemme? Onneako etsiäksemme? Mikä on onni? Missä olemisen suloisuus?

— Tai onko nykyinen elämämme vaan pieni osa ijankaikkisesta olemuksen jaksosta? Jos meissä ikuisuuden voima asuu, miksi olemme sitten niin rajoitettuja, niin puutteellisia? Minkätähden vanhuudessa tuo koko olemukseen ulottuva, hiljainen kuolema, joka viimeisenkin toivon sammuttaa, ja armottomana näyttää meille lopun välttämättömyyden.

Äkkiä jähmettyivät tässä ajatukseni. Eikä ajatukseni ainoastaan, mutta tunteeni, tietoni, käsityskykyni, koko sisällinen elämäni taukosi. Mutta syvällä jossain, sieluni vielä selittämättömällä aloilla oli ääretöntä, jylhää tuskaa. Kuinka minä vääntelin ja kiertelin sen alla!

Luulin menehtyväni, luulin järkeni valon himmentyvän, luulin lopun lähestyvän.

Äänettömässä hiljaisuudessa seisoivat huonekalut ympärilläni, uutimet ikkunoissa, seinät, kasvit, taulut, kaikki. Ne ikäänkuin katselivat minua, mutta auttaa ne eivät voineet.

Silloin pamahtivat kirkon kellot soimaan. Ääniväreet täyttivät huoneen ja pakoittivat korviani kuulemaan niiden kaikua. Näin myöskin ikkunasta, kuinka ihmiset vakavina kulkivat ohitse, kirkkoa kohti.

Kirkkoon —?

Niin, sinne päätin minäkin mennä. Hullu, kun en tullut sitä ennen ajatelleeksi. En ymmärtänyt omaa vaivaani. Siksi en ymmärtänyt apuakaan etsiä.

Mutta nyt se minulle äkkiä selveni. Nyt tiesin, että syvällä sielun pohjalla asuu voima, joka kaipaa ravintoa, ja sen ravinnon puutetta nykyajan henki sairastaa.

Elämän lähde on hyljätty, unhotettu. Sielu janoo eikä löydä vettä, joka sen janon sammuttaisi. Ei etsi sitä sieltä, josta se etsittävä on — uskonnosta.

Kuumeen tapaisella kiireellä etsin virsikirjan hyllyltä, sieppasin päällysvaatteet ylleni ja läksin astumaan.

Aamu oli raikas, päivä paistoi. Kirkon valkoiset seinät hohtivat kirkkaina vastaani.

Urut soivat, virsi oli aljettu.

— Yks' päivä parempi, Huoneessa herrani, Kuin kaikk' maailman ilot, Jotk' nopeast poijes kimmoo . . .

Sydämmeni värisi liikutuksesta, hartaudesta ja riemusta. Painuin penkkiin alas.

Nyt oli otollinen hetki. Koko sieluni var-toili . . .

Pappi luki alttarilla synnintunnustuksen. Kädet ristissä seurasin sitä sanasta sanaan. Ihmettelin sen rukouksen mahtavaa voimaa ja teeskentelemätöntä, korkeata ihanuutta. Se oli lähtenyt syvästi tuntevasta hengestä. Jok'ainoa sana tunki sydämmeeni ja valtasi sen.

Olin niin onnellinen, niin altis totuudelle, jota odotin, jota himoitsin.

Sitten nousi pappi saarnastuoliin. Hän puhui Adamista ja Evasta paradiisissa, kuinka he ensin olivat täydellisiä, vaan kuinka sitten lankesivat syntiin . . .

Tuo minua kiusasi. Alkoi tuntua tuskalliselta. Miksi hän nyt kertoo noita vanhoja satuja, jotka varmaan itsekin tietää vääriksi, ajattelin siinä istuissani. Mutta hänen täytyi, perustaakseen niihin dogmejaan lunastustyöstä.

En kuitenkaan välittänyt siitä, etten voinut noita kaikkia oikeiksi hyväksyä. »Ne ovat muotoja vaan», sanoin itsekseni, »jos opin ydin on terve ja puhdas, ei noista tarvitse loukkaantua».

Odotin ja kuuntelin. Sanat menivät »korpasta sisään, toisesta ulos». En voinut niitä itselleni omistaa. Odotin parempaa.

Saarnan tekstinä oli Kristuksen tulemisen päivä. Luin epistolasta ». . . Mutta kärsivällisyyden ja lohdutuksen Jumala antakoon teille että te keskenänne yksimieliset olisitte Jesuksen Kristuksen perään. Että te yksimielisesti yhdestä suusta kiittäisitte Jumalaa, ja meidän Herran Jesuksen Kristuksen Isää. *Sentähden korjatkaa toinen toistanne, niinkuin Kristuskin on meitä Jumalan kunniaksi korjannut . . . .* Mutta toivon Jumala täyttäköön teitä kaikella riemulla ja rauhalla, uskossa, että teillä Pyhän Hengen voiman kautta yltäkylläinen toivo olisi».

Niissä sanoissa asui rauhan, sovinnon ja veljellisyyden henki.

Toisin papin saarnassa.

— Herra tulee pian, silloin valitut saavat autuuden ja nuo »maailman herrat», jotka nyt ylvästelevät, heitetään ijankaikkiseen tuleen, jossa on itku ja hammasten kiristys. Nyt he nauttivat lyhyttä riemuaan, mutta silloin alkaa heille loppumattomat tuskat ja vaikeroimiset. Eikä auta heitä enää katumuksen kyyneleet; armon aika on ohitse mennyt. Mutta varokaamme visusti, ettemme mekin eksyisi, välttäkäämme heitä, etteivät meitä saastuttaisi ja rukoilkaamme, että Herra pian tulisi meitä lunastamaan . . . .

En tarkemmin muista, miten sanat sattuivat, mutta tämä oli ajatus.

Hartauteni katosi; lämmin toivoni sammui. Jähmettyneenä kuuntelin vielä hetken. Mutta pian nousi rinnassani myrsky semmoinen, etten tahtonut voida sitä hillitä. Vastustamaton halu pakoitti minua nousemaan ylös ja panemaan jyrkkää vastalauseita tänlaiseen kristinopin väärentämiseen. Näin olisin käsenyt hänen sanomaan:

— Herra, viivytä tulemisesi päivää, että meidän eksyneet veljemme ja sisaremmekin totuuden tuntoon ehtisivät. Armahda heitä, elä anna heidän kadotukseen joutua.

Ja seuraavan kehoituksen olisin antanut niille kaikille, jotka totuuden olivat löytäneet:

— Menkää ulos kaikkeen maailmaan, saarnatkaa evankeliumia, etsikää kadonneita. Elkää säästäkö vaivojanne, olkaa ahkeria työntekijöitä herran viinamäessä.

Mutta — mitäpä olisin sillä voittanut? Mieli puoleksi olisivat minua luulleet. Pilkan ja naurun alaiseksi olisin tullut, minua olisi sakoitettu kirkonhäiritsemisestä, kaikki olisivat osoittaneet sormeaan ja sanoneet: »tuo, se olisi vietävä Niuvan-niemen hulluinhuoneeseen».

Kenties he olisivat oikeassa? Kaikki muut istuivat niin tyyneinä ja rauhallisina; ei pienintäkään epäilyksen merkkiä kenenkään kasvoissa.

Tyytyväisinä he varmaan kirkonmenon lope-
tettua palajaisivat kotiinsa, varmasti uskoen itse-
kukin olevansa yksi noista »valituista», joita
taivas odotti. Minä yksin olin rauhaton, tyy-
tymätön.

En eroittanut enää mitään. Kaukaisena
huminana kaikui vaan korvissani papin ääni
saarnastuolista, ja elottomilta haamuilta näytty-
vät minusta nuo hiljaiset, liikkumattomat sanan-
kuulijat, joita kirkko oli täynnä.

Puristin molemmin käsin otsaani ja painuin
alas penkkiin. Miksi niin levottomana kuohui
veri suonissani, miksi se niin kolkosti takoi
aivojani? Miksi niin tuskallisesti ahdisti rin-
taani, miksi paloi koko olemukseni kuin tulella?

Mitä varten tuonlaiset valtavat myrsky-
tunteet? Turhuutta kaikki! Viisaita olivat nuo
muut; vähemmällä vaivalla he pääsivät. Ja
onnellisia he olivat lujassa, horjumattomassa
uskossaan.

Mutta lakastunut oli taaskin ihana toivoni
ja riemuni oli mennyt kuin tuuleen. Virvatulta
olin takaa ajanut; pettymystä seurasi kaipaus
ja ääretön tyhjiys.

Sen tiesin nyt, ettei täällä ollut se elämän-
lähde, jota etsimään olin lähtenyt; eikä täällä
minun sielulleni ravintoa löytynyt. Löytäisinkö
sitä mistään?

Kuumat kyyneleet täyttivät silmäni ja kas-

telivat poskeni. Minä itkin, — itkin niinkuin lapsi itkee. Mutta surunikin vallassa tunsin, kuinka lähempänä olevien silmät oudoksuen kääntyivät minuun.

— Niin, katselkaa vaan, ajattelin, katselkaa oikein mielin määrin. Tässä näette jotain, joka ei soinnu yhteen teidän määräyksienne kanssa sopivista elämän tavoista.

Mutta sitten nousi viha.

— Mitä te katselette? Mitä kuulun minä teihin. En tunne teidän tunteitanne, en ajattele teidän ajatuksianne, en usko enkä toivo, mitä te uskotte ja toivotte. Teidän ilonne eivät ole minun ilojani, teidän surunne ei minun surujani. Vieraat olemme toisillemme, eri maailmaan me kuulumme — jättäkää minut rauhaan.

Yhä nuo uteliaat silmät minua kumminkin vaivasivat. Oloni kävi kiusalliseksi. Tein äkinäisen päätöksen ja läksin pois, läksin kesken saarnan, kesken kirkonmenon.

Tulin kadulle ja tunsin olevani — yksin.

Yksin, yksin! Voi, kuinka yksin!

Sieluni oli reväisty irti muiden yhteydestä ja heitetty kauvas pois, autioille aloille. Kotiutuisiko se siellä koskaan, saisiko koskaan rauhaa?

Ihmisiä kulki ohitseni. Taaskin noita vieraaita, raakoja katseita! Rintaani pöyristi, minä pakenin.

Suunnitin askeleeni kaupungin länteiseen

syrrään ja nousin ylös sille kalliolle, joka aina oli ollut lempipaikkojani. Ylös, ylös, ylimmälle huipulle saakka. Oi, jospa olisin vielä korkeammalle päässyt!

Mutta siihen täytyi pysähtyä. Loin silmäni alas.

Luonnon rauhallinen ihanuus aukeni eteeni. Jää kimalteli jalkojeni juuressa olevan järven pinnalla, tummana puitteena kohosivat korkeat, metsäiset rannat ylt'ympäri. Siellä täällä, järven toisella puolen näkyi missä asuinrakennus, missä riihi, missä tuulimylly. Puijon mahtava vuori nosti kaukana oikeaan synkän siintävää selkäänsä. Mutta tuolla, järven lounaisen pohjukan takaa pilkoitti vanhan, aution herraskartanon yläkerta huuruisten puiden keskeltä ja sieltäpäin myöskin aurinko kirikkaasti säteili, luoden valoa ja suloa koko maisemaan.

Vähän aikaa tätä kaikkea katseltuani, lieveni surun katkeruus povessani. Tuntui kuin olisin ymmärtänyt luonnon sanatonta kieltä.

Näin se puhui:

— Jumalan valtakunta on suuri. Se ulottuu yli koko äärettömän avaruuden, käsittää kaikki nuo lukemattomat taivaan kappaleet ja kestää ijankaikkisesta ijankaikkiseen. Mitä siitä, jos pienellä maapallolla yksi erehdys toistaan takaa ajaa, jos ihmis-suku hitaasti ja vaikeasti astuu päämaaliinsa kohden, jos järjen ja rak-

kauden valo useasti näyttää sammuvan pahuuden ja tyhmyyden yöhön. Totuus ei siltä huku: se lähettää säteitään yhtä uskollisesti hengen maailmaan kuin aurinkokin aineelliseen. Eikä ole yö niin pitkä, ettei aamu vihdoin koita.

Niinkuin lapsi haikean itkun jälkeen rauhoittuneena nukkuu äidin rintaan, niin asettui minunkin sieluni suloiseen lepoon luonnon lempeässä helmassa. Pois haihtui tuska, viha, suru ja katkeruus. Kärsimätön kaiho hälveni ikuisen kärsivällisyyden läheisyydessä.

Täällä oli tuhat vuotta kuin yksi päivä, ja yksi päivä kuin tuhat vuotta. Hetki lyhyt, mutta ihana!

Ääniä kuului korviini; minä heräsin. Käännyin katsomaan taakseni. Kaupunki siellä oli rakennuksineen, katuineen, kartanoineen, ja sivuillani molemmin puolin oli sairashuoneita. Sumuinen oli taivas kaupungin yllä ja harmaa, mutta alhaalla maassa ilmestyi eteeni ihmiselämän koko kirjavuus. Eräässä läheisessä talossa laulettiin virsiä, toisesta kaikui hurjaa loilotusta. Kallioni juuressa humalaiset räyhäsivät, mutta syrjempänä hiukan oli parvi iloisia lapsia, jotka huolettomina siinä peuhasivat. Kadun kulmassa seisoj joukko naisia päät yhdessä, sormet nenällä. He olivat touhussa, sen kohta näki. Supsattelivat enimmiten, kiivastuivat välistä innossaan lujempaan ääneen, mutta

sen hoksattuaan taas äkkiä hiljenivät entiseen kuiskuttelemiseen. Mahtoi siinä kaikki maailman asiat pienimmästä pienimpään tulla tyystin kerrotuiksi.

Mutta huudolla ja pauhinalla ajoi nyt katua pitkin poikia hevosen seljässä, alas rantaan päin.

Pois tieltä!

— Herra siunaa! huusivat naiset ja väistyivät syrjään. Muutamia haukkumasanoja he vielä viskasivat poikain jälkeen, vaan nämä eivät niitä kuulleet, eivätkä varmaan olisi niistä välittäneet, jos kuulleetkin olisivat. Niin riemua täynnä, niin täydellisesti onnellisia he näyttivät olevan hytkytellessään siellä ylhäällä. Olipa heillä kerran maailmassa »korkea asema»; eikä mitään esteitä tiellä, vaan saivat mielin määrin kiittää eteenpäin.

Toisin nuo poloiset, jotka läänin sairashuoneen portaita kömpivät alas. Oli siinä keski-ikäinen mies; hän laahasi itseään käsivarsillaan ensin kynnyksen ylitse ja laskeutui sitten samalla tapaa kadulle, jossa kumminkin toinen ehätti vastaan häntä auttamaan. Hän voihki ja oli kalpea kuin kuolema. Vaivaloisesti sai mies hänet nostetuksi kärryihin; ajoi sitten hiljaa pois.

Vähän väliä tuli ovesta uusia sairaita; lapsia, joita äidit kantoivat käsivarrellaan, kasvavia, keski-ikäisiä ja vanhoja. Toisia hevoset odottivat, toiset läksivät jalan astumaan. Oudon-

näköinen oli eräs vaimo, jonka kasvot olivat aivan valkoisiksi maalatut. Varmaan oli se hänen miehensä tuo, joka hiljaa ja varoen kuljetti häntä eteenpäin. Lapset taukosivat leikitään heidän ohi käydessään. Naiset kadunkulmassa unohtivat hetkeksi tärkeät juttunsa ja kääntyivät kaikki sitä kummaa katsomaan.

— Herra Jumala, tuon verran ihminen tietää, puhui itsekseen eräs vaimo, joka nousi kalliota ylös. Viikko takaperin vielä terve ja ihana kuin kukka. Nyt tuommoisena!

Minäkin seurasin sairasta silmilläni, kunnes hän katosi erään talon pihaan. Sitten käännyin jälleen katselemaan tuota pitkää kaksinkertaista kivirakennusta, jonka sisässä niin paljon kipua ja tuskaa asui, jossa elämä ja kuolema lakkaamatta toistensa kanssa taistelivat. Enhän nähnyt kuitenkaan muuta, kuin kaksi pitkää riviä ikkunoita, joista valkoiset kierreutimet peittivät ylimmäiset ruudut.

Kadultakin olivat jo sairaat kaikki hävinneet. Sen sijaan astui nyt lääkäri itse ovesta ulos portaille, seisahtui siinä hetkeksi ja katseli ympärilleen. Mitä lienee hän ajatellut, tai ajatteliko mitään? Hengittikö vaan raitista ilmaa, huohtiko hiukkasen vaivaloisen työn jälkeen?

Hän, ruumiin lääkäri, ei sairaita kammonnut eikä tuominnut. Hän etsi heitä, meni heidän luokseen, hoiti, auttoi, paransi. Teki elämän

kanssa liiton ja taisteli voimainsa takaa kuolemaa ja hävitystä vastaan. Eikä taistelusta herjennyt, ei hyljännyt kärsivää, ennenkuin ikuinen loppu riisti hänet saaliikseen.

Missä ovat meidän aikamme sieluin lääkärit? Ne, jotka kadonneita etsivät, jotka apua ja parannusta tarjoavat? Onko terveyden lähde heiltä kuivunut, vai onko lika, multa sen tukehuttanut? Miksi eivät sitä puhdistista?

Sairaita on paljon. Maailma on täynnä kipua ja tuskaa, valituksia, huokauksia.

Missä ovat lääkärit? Niin, missä, missä, missä he ovat?

Kuopiossa v. 1888.

Kauppa-Lopo.

Kauppa-Lopo oli pantu kiinni juopumuksesta ja pyhäpäivän rikkomisesta. Jo tämä oli neljäs kerta kuin hän vankeudessa istui. Kolmasti ennen hän oli joutunut satimeen, keran löysästä, kahdesti varkaudesta. Ja aina se oli hänen sydäntään kaivellut, mutta ei toki milloinkaan niinkuin nyt.

Sehän se varsinkin harmitti, että oli eksynyt tuohon pieneen, kunnottomaan Jyväskylään. Hän, joka oli Kuopiosta kotoisin. Semmoisesta suuresta kaupungista, jossa linnakin oli kivinen ja komea, eikä tämmöinen ränsistynyt, vanha jänikuinen puuhökkeli, jonka hatarat seinät olivat niin kallellaan, ettei tiennyt milloin römähti kumoon koko laitos.

Ei täällä ihmisetkään olleet, ei sinnepäinkään kuin Kuopiossa. Ei näöltään, eikä tavoiltaan. Siellä nainen mörkissä, suorajuovaisessa hameessaan ja pienessä nutussa oli kuin ihminen ainakin. Mutta mitäs täällä! Tuossa nyt

esimerkiksi tuo piikatyttö. — Lopo katseli häntä ikkunasta, rautaristikon takaa.

— Joutavanpäiväinen hapsinkakkiainen. Hyi!

— Kuka? kysyi Riitta, Lopon huonetoveri, joka istui perempänä ja ompeli.

— Tuo juuri, tuo Römperin piika.

Römperi, näes, oli vanginvartijan nimi. Strömberg se kirjoitettiin, mutta Lopo sanoi häntä muiden mukaan Römperiksi.

— Ei poloisella ole edes kunnan vaatetta päällään.

— Ole tok' vaiti. Kun on karttuunleninki oikein.

— Pyh! Likainen luuttu! Tuommoista ei kerjäläisenkään ilkiäisi Kuopiossa pitää.

— Aika sievä, jahka tyttö sen vaan pesee ja tärkkää.

— Kuulee, että olet Jyväskyläläinen.

Lopo käänsi turpeat kasvonsa huoneesen päin ja virnutti. Riitta taaskin ihmetteli hänen rumuuttaan. Suupielet ja nenän-alusta nuuskaisessa limassa, hiukset takussa ja silmillä. Entä nuo posket sitten! Likaisen harmaina ne pullottivat aivan kuin olisi suuri tupakkamälli ollut molemmin puolin suussa. Ei siellä sentään ollut, vaikka siltä näytti; nuuskaa hän vaan piti huuleessaan.

Ja oli tuo vaateen tyylikin Riitan mielestä vähän kummallinen. Hame yhtä leveä ylhäältä

kuin alhaaltakin; nuttu niin pieni että paita, musta ja karkea kuin perunasäkki, vyötäisen kohdalta aina oli esillä. Ylimmäinen nappi oli lähtenyt pois ja alta näkyi kaula, joka oli kuin parkittu.

Tuo se nyt sitten niin moitti Jyväskyläläisiä! Mitä luuli hän itse olevansa?

— Kun näkisi kerran noita kehutuita Kuopiolaisia. Ovatko ne kaikki semmoisia kuin sinä?

— Häpiä vähän, mokoma ruoja. Niinkö sinä olet tuhma, että minun otat esimerkiksi, kun on puhe oikeista ihmisistä.

— Vaan olethan sinäkin Kuopiosta?

— Jos kohta. Eikö niitä täällä sitten ole maailman hylkyjä, yhtäläisiä kuin minäkin.

Riitta vaikenä. Harmi lauhtui; hänen kävi tuota poloista melkein sääli, niin inhottava kuin olikin.

Äänettömänä hän ompeli hetken, sitten alkoi taas.

— Mitä varten sinua sanotaan Kauppa-Lopoksi?

— Mitäkö varten?

Lopo veti nuuskaa sieramiinsa, aivasteli, niisti oikean käden sormiin ja hieroi niitä sitten kupeesensa. Sille kohdalle hametta tuli suuri ruskea läntti entisten lisäksi.

— Niin, mitäkö varten? hän nauroi. No,

herran poika, minähän, näet, olen vanha kaup-
pamies. Komesrooti, ymmärrätkös?

— Ei, mutta todenperästä?

— Ka' todenperästä ihan.

Hän nauraa hohotti, suu levällään.

— Kauppamiehenä minä tok' olen ollut.
Kysy Kuopion rouvilta. Vielä ne muistavat
tänäkin päivänä, kuinka paljon heille kannoin
rahoja kouraan vanhoista vaatteista. Siinähan
minä opin juomaankin. Pakkasessa kun kul-
jeskelin, täytyi ottaa ryyppy aina lämmikkeeksi.

— Vai niin, — sinä, näet, vanhoja vaatteita
kaupittelit.

— Muuta myöskin, mitä sattui. Ei niin
huonoa kalua ollut, etten minä sitä rahaksi
muuttanut. Ja rouvat kun minusta pitivät. Voi
ihmettä! »Snälla Lopo, sööta Lopo» pantiin.
Poskia taputettiin ja vehnäskahvit juotettiin.

— Paljoko antoivat myyntipalkkaa?

— Ei kuin kymmenen penniä markalta.
Mutta siitä sitä karttui. Elimme oikein hyvin
siihen aikaan, sekä minä että poika.

— Sinulla jo silloin oli poika?

— Hm! Seitsemäntoista vanhana minä sen
jo sain.

— No, ja missä hän nyt on?

— Siellä Kuopiossa, isäpuolensa luona.

— Mitä hullua! Onko sinulla mies?

— On tok'. Ja hyvä mies onkin. Ei tam-

möinen räähkä kuin minä. Papinkirjassakaan sillä ei pidä oleman, ei ainoatakaan pilkkua. Ja luonnoltaan niin mainio, ettei mihin panna. Tein niin tai näin, ei paha sana milloinkaan.

— Vaan etpäs pysy luona kumminkaan.

— En malta. Sitä kun kerran on tottunut maailmaa vaeltamaan.

— Lienet sinä sitä jo kiertänytkin aikanasi.

— No, varmaan. Olen käynyt Kajaanit, Mikkelit, Savonlinnat, Joensuut; nyt tuota eksyin tähän pahanpäiväiseen kylään.

— Mikäpä tatakään vaivaa? Toimeen tulee niinkuin muuallakin.

— Ei täällä ole edes oikeita ihmisiäkään. Vätyksiä, mitä lienevät.

— Joko sinä alat taas?

— No, vätyksiä ovat Kuopiolaisten rinnalla, saat uskoa. Katsoppas nyt tuotakin Römperiä, tuossa se taas kuhnustelee. Joudu, joudu!

— Mitä minä siitä? Olenhan sen nähnyt ennenkin.

— Pitkä kuin hongankolistaja, mutta niin laiha, että voisi vainen lukea jok'ainoan luun. Minä hänet paiskaisin kumoon toisella kädelläni ja lähtisin tieheni niinkuin ei mitään.

— Paiskaa, jumalan luoma.

— En häntä viitsi, kun on vaan muutama päivä täällä oltavana.

Lopo kopautti ikkunaan ja vilkutti kättään.

— Sisään, sisään, Römperi!

Riitan silmät levenivät.

— Ettäkö kumminkin aijot —?

— Olehan vaiti.

Lukkoa kolisteltiin ulkopuolella, rautakanki jymähti maahan ja ovi aukeni.

Römperi astui sisään. Riitalta putosi ompelu lattiaan.

— Noh! Mitä nyt? tiuskasi Römperi.

Lopon käsi oli mennyt taskuun.

— Hyi tuota, kuinka ärjyy. Eikö sitä osaa ihmisiksi puhua?

— Sano pian, jos sinulla on mitä sanottavaa.

Lopon käsi yhä kopeloitsi taskua.

— Kun ette olisi noin äkäinen.

— Niin mitä sitten?

— Niin antaisin täältä markan ja —

— Ja —?

— Ja pyytäisin ostamaan viinaa.

— Heh! Vai viinaa.

— Sitäkö se olikin! Riitta purskahti nauramaan ja tarttui uudelleen ompelukseensa.

— Ryyppyn saatte vaivoistanne. — Kak-sikin.

— Elä höpise. Olethan sen jo kuullut, etten minä siihen peliin rupea.

— Mutta mitäs paha teille siitä tulisi? Eihän sitä kukaan ihminen saisi tietää. Hyvä Römperi —!

Hän tahtoi väkisin pistää markkaansa Römperin kouraan.

— Mene nyt tiehesi siitä. Ja väleen!

Römperi töyttäsi hänet syrjään.

— Ka, tuota, kun tappelee! Sika! Kaiken näköisiä niitä pannaan vankinihdiksikin. Mutta annahan olla, vielä sinä muistat. Kunhan tästä irti pääsen. Sen retku. Tuhma olet, että pääsi kolisee. Olen minä ennenkin vankinihtiä nähnyt, mutta en mokomata vielä milloinkaan. Hyi, hyi, hyi! —

Römperi ei ollut häntä kuulevinaan, kääntyi vaan tyyneesti Riittaan. He puhelivat jotain keskenään ja antoivat toisen pauhata mielin määrin.

Lopo purki vihaansa, minkä jaksoi. Mutta kun siitä ei mitään apua ollut, näki hän viimein parhaaksi lopettaa. Uteliaaksi hän sitä paitse kävi tietämään, mitä ne tuolla puhuivat keskenään.

— Kyllä kait minä — Olisko niillä kuinka kiire? kuuli hän Riitan sanovan.

— Ei virkkanut tyttö siitä mitään.

— Laittakoon lankaa vaan, niin aloitan heti, kun tämän olen saanut käsistäni.

— Mitä aloitat? kysyi Lopo.

— Ei liikuta sinua, sanoi Römperi.

— Voisitte tuon kertoa yhtäkaikki. Vai pelkäättekö suunne kuluvan?

— Raskin kait minä — alkoi Riitta. Kortmanin rouva pyytää minua tekemään sukkaa lapsilleen.

— Kortman —? Oles, eikö se ole Kuopiosta kotoisin? Malmia sukujaan? Entinen Augusta Malm?

— Niinpä luulen. Tunnetko sinä hänet? kysyi vankinihti.

— Tunnen tok' tavallakin. Monet monituiset leningit häneltä möin. Vai täällä hän nyt on, Augusta neiti. Ja rouvana, herra jesta! Niin, niin, tiesin minä sen, että naimiseen hän tuli maisteri Kortmanin kanssa. Ja näinkin minä sulhasen kerran. Semmoinen partasuu, mustaverinen. Liekö tuo hänelle hyvä edes?

— Kuolluthan se jo on.

— Kuollut? Ettäkö hän sitten on leskenä, Augusta neiti?

— Leskenä, viime kesästä saakka.

— Herra armahda! Ja köyhyydessä?

— Eipä paljon muutenkaan.

— Kuulkaa, elkää menkö. — Onko monta lasta?

— Lienee noita neljä tai viis.

— Voi sentään! Neljä tai viis. Millä ihmeellä se raukka niitä eteenpäin vie?

— Tiukalla taitaa olla välistä.

— Vuottakaahan, vuottakaa Römperi. Mihin teillä nyt semmoinen kiire on. Herra jumala,

vai leskenä! Ja neljä tai viis lasta. Ovatko kuinka pieniä?

— Noin, tuota korkuisia.

— Niin, pieniä ne tietysti ovat. Tuskin siitä on enemmän kuin kymmenkunta vuotta, kun hänet vietiin Kuopiosta. Ooho, sentään!

Lopo pani kätensä ristiin polven ympäri ja vaipui ajatuksiin.

— Kymmenkunta vuotta, ei enempää.

— No, joko minä nyt saan mennä?

— Ei, ei! Ei vielä.

Lopo kaappasi ylös, käsi hapuili taskua taas.

— Hyvä oli, ettei pantu tätä viinaan. Sukkiako se tahtoi neulottaa, raukka? Lapsilleen, niinkö?

— Ettäkö sinä —? Mutta sepä ei, Kortmanin rouva, olekaan tyytyväinen jokaisen neulomiin. Minut hän tuntee ennestään.

— Ole vaiti! Eikö noita muut osaisi, semmoisia kuin sukkiä?

— Vaan niidenpä pitää olla kuin valetut jalkaa myöten.

— Ostakaa tuolla markalla, Römperi, villalankaa ensin. Ja sitten menkää rouvan luokse. Pyydätte yhtä sukkaa malliksi. Ja sanotte paljon terveisiä Kauppa-Lopolta. Kyllä hän muistaa. Paljon terveisiä, että ensi viikolla minä pääsen irti, ja silloin tulen heti käymään hänen luonaan. Alusta viikon jo.

— Mahtaisko hän siitä olla niin millänsäkään —?

Römperi hymyili.

— Siihen hyvästi saan yhden parin sukkia neulotuksi. Voin minä ehkä auttaa häntä vielä muullakin. Kunhan nähdään, kunhan nähdään. Neljä tai viis lasta! Hyvä jumala!

— Osaankohan minä ostaa sitä lankaa?

— Ka, miks' et osaa. Sanot puodissa, että se tulee herrasväen lapsille, niin antavat hyvää.

— Mutta minkä väristä?

— Se nyt on se ja sama.

— Kaiketi mustaa, arveli Riitta, koska heillä on suru.

— No, osta mustaa. Mutta joutuun nyt, että pääsen neulomaan. Kysy samalla vielä, kuinka rouva voi. Onko tervennä edes?

— Kysytään vaan.

Römperi meni ja Lopo siirtyi ikkunaan seuratakseen häntä silmillään niin kauvan kuin näkyvissä oli. Otti tuohisen rasiansa esille ja nuuskasi. Nuuskasi oikein hartaasti.

— Voi, kuin hitaasti astuu! Ei se sieltä joudu takaisin tänä päivänä.

— Lyhyt matka, kyllä joutuu.

— Mitähän tuo rouva sanoo, kun saa terveisiä Kauppa-Lopolta. Eikö juohtune mieleen entiset ajat. — Sillä oli niin hyvä koti. Ja voi

kuinka hellästi tätä tytärtä pidettiin. Niin kannettiin kuin kukkaa kämmenellä.

— Rikkaitako olivat vanhemmat?

— Rikkaita, mahdottoman rikkaita. Kivikartano semmoinen kuin hyvä linna. Ja pulskasti siellä elettiin. Vieraita jok'ikinen päivä. Mutta konkurssi tuli yhtäkaikki kun kauppamies kuoli. Sanottiin, että olisi se tullut muutenkin, ja kuolemasta huhuiliin kaikenmoista, kun, näet, meni niin äkkiä, ettei ollut kipeänä ollenkaan . . . Kuka heidät sitten tietää. Paljon puhutaan semmoistakin, jossa ei ole perää ensinkään.

— Äiti vielä elää?

— Sitä en tiedä. Se kun muutti sieltä pois poikansa luokse, Sortavalaan, vai minne lie mennyt. — Jokohan Römperi on ehtinyt perille? —

— Jo tok'. Eikö tulle pian takaisin.

Lopo istui uskoa ikkunassa nuuskarasia kädessä ja silmät ulkokuoneen nurkassa, jonka takaa odotti Römperin ilmestyvän. Mutta ei sitä vaan näkynyt vielä.

Hyppyset kävivät ahkerasti rasiassa ja nenän jälkeen aina tuohahti.

— Se oli niin kaunis nuorena, minkälaiseksi lienee nyt muuttunut. Oli aivan kuin enkeli. Kauniin kaikista Kuopion tytöistä.

— Vai niin! Ei nyt ole enää mitään. Ihan vaan tavallinen.

— Tuolla tulee Römperi. Ja onpas, näet, sukka mukana. — Saas kuulla!

Hän asettui oven eteen. Malttoi tuskin odottaa, että Römperi pääsi sisään.

— Nooh! Mitä hän sanoi?

— Tuossa lanka, ei sitä markalla annettu sen enempää.

— Yhteen pariin riittää. Mutta mitä sanoi rouva, kun kuuli minun olevan täällä?

— Ei tuo paljon mitään. Tämän antoi malliksi. Hiukan suurempia käski tehdä.

— Muistiko?

— Kyllä.

— Käskikö terveisiä? Eikö ihmeteltyt, että mistä syystä minut on kiinni pantu?

— Eihän se niin pitkiin puheisiin antautunut. Seisoi vaan kammarin kynnyksellä pikkuisen aikaa . . . Eikö siellä liene ollut joku vieras sisällä, siltä minusta tuntui.

— Ahaa — niin, luultavasti siellä oli. No, kuule! Oliko hän hyvin muuttunut? Tuntisiko vielä entiseltä näöltä? Tyttö-ajoiltaan?

— Mistä minä sen tiedän, kun en ole häntä tyttönä nähnytkään.

— Ka, hupsuko minä olen. Ethän sinä näet —. Vaan sanoppas, oliko siellä kuinka köyhää ja puutteellista?

— Siitäkö nyt rupesin selkoa ottamaan.

— Hetihän sen huomaa, jolla kerran on silmät päässä.

— Mene itse katsomaan, kohtapa täältä pääset vapaaksi.

— Sen teenkin aivan varmaan. Aivan, aivan varmaan. — Mutta lapset, näitkö niitä?

— En nähnyt. Kuulin vaan kun peuhasivat toisessa huoneessa.

— Peuhasivatko? . . . Herran ihme kuitenkin! Että hänellä nyt on monta lasta ympärillä . . . Ja semmoinen nuori, häiveriäs kuin oli —. Pidäs tuota vyyhteä, Riitta, niin saan keria . . . Vai muisti minua? Kuinka hän sanoi?

— Jasso, Kauppa-Lopo. Onko hän täällä?

— Ooho! Niinkö sanoi? Herra jumala! Juuri samoin kuin ennen tyttönä ollessaan. Juuri samoin. Ihan näen hänet elävänä edessäni. Punaisessa leningissään seisoi siellä ruokasalin kynnyksellä ja oli niin iloinen. »Jasso Kauppa-Lopo, guraa Kauppa-Lopo», ja kädestä tervehti jok'ainoan kerran. Niin herttainen, niin suloinen, ei ylpeä milloinkaan. — »Jasso Kauppa-Lopo. Onko hän täällä?» Herran terttu! Mahtoi hänestä olla hauskaa, kun kuuli mainittavan vanhaa tuttua Kuopiosta. Kyllä sen arvaan. Kymmenen vuotta on saanut täällä olla ikävässä . . . Ja nyt sitten surua ja huolta . . . Lapsiraukka! . . . Oikein käy sydämmelle, kun sitä ajattelee . . . Ei se mitään, jos meitä maail-

man kynnet kouristavat . . . mutta kun tuommoisia hentoja, jotka eivät sitä kestä . . .

Lopo ei voinut jatkaa, suu hömmäili ja vesikarpalot valuivat silmistä pitkin tuota pak-sua nenää, josta sitten tippuivat alas nutulle.

Riittakin oli vähällä itkeä, enemmän kum-minkin matkimisen halusta kuin suorastaan myötätuntoisuudesta rouva Kortmania kohtaan.

— Sinä ilmaiseksi laitat nämä sukat?

— Kuinkas muuten. Olis vaan rahaa, niin tekisin useampia paria . . .

II.

Se päivä valkeni, jolloin Lopo oli vapaa. Hän oli sitä odottanut, tuota keskiviikko-aamua niin hartaasti, ettei paljon muuta voinut ajatellaakaan. Ei muistanut Kuopiota, eikä entisiä aikoja; ei välittänyt Römperistä eikä Riitasta. Ei menneet eikä nykyiset asiat päässeet nyt kiinnittämään hänen huomiotaansa, sillä mieli pyöri vaan sitä hetkeä kohti, jolloin hän saisi kääntää selkensä tälle majalle ja estelemättä mennä, mihin ikinä tahtoi.

Kuinkahan Kortmanin rouvan silmät levenisivät, kun hän sisään astui!

Sukat olivat lauantai-illasta saakka valmiina ja kokoon käärittyinä. Tuon tuostakin

hän käärön hajoitti, silitteli polvellaan suoriksi ja mittaili niitä mallisukalla. Sitten tyytyväisenä laittoi ne taas kokoon toistensa sisään niinkuin olivat olleetkin.

Riitta heitti niihin aina syrjästä silmäyksen. Ja häntä hytkäytti, kun Lopo oli niin mielissään, eikä ollenkaan ymmärtänyt, kuinka hulluntekoiset ne olivat. Nilkan kohdalta liian leveät, kantapäätä tuskin ollenkaan ja — terän kavenus! Voi, herra, sitä ei nauramatta katsellut.

Mutta Lopo, se vaan mittaili, ja tuumi itsekseen, että ihan olivat samanlaiset kuin mallisukkakin. Niinkuin sitä muka mittailemalla saisi selville oliko muoto hyvä tai huono! Sen määräsi vaan tarkka ja tottunut silmä, semmoinen kuin Riitan.

Keskiviikkoa vasten yöllä ei Lopo saanut unta vähän vähääkään. Oli se niin kummaa ajatella, että huomenna taas pääsi alkamaan elämää ikäänkuin uudelleen. Lähteä vapauteen tuonne, aivan kuin lintu häkistään . . .

Oikein tahtoi naurattaa. Hän veti nuuskaa nenäänsä ja katseli pimeyttä ympärillään. Riitta nukkui raskaasti omalla vuoteellaan toisella puolen huonetta. Ei tiennyt maailmasta mitään. Sirkka lauleli uunin takana, muuten oli kaikki hiljaa.

Ettäkö tämä tosiaankin oli viimeinen yö tässä majassa! Missä kummalla hän saisi kort-

teeria ensi aluksi? Huoli siitä! Ehkä saunassa, jossain kaupungin ulkopuolella. Siitä juohtui kylpy mieleen, vasta ja hyvä löyly. Nyt täytyi nauraa melkein ääneen!

Hän heitti itsensä selälleen, oikaisi toisen käsivartensa ulos sivullepäin, huokasi syvään, ei surun mutta nautinnon huokausta, ja painoi silmänsä kiinni. Tulkoon uni jos tullakseen oli; ellei tullut, niin sama se! Hyvällepä nyt tuntut sekä sielussa että ruumiissa.

Kello oli hiukkasen yli kahdeksan, kun hän sitten aamulla läksi. Riitta katseli ikkunasta hänen jälkeensä. Siellä hän mennä talusteli, jalat sisäänpäin, kengät läntällään ja ruumis etukumarassa. Hame oli takaa lyhempi, mutta kupeilla molemmin puolin se viisti maata.

Nurkkaukselle tultuaan hän kääntyi katsomaan taakseen ja kun älysi Riitan ikkunassa, meni suu leveään hymyyn. Hän nyökäytti päätään ja katsoi vielä kerran. Riitta pani merkille, että Lopon kasvot olivat puolta kirkkaammat sen jälkeen kuin hän ne tän'aamuna pesi. Semmoista kummaa ei ollutkaan tapahtunut koko sinä kuukautena, minkä he molemmat olivat yhdessä asuneet.

Lopo pudisteli nyrkkiään ja venytti huu-liaan nauruun niin, että ikenet näkyivät. Sit-ten käänsi hän selkensä ja katosi. Riittakin poistui ikkunasta. Meni takaisin entiselle pai-

kalleen, otti ompeluksensa ja alkoi neuloa. Yksinäisyys tuntui oudolle taas näin äkkiä. Hän koetti laulella:

„Tuulen tuimuudesta kuusen latvat retkahtelee, Tuulen —.“

Ei se käynyt. Oma ääni kuului vieraalta ja kummalliselta autiossa huoneessa. Hän vaikeni, kumartui vieläkin alemmaksi ompeluksen ylitse ja lennätteli neulaa tulisessa vauhdissa.

Lopo sillä välin oli jo ehtinyt portille. Siinä pysähtyi taas. Katseli ympärilleen, oikeaan ja vasempaan pitkin katua ja sitten eteensä yli tuon suuren, avaran torin, jonka toisella puolen oli vilkasta liikettä. Siellä maalaiset tavara-kuormineen, leivän myyjät vakkoineen ja kaupunkilaiset häärivinä niiden ympärillä. Lopo veti huivinsolmua tiukemmalle. Rinta paisui ja selkä suoreni. Hän tunsu, että vapaana hän taaskin oli.

— Apteikin sivuitse, katua ylös harjulle saakka . . . viimeinen talo oikeaan . . . kertoi Lopo itsekseen Römperin sanoja. Tuolla se sitten mahtaa olla!

Hän astui tanakasti määrättyyn suuntaan. Lumi narisi jalkain alla, pakkanen pisteli kasvoja oudoksesta, — vai lieneekö pistellyt sentähden, että hän ne aamulla kasteli vedessä. Päivä paistoi, ilma oli raikas. Savu nousi piipuista vaaleanharmaana kohtisuoraan ylös. Lo-

pon toinen käsi liikkui edes takaisin kuin kellon heiluri, ja siinä kädessä ne sukat olivat.

Ei hän nyt malttanut jäädä torielämää katsastamaan, sivumennen vaan hiukan vilkaisi sinnepäin. Mutta ei pysähtynyt lainkaan, vaikka siinä juuri kadun vierustalla oli pitkä jono tavaraa jos jonkinlaista. Mieli, näet, niin paloi tuonne Kortmanin rouvan luokse.

Talo jo näkyi. Pihan sisässä oli asuinrakennus, vaaleanharmaa, seitsemällä ikkunalla. Ja nyt hän seisoi säiläportin edessä. Eipä se tahtonut mielellään aueta, mutta kun hän piteli kiinni toisesta puolesta ja sitten työnsi, niin täytyi sen totella yhtäkaikki. Ei suinkaan näistä ensimmäisistä portaista . . . Näyttivät siltä, että sisähuoneisiin ne veivät. Tuolla toisessa päässä varmaankin kyökin puoli mahtoi olla. — Ei riskittyä sielua ikkunoissa. Hiljaista kaikki kuin haudassa.

Oikein arvattu! Siellä oli nurkan takana toinen käytävä. Ja alhaalta päin tulla kapusteli ryytimaan polkua pieni punaposkinen tyttö, joka veti kelkkaa perässään.

— Herran terttu, onko hän tämän talon lapsia? E' mamma hem'? Ruotsiako hän puhuu vai suomea? E' mamma hem'?

Ei vastannut tyttö mitään. Pysähtyi vaan ja katsoi häneen toimestaan suurilla sinisillä silmillä.

Lopo ei malttanut jäädä häntä kauvemmin puhuttelemaan. Pyyhki jalkojaan havunoksiin, nousi portaita ylös ja astui ovesta sisään. Olivat heittäneet kyökin itsekseen. Mutta ovi oli auki toiseen huoneeseen, eikä Lopo arvellut vähääkään, vaan meni rohkeasti sitä kohti.

— No, herra hyvästi siunaa, tuossahan se nyt on. Mutta voi yhtäkaikki, kuinka muuttunut! Hyvää päivää! Tunnetteko? Ha, ha, ha, Kauppa-Lopo, muistattehan minua? Totta vissiin —.

— Kyllä —

Rouva nousi tuolilta, katseli pitkään ja epäilevästi.

— En ihmeekseni olisi teitä enää tuntenut entiseltä näöltänne. Niin olette nuojaantunut. Näkee, että huolta teilläkin on ollut ja kovia päiviä. — Eipähän se maailma säästä. Eipä, eipä se säästä. — Oliko tuo edes hyvä teille?

— Kuka?

Rouva hiukan naurahti.

— Miehenne. Riitta sanoi, että seitsemän päivää teillä oli viikossa sen kanssa. Ei valtaa missään. Ruoatkin yksin määräsi.

— Hyi, kuinka Riitta viitsii valhella. Mistä hän tietää. Kun se oli juuri päinvastoin. Toista niin hyvää miestä ei olekaan.

— Ihanko totta? No, jo minä ajattelin, että kuinka hän olisi hennonnut. — Mutta missä

nyt ovat teidän lapsenne? Että saisin antaa nämä sukat.

— Ai, oletteko neulonut? Kiitoksia! Ja mitä olen näistä velkaa?

— Ei toki mitään, ei ollenkaan mitään. Vanhan tuttavuuden vuoksi minä neuloin. Ei maksusta puhettakaan.

— Mutta, hyvänen aika, enhän minä millään tavalla voi --

— Kyllä voitte, ihan huoletta. Olen minä niin monta kahvikuppia saanut teiltä . . . Ja vaikka emme niistäkään lukua pitäisi, niin . . . hyvä jumala, käyhän teitä niin sääli . . .

— Eipä kaikkien käy. Toiset kohtelevat kylmästi ja vieraasti. Usein juuri semmoiset, joilta olisi toivonut myötätuntoisuutta ja ystävyyttä.

Hän lausui tämän matalalla äänellä, enemmän niinkuin itsekseen. Lopon sydän oli sulaa.

— Semmoisia ne ovat ihmiset. Täällä varsinkin. En teidän sijassa jäisikään mokomaan kylään. Eihän tämä ole kuin susien pesä. Minkätähen ette muuta Kuopioon? Siellä takaan, että ottaisivat teitä vastaan avosylin, ja onhan siellä kaikin puolin ihan toista kuin täällä. Muistatte kait sen itsekin vielä entisiltä ajoilta.

— On minulla täällä ystäviäkin sentään. Oikein hyviä ystäviä.

— Mutta parempia ystäviä teillä toki on siellä. Vai niinkö pelkäätte, että ovat unohtaneet?

Eivät ole, saatte uskoa. Ja siellä aina jotain neuvoa keksitte, suurempi kaupunki kun on ja enemmän liikettä. Pitäisitte koululaisia, niinkuin muutkin leskirouvat.

— Sehän tuo olisi. Elämä ehkä myöskin on huokeampaa siellä . . .

— No jopa tok'! Monta vertaa huokeampaa. Ja sitten vielä saa joka tahoa, mitä ikinä haluaa . . .

— Olen minä väliin tuumannut muuttaa täältä. Mutta kun minulla on tämä talo.

— Sen myötte.

— Ei osta kukaan nyt, kun on huono aika.

— Hyyrätte sitten. Siksi kuin ilmaantuu ostaja.

— Sekin on vaikeata. Pitäisi korjata ensin ja laittaa. Mistä saisin siihen rahaa.

— Vaan olettekos oikein kaupitellut tätä? Antaahan olla, kun minä lähden käymään maalla ja pääsen puhuttelemaan rikkaita talon isäntiä. Koetellaanpas vieläkö on Kauppa-Lopo entisellään. — Paljonko tällä on hintaa?

— Pitäisihän sillä saada kaksitoista tuhatta.

— Pyydetään neljätoista, että on tinkimisen varaa.

Rouva nauroi. Lopoko talonkaupalle? Hassumpaa ei voinut ajatella.

— Oletteko jo muuttanut rahaksi kaikki, mitä teillä on tarpeetonta?

— Jotakuinkin.

— Päästäkää minua vinnille katsomaan.

— Voi, eihän siellä ole kuin romua.

— Semmoista juuri tahdonkin. Semmoista, jolle ette itse pane mitään arvoa, ja josta luulette, ettei kukaan anna penniäkään.

— Mutta ihan totta —

— Olkaa vaiti, kyllä minä tiedän. Sanokaa vaan tytölle, että tulee viemään minua.

Rouvaa taaskin hylkähytti. Mutta ei hän tahtonut enää panna vastaan, kun se kumminkin oli turhaa. Menihän vaan toisen huoneen ovelle, ja puhui sinne:

— Riikka hyvä, viekää tätä Kauppa-Lopoa vinnille katselemaan meidän romuja.

Sieltä tuli iloisen näköinen tyttö, luuta, siipi ja kihveli kädessä. Hän heitti sivumennen pitkän ja oudoksuvan silmäyksen Lopoon.

— Tulkaa jälessäni.

He menivät. Rouva sill'aikaa purki sukakäärön.

— Voi, voi! Tämmöisiäkö ne olivatkin.

— Mamma, mamma, kuka se oli?

Pari pientä tyttöistä juoksi kilvassa hänen luokseen.

— Kauppa-Lopo.

— Kuka on Kauppa-Lopo?

— Hän on Kuopiosta.

— Niin ruma! Mamma, näittekö että hän nuuskasi?

— Nuuskasiko?

Rouva nauroi.

— Saattoipa kyllä.

Vinnin portaista kuului jyskettä, hän meni katsomaan. Lopo komusi alas, kantokuorma tavaraa sylissä. Siinä oli rikkinäisiä padanjalkoja, reikäisiä ja ruosteisia läkkivormuja, mattoilkuiksi hyljäytyitä vaaterepaleita ja sen semmoista.

Lopo oikein huohatti kun viskasi kuormansa porstuan lattialle.

— Katsokaapa, onko tässä mitään tarpeellista.

Riikka nauroi täyttä kurkkua. Oliko ihminen viisas, kun luuli tuommoisilla kaluilla rahaa saavansa.

Rouva oli yhtä mieltä.

— Elkää ainakaan sanoko kenellekään, mistä ovat. Häpeisin silmäni maalle, jos kuka tietäisi, että lähetän noita tarjolle.

— Korjaamalla tulee kalu jokaikisestä. Ei teidän tarvitse olla millännekään. Takaan, että nämä kyllä kelpaavat ihmisille.

— Vaan ette saa sanoa kenen ovat.

— Ka', onko minun pakko sitä kuulutella. Lopo teki lähtöä.

— Tulkaa juomaan kuppi kahvia ensin.

Mutta ei hän malttanut. Kauppainto oli herännyt.

— Torille pitää joutua, ennenkuin väki hälvenee.

Rouva ja Riikka jäivät katselemaan, kun hän mennä hamppuili portille päin kuormineen.

— Niinkö luulette, että hän penniäkään noista tuo. Sen on näköinenkin, sanoi Riikka.

— Yhdentekevä. Tuo, tai on tuomatta. Eipähän niistä vahinkoa liene, arveli rouva.

III.

Muutamissa päivissä oli Lopo saanut kaikki myydyksi. Hän kehui ja ylisteli joka kalua erikseen. Näytti selvästi toteen, kuinka siitä vähällä vaivalla tulisi aivan- kuin uusi, milt'ei parempikin. Ja niin huokealla hinnalla sitten! Puolta enemmän sillä oikeastaan olisi pitänyt saada, mutta hän tahtoi niistä vaan päästä niin pian kuin mahdollista ja sen vuoksi hän ne antoi mennä pilkkahinnasta.

Lopo puhui seitsemän ostajan kanssa yhtä aikaa, ja niin kovalla äänellä että sivu kulki- jatkin uteliaina pysähtyivät torinkulmassa katselemaan, mitä sillä eukolla mahtoi ollakaan tarjona. Moni myhäili hänen liukkaalle kielelleen ja niille sukkeluuksille, joilla hän puhettaan

mausti ja jotka olivat niin karkeata laatua, ettei niitä ole lupa kertoa. Ennenkuin tiesivätkään, he jo lunastivat itselleen kalun ja uskoivat tehneensä erinomaisen hyvät kaupat.

Iltapäivällä meni Lopo tavaroineen kaupungin ulkopuolella oleviin hökkeleihin ja pyysi, missä ruokaa, missä yösijaa. Lupasi sovittaa sillä, että antaisi »melkein ilmaiseksi» tavaroitaan, kun eivät siitä vaan hiiskuisi sanaakaan. »Oikean» hinnan hän sanoi ääneen, mutta korvaan kuiskasi sitten hiljaa, kuinka vähästä hän sen hänelle jättäisi. Ainoastaan hänelle, ei kenellekään muulle.

Hänen hyväntahtoisuutensa meni niin pitkälle, että neuvoi, mikä kalu oli edullisin ostaa, suurensi sen mahdollisia hyviä puolia monenkertaisesti, ja loihti esiin olemattomiakin niin elävästi ja varmasti, että sai jokaikisen niitä näkemään. Ja itsekukin uskoi lujasti, että Lopo juuri hänelle oli erityisesti ystävällinen ja avulias. Tietysti hän sitten vastavuoroa osoitti Lopolle samanlaista kohteliaisuutta.

Tuossa yhdentoista seuduissa hän eräänä päivänä möi viimeiset tavaransa. Oli sinne kokoontunut taskuun koko joukko kuparia ja hopeata, että oikein painoi.

— Kuulettekos! Tokko on rahaa?

Hän löi hamettaan polvea vasten, että helisi.

— Taidat sinä olla rikas eukko, sanoi Kennun Ville, kaikkien puotilaisten nöyrä käskyläs, joka samassa sattui tulemaan paikalle ja oli tavallisessa sievässä hutikassaan.

— Ettäkö kosia aijot?

— Enhän minä tässä kaikkien kuullen, mutta tuonne jos lähdet, kahden kesken.

— Kuules Villeä, kun ujostelee! nauroi joukosta joku.

— Mahtaa olla ensi kertaa elämässä, arveli toinen.

— En ole tullunna tänne pilkan vuoksi. Vaan min' on tullunna tänne kultani luoksi, rallatteli Ville ja pyrki halailemaan Lopoä.

— Mene tiehesi! Mikä kutju sinä olet?

— Onpahan vielä yksi, joka ei tunne Kennun Villeä, ihmetteli siinä eräs, ja jatkoi, kääntyen Lopoon: Tämä muuten on koko maailman tuttu.

— Ja koko maailman narri.

Lopo tyrkkäsi Villeä ylenkatseellisesti syrjään ja lähti pois.

— Syljetty kaali se vielä kelpaa, lohdutteli itseään Ville.

— Elä heitä, mistä sen saat käsiisi toisen kerran, ärsyttelivät häntä muut.

Ville juoksi jälestä ja otti Lopon kiinni.

— Eukko, hoi! Kuule! Minnekä sinulla semmoinen kiire. Kuulehan kuin sanon.

— Pysy erilläsi, ruoja. Minä vähättelen sinusta.

Lopo mennä hamppuili katua ylös eikä ollut tietääkseenkään, vaikka toinen käveli rinnalla.

— Kuka te oikeastaan olette?

— Oonpahan —

— Eikö passaisi tehdä tuttavuutta?

— Ei.

— Kas, kas, kun on ylpeä.

— Kannattaakin!

Lopo löi taskuaan vielä kerran, ja kova siellä kolahteli.

— En sitä minäkään ihan tyhjä ole, kehui Ville. Tulepas tuonne Liimataiseen, niin tarjoan olutta.

Lopon sydän sävähti.

— Tarjoisitko tosiaan?

He sattuivat olemaan juuri Liimataisen puodin kohdalla. Hän pysähtyi, mutta käänsi silmänsä kuitenkin kadun toiselle puolelle, rouva Kortmanin taloon.

— No, niin paljon kuin sinua vaan suinkin haluttaa.

Kiusaus oli kova. Yht'äkkiä rupesi suu tuntumaan niin sietämättömän kuivalta ja sydänalassa poltti. Lasi olutta! Taikka pari — kolme! Voi kuinka tekisi hyvää . . . .

Niinkauvan hän jo oli vapaana ollut . . . Viisi päivää . . . Eikä niin paljoa, että yhtä ryyppyä olisi koko aikana itselleen hankkinut. Tuskin oli mieleenkään juhtunut ennenkuin nyt tuossa paikassa, kun toinen mainitsi oluesta. Ei toden totta olisi liiaksi, jos ottaisi jonkun lasin koska tarjottiin. Kortmanin rouvalta hän ehkä saisi kahvikupin, mutta mitä hän siitä liehusta välitti. Yhtä jos vettä joisi.

— Tule pois, eläkä arvele.

— Vuotahan —

— Mitä sinä siitä pihasta vahtaat?

Pieni poika palleroinen tassutteli portille, painoi nenänsä kahden säilän väliin ja tirkisteli sieltä suoraan heihin.

— Kauppa-Lopo! hän huusi.

Tunsipas! Ihme kumma, ja Lopo kun ei häntä ollut huomannutkaan silloin käydessään.

— Kultra-nuppu! Vai tiedät sinä nimeni.

— Kauppa-Lopo! Sepä hyvä! Löysi nyt Kennun Ville omansa. — Elä mene sivu, kuule, kävästäänhän täällä ensin.

Ville tarttui oveen, mutta Lopo kiirehti vaan portille taakseen katsomatta. Poika juoksi pakoon.

— Kultra-nuppu, elä jätä, elä jätä. Anna han olla, saan minä sinut kiinni. Saanpas, saanpas kiinni. Ja syliin otan ja vien pois omaksi pojakseni.

Poika ensin nauroi, mutta kun Lopo liian kovasti häntä puristeli, rupesi hän pelkäämään ja silloin pääsi itku.

Äiti juoksi sisästä hätään.

— Pekka, Pekka, mikä sinulle tuli? Jasso, Lopo! — Laskekaa pois, hän vierastaa.

— Ette usko, rouva, kun se huusi minua nimeltä tuolla portilla.

Pekka repäisi itsensä irti ja juoksi äidin helmaan. Sieltä hän sitten kuin turvan takaa tirkisteli Lopoon toisella silmällään. Ja äiti häntä suojeli, laski toisen kätensä pojan kaulalle ja kumartui hänen ylitsensä.

— Ei Lopo ota, elä pelkää.

Lopo nauroi. Rouva loi katseensa häneen ja huomasi vasta nyt, kuinka rähjäinen hän oli.

Tuoko oli ottanut lapsen syliinsä? Ehkä suutelikin häntä? Ja vankeudessa hän oli istunut. Minkälainen ihminen hän oikeastaan mahtoi olla.

Hän katui sydämissään, että oli ruvennut mihinkään tekemiseen tuonlaisen kanssa. Vanhat muistot nuoruuden ajoilta hänet huomautta olivat siihen houkutelleet. Mutta nyt hän koettaisi päästä erilleen mitä pikemmin.

Lopo ei huomannut, kuinka rouvan kasvot synkistyivät, sillä hän innostui leikkimään Pekan kanssa.

— Tu tui, tu tui — uu — äsäsäsä. Tutui — joko minä otan sinut taas. Otanpas, otanpas, omaksi pojakseni otan — — —.

Hän aikoi väkisen siepata poikaa vieläkin syliinsä.

— Pekka, tule pois lastenkammariin.

Rouva väistyi kauvemmaksiksi Loposta, vei poikansa pois ja painoi oven kiinni hänen jälkeensä.

— Mitä teillä muuten on asiaa? Ovatko tavarat jo myydyt?

— Jok'ikinen nokare. Tässä rahat.

Hän kaivoi taskustaan kourallisen toisensa jälkeen ja paiskasi kaikki pöydälle.

— Noinko paljon? Ei, mutta sehän on mahdotonta.

— Lukekaa. En minä edes tiedä minkä verran niitä on.

— Kolmekymmentä kolme markkaa. Mutta tämähän on kummallista. — Riikka, voitteko käsittää, hän tuo minulle kolmekymmentä kolme markkaa siitä roskasta.

— Ooho —

Riikka käänsi suuren, kummastelevan katseen Lopoon.

— Mitä nyt sanotte, Riikka?

— Merkillinen ihminen.

— Lopo seisoi kädet puuskassa ja suu leveässä hymyssä.

— Mikä siinä, etten minä tavaraa saisi kaupaksi menemään. Tuokaa vaan enemmän samaa lajia. Emmehän vielä käyneet aitan vinillä kahtelemassa. Mennäänpä sinnekin, ja pytingin alle, ja liiteriin. Tiedän, että on sitä rojua kerääntynyt tämmöiseen taloon.

— Kyllä sitä on. Ja koska ne menevät kaupaksi, niin — Mutta nyt on Riiikalla päivällisen laitto. Jos tulette aamulla, niin keräilemme ne iltapäivällä valmiiksi.

— No, sama se.

— Vaan mitäs olen velkaa näistä entisistä?

— Ei mitään. Herra jumala, minäkö rupeisin teiltä rahoja ottamaan. En, en vaikka mikä olisi. Tarvitsette ne tarkkaan itsekin, ja minä kyllä tulen toimeen, ei minusta lukua.

— Hyvänen aika, Lopo, teidän täytyy ottaa jotakin vaivoistanne. Välttämättä. En saisi rauhaakaan muuten.

— Olkaa vaiti, mitä te tyhjää. Jos hyvin käy, minä vielä myyn talonnekin . . . Niin . . . ja, voi helkkari! Antaahan olla, ajan kulua . . . sanonko, mitä minulla nyt on mielessä, vai enkö sano?

— Sanokaa toki.

Lopo tuli lähemmäksi ja suihkasi:

— Että jos toimitan teille toisen miehen . . .

Hän nauroi, mutta rouva väistyi äkkiä taakse päin; nuo nuuskaiset huulet, takkuiset

hiukset, jotka huivin alta tunkeutuivat esille, haju, joka löyhähti hänelle nenään ja suuhun, kaikki herätti hänessä vastustamatonta inhoa.

Lopo iski silmää.

— Elkää olko millännekään. On niitä semmoisia kummia ennenkin tapahtunut. Kun vaan tietäisin minkälainen teille pitäisi olla . . . Kelpaisiko rikas maakauppias? Minä yhden tunnen Leppävirroilla . . . leskimies, niin pulska, niin pulska, ettei mihin panna . . .

Rouva jo punastui harmista.

— Niin, saattakaa minut vaan koko maailman pilkaksi ja nauruksi. Se vielä puuttuisi . . .

— Herra siunaa, mitä tuosta nyt noin pahastutte. Enhän minä kuin leikilläni —

— Sopimatonta leikkiä semmoinen.

Lopo kävi hämilleen eikä osannut enää sanoa mitään. Mutta Pekka oli taaskin karanut kyökistä ja entistä rohkeampana hän takapäin hiljaa hiipi lähemmäksi, nykäisi Lopo hameesta ja juoksi sitten kirkuen, nauraen pakkoon. Päästäkseen pulasta heitti Lopo koko asian sikseen ja rupesi vehkeilemään Pekan kanssa.

— Malta sinä, vekkuli . . . malta, malta . . .

Pekka teki vähän päästä saman tempun uudelleen, ja nyt sieppasi Lopo hänet syliin.

— Ahas, kuinka sinun nyt kävi?

Rouva kiirehti ottamaan häntä pois.

— Laskekaa irti, Lopo, minä en pidä siitä, että vieraat ihmiset ottavat lapsiani syliin. — Pekka pysyy lasten kammarissa nyt, taikka mamma antaa vitsaa.

Hän vei kädestä poikaa sisään. Lopo katsoi heidän jälkeensä, katseli noin vaan, mitään ajattelemta. Mutta kurkkuun nousi karvas pala ja vesi täytti silmiin.

— Hulluko minä olen? hän mutisi itseksseen, ja nieli, ja ryki.

— Ei apua, tuo karvas pala vaan paisui.

Rouva palasi kyökkiin takaisin. Lopo kumminkin ennätti pyyhkiä silmistään vedet, ettei rouva mitään huomannut.

— Ehkä minä nyt sitten menen pois ja tulen huomenna hakemaan niitä tavaroita.

— Ei, elkää menkö vielä. Riikka keittää kahvia.

— Antakaa olla. Juonmahan sitten toisen kerran.

— Pian se joutuisi. Ja maksaa tahtoisin myöskin. Ottakaa edes nämä kolme markkaa.

— En huoli, en penniäkään. Hyvästi vaan, huomenna tulen . . .

— Mutta Lopo . . .

Lopo ei enää kuullut, hän oli jo ulkona ja astua touhutti kiireesti porttia kohden.

Vielä sittenkin herahti vesi silmiin.

— Perhana, hän mutisi itseksseen, sekö

minut nyt noin herkkäluontoiseksi teki, sekö jo vaan . . . Ei hän minulle oikeastaan sanonut paha sanaa . . . tarjosi kahvia . . . tarjosi rahaa . . . olisi ehkä antanut ruokaakin, kun en rahasta huolinut . . . ja sentään itkettää. Hupsu, mikä olen . . .

Hän kiskasi portin auki yhdellä tempauksella ja kääntyi harjukadulle, jossa liikkui vähemmän ihmisiä ja joka myöskin oli suorin tie Sauna-Ullan mökkiin, jossa toivoi saavansa ruokaa ja yösijaa.

Mutta ei hän monta askelta ennättänyt sinne päin mennä, ennenkuin joku juoksee ja huutaa hänen jälkeensä.

— Kauppa-Lopo, väntä, väntä!

Se oli Kennun Ville.

— Istuin ja vahtasin sinua Liimataisen ikkunassa. Mihin matka? Saanko tulla völjyyn?

Lopo pysähtyi ja arveli. Kysyi sitten äkki-päätä:

— Vieläkö sinä minulle tarjoisit olutta?

— No, jo no tok'. Käännyttään takaisin.

Oikein lemmessä.

Vielä vihlaasi Lopon sydäntä siinä Kortmanin portin kohdalla, jonka sivu heidän uudelleen täytyi mennä. Mutta kapakan ovi aukeni, tutut höyryt löivät sieltä vastaan, rähinää, melua, olutpulloja, tupakan savua. Mielen karvaus haihtui. Täällä hän taas oli kuin omalla alueellaan.

Lopo oli ainoa nainen joukossa, senvuoksi hänelle joka haaralta sateli pilapuheita. Mutta Lopo ei ollut mikään variksenpoika; tämmöiseen hän sitä paitse oli hyvin tottunut.

— Kas niin, huusi Ville, olet sinä näemmä ennenkin lasia kallistanut. Huomasittekos miehet, hän kulahutti sen alas yhdellä nielauksella.

— Vielä kerran, vielä kerran! meluttiin ympärillä.

Lopo osoitti tyhjää lasiansa Villelle, joka sen täytti uudelleen.

Suu aukeni, kurkussa mulahti ja lasi oli tyhjä. Hän paiskasi sen pöydälle ja katseli miehiä.

— Sillä lailla!

— Sietääpä antaa eukolle kolmaskin lasi tuosta tempusta. Tänne olutta, minä tarjoon! huusi eräs miehistä.

— Minä myös, jatkoi toinen.

— Ja minä, ja minä, kuului yhä useampia ääniä.

— Tuokaa vaan, — kyllä minä aina juoda jaksan siinä missä tekin tarjota. Morjens! Annapa toverilleni myös. Mikä Mölö-Heikki sinä olet, kun et sen vertaa ymmärrä.

Sille naurettiin, mutta Ville sai lasinsa täytetyksi. Ja sen perästä hän sai sen pyytämättä joka kerran kuin Lopokin.

Lopo riemastui; hän oli kuin kala vedessä.

Kaikki huusivat, ja Lopo huusi myös. Ja Lopon ääni se aina ylinnä kaikui. Viimeiseltä hän vaan lauloi ja nauroi; nojautui tuolin selkälautaa vasten, heilutti päätään ja oikaisi jalat suoriksi.

„Hallin Jannen rautikko ravaa Kuoreveden jäätä,
Mattilan Santran hiukset on kammattu toiselle puolen päätä.“

„Hallin muori se käveli ja hienoilla äänellä itki,
Kun hänen ainoalla pojallaan oli raudasta hinkselitki.“

— Suu kiinni, huusi eräs mies toisen pöydän luota, Hallin Jannesta ei lauleta siinä huoneessa, missä minä olen.

— Ka mikä sinä olet tässä komentaja? Minä laulan mitä tahdon, enkä kysy lupaa keltään.

Ja Lopo yritti alkaa samaa laulua uudellen. Mutta silloin hyppäsi mies ylös, ja pui nyrkkiä Lopon edessä.

— Totteletko, vai etkö? Näytänkö minä sinulle mikä on mikä?

— Huuti, ja mene tiehesi siitä, ärjäsi Lopo vastaan. Ville potkaise pellolle tuo ruoja.

— Antaa olla, ei riidellä. Voithan sinä laulaa jotain muuta. — Se, näet, kun on Jannen sukulainen, tuo. Niin onko kumma, jos suttuu

— Kyllä olette hyviä. Totta toisen kerran. Kaunista joukkoa! Mitähän sanoisivat Kuo-

piossa, kun tietäisivät, minkäläisten roistojen sekaan olen täällä joutunut.

— Mahdoit pysyä siellä. Juukeliako sinä tänne tulit? intoili vielä Jannen sukulainen.

— Samaapa minä itsekkin ihmettelen. Hän kävi totiseksi, herkesi heiluttamasta päättään ja katsoa tuijotti yhteen kohti. — Mikä lienee minua riivannut . . . olen kuin mustilainen . . . en voi pysyä paikoillani . . . sitä kuin kerran nuoresta pitäen tottui tuohon kulkemiseen . . . ensin kerjuulla . . . sitten tavaran kaupalla . . . kylästä kylään kuin laukkuryssä . . . sillähän se niin meni luontoon . . . ei voi enää olla yhdessä kohden . . . ei vaikka mitä tekisi . . . Ja vaikka minulla aina on niin ikävä sinne kotipuolelle . . . niitä ihmisiä . . . voi, jos sinä Ville tuntisit . . . luuletkos, että siellä milloinkaan on minulle tuolla lailla nyrkkiä näytetty . . . hyvänä pitivät aina . . . ja rakkaita olivat . . . semmoiset pulskat, komeat miehetkin . . . syleilemään vaan työntääntyivät . . . että oli pahemmassa kuin pulassa usein . . .

Jo häntä nauratti taas, pää heilui ja nuuskaa hän veti sieramiinsa oikein kosolta.

Kovempänä entistään kaikui hänen äänensä:

„Elä sinä mammani minua sure, että minun kävi näin, Vaan sure niitä kauniita poikia, jotka minulta sinne jäi.“

— Heitä pois, mitä sinä niitä enää muis-
telet, sanoi Ville, jonka silmät alkoivat kovin
veristää, kun täällä on toisia yhtä hyviä. Mitä
on sinulla minuakaan vastaan, sanopas? Sylei-
lemään olen valmis paikalla . . .

— Oles tuossa . . . mene matkaas . . .
annapas kun katson tuota poikaa tuolla portilla
. . . herran terttu . . . siinä se taas tirkkii raosta
. . . ähäs, ähäs . . . näkeekö hän minut? Ähäs,
ähäs . . . joko tulen . . . joko? . . . Tiedätkös
kenen se on poika, tuo?

— Kortmanin rouvan eikös se ole?

— Niin on . . . Kortmanin rouvan se on
. . . Ei antanut äsken minun syliini lasta . . .
olin liian huono mielestään . . . kyllä sen ym-
märsin . . . tiedätkös, Ville . . . se minuun koski
. . . vihlaus täällä povessani kuin veitsellä . . .
Minä kun pienestä pitäen olen hänet tuntenut
. . . ja antaisin vaikka silmäni hänen edestään
. . . kun se oli niin herttainen . . . jasso, Lopo
. . . sööta Lopo, sanoi ja suu hymyssä aina . . .
mutta nyt vei lapsen pois . . . enkä saanut
häntä itseänsäkään likelle tulla . . . niin, minä
itken, Ville . . . minun täytyy itkeä, kun sitä
ajattelen . . . Kun-kun-kun-aja-aja-ajattelen.

— Elä joutavia. Tuommoisesta en totta
olisi millänikään. Olisit haukkunut hänet pa-
hanpäiväiseksi ja lähtenyt tiehesi . . . Mutta,
elähän huoli, minä vielä kostan puolestasi.

— Millä sinä kostat?

— Sären ensi yön aikana tuon lankun.

— Hyi, koetapas. Ko-ko-koetapas, sanon minä.

Häntä alkoi kovin nikoittaa.

— Särettävä se on kumminkin, näethän kuinka on huono.

— Sinä et sitä lankkua säre . . . etkä — etkä tee sille rouvalle mi-mitään pahaa. Jos-jos-jos minun kanssani . . . ta-ta-tahdot so-so-sovussa elää. Kuu-kuu-kuu-kuuletkos?

— No noh, mitä sinä suutut . . . enhän minä kuin leikkilläni . . . luulin sinun tahtovasi . . . Elä ole vihanen . . . juodaan olutta . . . tuokaa pullo vielä . . . Villellä on rahaa kuin roskaa tänäpäivänä. Eikä Ville sure huomista päivää . . . Olen oppinut konstin, jolla helposti saan toista, kun entinen loppuu.

— Ne-ne-neuvopas minullekin.

— Kun et sano kellenkään . . . Mutta hiljaa ettei muut kuule. Minulla on hyvät huopakengät . . . melkein uudet . . . Ne asetan Parviaisen puodin eteen . . . itse vahtaan portin takana, ja kun sitten joku ne sieppaa, niin minä niskaan kiinni ja huutamaan poliisia . . . Sitten vaadin sovintoa, ymmärrätkös.

— Suk-suk-sukkela keino . . .

— Mutta nyt lähdemme pois, eikös niin?

— Ville katsoi häneen kiiltävin silmin.

- Mi-mihinkä? änkytti Lopo.
- Mihinkäs sinä äsken ajattelit mennä?
- Ullan-sau-saunalle.
- Lähtäänpä sitten sinne.

Hoiperrellen he astuivat kadulle. Villen jalat kantoivat vähän paremmin, hän sen vuoksi tukesi Lopoa kainalosta.

Ville alkoi laulun, Lopo siihen yhtyi sen verran kuin nikotukselta sai valtaa. Mutta ääni oli jo käynyt kovin karheaksi.

„Servin Maija se sanoi että lähtääs meidän kotia,
Servin Maija se sanoi että lähtääs meidän kotia.

Juodaan kuppi kahvia
Ja juodaan kuppi kahvia
Ja juodaan kuppi kahvia
Ja pari lasia totia.“

Pekka seisoi säiläportin takana ja seurasi heitä suurilla ihmettelevillä silmillään, kunnes kääntyivät kulmasta vasempaan päin. Mutta he vaan lauloivat ja hoipertelivat; Pekkaa eivät huomanneet, sillä he kulkivat toiselta puolen katua . . .

IV.

Aamulla kun Lopo heräsi, löysi hän itsensä Ullan saunan lattialta. Olkia oli vähän hänen allaan, toppanuttu tyynynään.

Kylmältä tuntui, ja kurjalta kaikin puolin. Paha elämä ja ilkeätä katkua. Ei tiennyt oikein, kuinka pitkälle päivä oli kulunut; jäisestä ikkunasta se vaan hämärtävänä pääsi sinne saunaan.

Nenäkin oli tukossa, ja suussa inha maku. Hyi!

Lopo kääntyi toiselle kyljelleen ja koetti selvittää ajatuksiaan. Hän ei muistanut eilisestä päivästä mitään, ei kerrassa mitään. Ei tiennyt sitäkään, kuinka oli tullut tänne, Ullan saunaan.

Päässä jumisi ja kolkutti. Sisästä nousi karvasta sappea kurkkuun; vähän väliä häntä aina röystäytti.

Ei tehnyt mieli nousemaan. Koko maailma tuntui niin happamelta . . .

Ohoo! Nyt hän sen muisti . . . näki selvästi edessään kapakan, olutpullot, tupakan savun ja humalaiset miehet, muisti omat laulunsa, poikapalleroisen portin takana ja Villen . . .

Senkin, kuinka olivat yhdessä tänne tulleet ja —

Häntä puistatti. Poika ja mies juohtuivat mieleen sieltä Kuopiosta. Mies, joka ei hänelle milloinkaan sanonut pahaa sanaa, ja jonka pampinkirjassa ei ollut pienintäkään pilkkua.

Hän hakkasi nyrkkiään saunan permaantoon ja örisi; tunsi helpoitusta kun oikein koski. Painoi sitten kasvojaan päänalustaan, painoi

niin, että oli tukehtua . . . Kunpa tuosta hengestään olisikin niin keveästi päässyt!

Siinä vaan virui, ei viitsinyt nousta eikä viitsinyt ajatella enää mitään. Mutta päätä kollotti ja suussa oli inha maku.

Askeleita kuului viimein ulkoa; porstuassa kolisi ja saunan kuurainen ovi vetäistiin selälleen. Kylmän henki puhalsi sisään pitkin lattiata. Lopon hartioita pöyristi; mutta suulleen hän jäi yhä makaamaan, ei nostanut päätään sen vertaa, että olisi katsonut, ken sisään tuli.

Puusylyys paiskattiin uunin eteen. Sitten seurasi hetken hiljaisuus; Lopo tunsu luissaan, että häneen tulijan silmät kiintyivät.

— Nyt ala nousta. Herrasväkeä tulee saunaan kello kolmelta. Täytyy siistiä ja panna lämmintä.

Ullan ääni . . .

Eihän auttanut Lopon muuta kuin totella. Hän nousi istualleen, haukotteli ja kynsi päätään.

— Voi, raukka, minkä näköinen olet.

Vastaukseksi loi häneen Lopo vaan tylsän katseen. Hän pääsi vihdoin seisoalleen, ojenteli ruumistaan, ja hieroi silmiään. Mutta sitten hän vajosi hervottomana penkille.

Ulla työnsi puut uuniin ja sytytti.

— Laita, jumalan luoma, itsesi täältä pois. Rouvat, jos vaan näkevät, niin kummat tuli.

Eivät uskaltaisi tuon koommin käydä saunasani.

— Elähän pelkää, kyllä korjaan luuni siksi.

— Niitä on nyt ruvennut käymään herrojakin siitä lähtein kuin saunat hävitettiin kaupungista pois. Eilenkin illalla, vähää ennen kuin tulitte Villen kanssa oli täällä kaksi tukkipatruunaa. Hyvä, kuin ette sattuneet vastakkain.

— Ketä olivat?

— Toista en tuntenut, mutta toinen oli se rikas Sarkanen Viitasaarelta. Nyt kuuluu muuttavan Jyväskylään ja ostavan itselleen talon.

— Onko jo ostanut? Lopon silmät rävähtivät auki, ja vetelyys sillä kertaa katosi.

— Ei vielä. Värjäri Rosvallin kartanoa tuntui ajattelevan.

— Sieltä rannalta, lutakosta? Jopa tekee hullun kaupan. Kortmanin rouvalta saisi paljon paremmalta paikalta talon ja vallan uuden. Ei semmoista harakanpesää kuin tuo Rosvallin näyttää olevan. Ja niinkuin hän sen möisi huokeasta.

— Paljonko tahtoo?

— No, ei kuin viisitoistatuhatta. Itselleen se on tullut niille maksamaan kolmattakymmentä.

— Kun olisin tiennyt siitä puhua.

— Missähän tuo lienee kortteeria? Kestiekievarissa varmaan?

— Eikä kun tässä likellä, Mattilan hovissa. Ettäkö menisit hänen puheilleen? Elä hyvä ihminen, kun olet tuon näköinen. Hän sinua säikähtää. Parempi, jos minä lähtisin. Mutta kun tämän saunan siivoaminen ja lämmitys . . .

— Kyllä minä toimitan kaikki, jos vaan menet. Sano, että hän sen myö niin huokeasta sen vuoksi, kun muuttaa pois. Ja että se on niin hyvässä kunnossa, ettei suinkaan kymmeneen vuosiin tarvitse mitään korjauksia tehdä. Sisähuoneet, ulkokuoneet, kellarit, joka kohta niin reilua ja pulskaa. Tietäähän, kun itse ovat rakentaneet.

— Mutta täällä pitäisi pestäkin lauteet ja lattiat ja —

— Minä pesen, elä ollenkaan sitä sure. Laitan vedet ja kaikki valmiiksi. — Muista sanoa, että siitä pari vuotta sitten tarjottiin kaksikymmentä tuhatta, mutta eivät myöneet, kun maisteri silloin vielä eli. Eikähän sitä kukaan siihen hintaan nytkään möisi, mutta rouva kun ei ole tottunut asioita hoitamaan, niin tahtoo päästä siitä irti. Muista sanoa sekin.

— Kyllä, kyllä. Laita sitten padan alle myöskin tuli ja pane vettä varistumaan. Ihan täyteen se pitää panna, että saavat ammekylpyä, jos tahtovat.

Ulla läksi ja Lopo alkoi työtänsä. Varisti

vettä, pesi lauteet ja lattiat ja penkit. Reuhkasi niin, että hiki oli päässä.

Siinä häneltä unohtui sekä pahoin vointi että muu alakuloisuus. Eikä suinkaan voimia puuttunut vaikka olikin yhtä ja toista kokenut maailman markkinoilla kulkeissaan.

Lasareetissa maannut jo monet kerrat —

— No niin, huoli niitä ajatella, puhui hän itsekseen siinä kun hiekan kanssa kuuraili palia puhtaaksi. Saa nähdä, tapaako Ulla sitä herraansa.

Tavannut oli. Hän tulla huohatti henki kurkussa, kun oli viipynyt niin kauvan ja pelkäsi, ettei Lopo malttanutkaan laittaa saunaa oikein hyväksi. Ilokseen sitten näki, että olihan se laittanut kumminkin.

— No, kuinka sinun kävi? Kerropas!

— Hyvin vallan. Oli niin mielissään, kun sai tietää asiasta ja —

Ulla tukki suunsa, sillä hän muisti tässä sitä markkaa, jonka hän oli saanut juomarahaksi ja joka nyt oli hänellä taskussa. Mutta Lopo siitä varmaan olisi vaatinut osansa, jos vaan sen tiesi. Parasta siis olla mitään virkkäämatta.

— Vai niin? Vai oli mielissään. Hän sitten aikoo sen ostaa?

— Kuinka vaan kaupoissa sopivat. Sinne hän läksi heti.

— Herran poika! Nyt on hukkapeli.

— Mikä on?

— Ei mikään, ei mikään. Minun täytyy lähteä heti kaupunkiin. Voi, surma! Enhän mahda ennättää enää. Hevosellako hän meni?

— Hevosella. Mutta — miks' niin?

— Pahuus, etten tullut sitä ajatelleeksi. Mikä pöllö minä olin. Saakuri —.

— En ymmärrä mitään. Etkö sinä saa suutasi auki, hyvä ihminen!

— Se menee ja myy sen kahdestatoista tuhannesta, ei osaa vaatia enempää, ellen minä joudu väliin. Kolmetuhatta sujahtaa poloiselta kuin veteen.

Hän veti nutun päälleen, tiukensi huivin solmua ja kiirehti menemään.

— Hyvästi, ja kiitoksia kortteerista.

— Noinko sinä menet kaupunkiin? Silitä, veikkonen, edes päätäsi.

— En jouda.

Hän oli jo maantiellä, työnsi käsillään hiuksia huivin alle otsalta ja juosta hiippasi eteenpäin. Hevonen nousi ylämäkeä, hän koetti sitä tavoittaa.

— Ota, hyvä mies, minua rekeen, että pääsisin pikemmin, hän huusi.

— Ptruu!

Mies kääntyi katsomaan olkapäänsä yli.

— Mihinkä semmoinen kiire?

Lopo hyppäsi hengästyneenä laidalle istumaan.

— Anna juosta aika kyytiä.

Hän kertoi miehelle, kuinka heidän joutumisestaan riippui, jos köyhä leski, jolla oli monta lasta, voitti tai menetti kolme tuhatta markkaa. Kun mies sen kuuli, löi hän piiskalla hevosta selkään, eikä monta minuuttia viipynyt, ennenkuin olivat rouva Kortmanin portin edessä.

Siellä toinen hevonen jo seisoj odottamassa.

— Joko siitä on kauvankin kuin tulitte? kysyi Lopo kuskilta.

Tämä vaan hiukan väänsi päätään.

— Niin mikä sitten?

Lopo töyttäsi kyökkiin. Ei joutunut hyvää päivää sanomaan.

— Mene kiireesti käskemään rouvaa tänne, hän huusi hengästyneenä Riikalle, joka parast'aikaa pani pienellä lusikalla kahvijauhoja pannuun.

— Ei sitä nyt voi mennä häiritsemään, siellä on vieras.

— Senpätähden juuri. Ennenkuin ennättää tehdä tuhmuuksia. Joudu nyt. Taikka minä menen itse.

— Elä, jumalan luoma. Minä sitten enemmän —

Hän nosti pannun syrjempään reiästä ja meni sisään.

Rouva seurasi kohta Riikkaa, sillä tämä oli antanut hätäilevän merkin.

— Mikä on? Jasso, Lopo! Mutta enhän minä nyt jouda. — Luulin olevan tärkeämpääkin.

Hän aikoi kärsimättömänä vetääntyä takaisin. Mutta Lopo otti häntä hihasta kiinni.

— Sanoitteko hänelle jo hinnan? läähätti hän suihkaista.

— Kenelle? Minkä hinnan?

Rouva väistyi hänestä etemmäksi. Kasvoissa ilmestyi vastenmielisyyttä ja inhoa. Lopon väkevä henkäys oli puhaltanut hänelle suuhun ja nenään.

Lopo ei sitä taaskaan huomannut, innoissaan kun oli.

— Luojan lykky, että ennätin. Sehän tuli ostamaan taloanne, tuo herra Sarkanen, vai mikä hitto hänen nimensä on.

— Kuinka sen tiedätte?

— Pyytäkää kuuttatoista tuhatta ja huojistakaa viiteentoista, mutta ei siitä alle ollenkaan. Hän sen kyllä maksaa.

Minulla kun oli semmoinen hätä, että nyt te sen myötte polkuhinnasta, ennenkuin joudun estämään.

— Viisitoista tuhatta? Eihän se ole mitenkään mahdollista. Jos saan kaksikintoista —

— Viisitoista saatte tinkimättä. Elkää hullunakaan myökö hyvää taloanne vähemmästä.

Tarvitsette ne rahat lapsillenne yhtä hyvin kuin Sarkanenkin. Kolmetuhatta, ajatelkaa, ei se ole pieni summa.

— Minun täytyy mennä sisään.

— Uskokaa nyt hyvällä: kuusitoista tuhatta —.

— Mutta jos hän säikähtää sitä hintaa ja jättää koko kaupan sikseen?

— Ei jätä, elkää peljätkö, kun minä kerran takaan.

Rouva meni sisään vieraansa luokse ja Riikka hoiti pannuaan taaskin, eikä puhunut mitään.

— Ylpeä se on tuo, arveli Lopo itsekseen, mutta minä piittaen hänestä viis’.

— Joko teillä on tavarat koossa? hän kysyi viimein.

Riikka nosti pannun tulelta, kaatoi kuppiin ja siitä taas pannuun takaisin, puhdisti suun ja painoi kannen kiinni.

— Kuuletko sinä? Minä kysyin, joko tavarat ovat koossa?

— Milloinka minä olen niitä joutanut keräilemään. On tässä ollut työtä muutakin.

— Siinä et olisi kauvan viipynyt. Mutta yhden tekevä. Saatan minä vähän päästä tulla uudestaankin niitä hakemaan. Saan sitten kuulla samalla, kuinka talon kaupoissa sopivat.

V.

Hän meni torille, jossa vielä oli väkeä, vaikka kello jo kävi kahta. Maalaiset eivät kaikki olleet tavaroistaan päässeet ja seisoivat sen vuoksi yhä siinä ostajia odottamassa ja kauppoja hieromassa. Heitä kiertelivät kuin kissat kuumaa puuroa ne keinottelijat, jotka aina odottelivat myöhäistä tuntia ostoksia tehdäkseen, että saisivat sillä tavoin maalaisten tavarat pilkkahinnasta.

Lopo läheni erästä kuormaa, jossa vielä oli suuri voipytty myymättä. Miehen täytyi palastella tavaransa, ja myydä vähissä osissa, että pääsisi siitä pikemmin erilleen ja saisi paremman hinnan. Ostajat tinkivät, mies riiteli. Kauppa kumminkin syntyi. Hän heitti kukkaron kädestään reen pohjalle ja tarttui puntariin.

Mies käänteli ja väänteli puntariaan, milloin hän lisäsi voita nokassa olevaan riepuun, milloin taas vähensi; jäykät sormet eivät hevillä tahtoneet saada sitä kohdallaan seisomaan, ja kun se viimeinkin onnistui, huomattiin, ettei siinä vielääkään se määrä ollut, kuin oleman piti. Uusi työ, samat temput, ja niitä sieti tehdä monet kerrat.

Lopon silmät olivat kiinni puntarissa, niinkuin muidenkin. Mutta huomio oli toisaalla.

Tuo kukkaro pyöri hänen mielessään. Se

oli tuommainen tavallinen malaiskukkaro, jonka suu oli vedetty nauhalla umpeen.

Ei se tyhjä ollut, ellei aivan täysikään. Lieneekö sisältänyt hopea- vai kuparirahoja. Ehkä vähän paperiakin ja kultaa, kukaties.

Lopo ei nähnyt puntarista mitään, vaikka silmät olivat siihen kääntyneet. Mutta kukkaron hän oivalsi selvään, siinä missä se retkotti reen pohjalla, heinien päällä. Suu oli kallistunut häneen päin ja vetonauha ojentui niin likelle, että melkein kosketti hänen sormiinsa.

Tahtoi väkisenkin temmata kättä sinnepäin. Eihän siinä tarvinnut kuin nykäistä vaan, niin oli kukkaro sillä kertaa hänen hihassaan. Olikohan koettaa?

Mies reistasi taas parast'aikaa tasapainoa; jokaisen pää lähestyi puntaria.

— Nyt on otollinen aika!

Joku ääni sen sanoi Lopon sielussa. Sekä sielussa että ruumiissa. Hän tunsu tuon äänen povessaan ja päässään; povessa se alkoi, syöksi sieltä päähän, sieltä poveen takaisin ja päähän jälleen yhä suurempaa vauhtia ylös ja alas, siksi että kaikki oli yhtenä humuna.

Hän heitti vilaukselta hätäisen, himokkaan silmäyksen kukkaroon. Paikallaan se oli, unohdettuna syrjässä. Viattomana, viettelevänä.

Lopon katse muuttui hajalliseksi. Silmät pyörivät ympäri yhdestä toiseen, eivät pysäh-

tyneet mihinkään. Ja käsi lähti ikäänkuin itseltään, omasta tahdostaan liikkeelle.

Hän ojensi päätään puntaria kohden niin kuin muutkin. Seisoi se jo kohdallaan, viivan merkkiä katsottiin miehissä.

— Nyt —!

Se oli hänellä hihassa! Oikean käden nutunhihassa!

Veri, joka hetkeksi oli seisahtunut suonissa, sävähti nyt tuliseen juoksuun.

— Kun pääsisi tästä kunnialla pois. Ennen kuin ukko huomaa kaivata . . .

— Ei ole vielääkään täysi mitta. Sietää se pienen palan lisää, että naulan viiva hyvin näkyy, huudettiin miehen ympärillä.

Muut ne huusivat, ei Lopo.

Hän oli vetäätynyt etemmäksi, toisten taakse, ja näytti tähystelevän jotain merkillistä kauvempana kauppakadulla. Jos sitä nimittäin olisi joku huomionsa ottanut.

Mutta eivät ne hoksanneet; eivätkä hoksanneet sitäkään, että hän läksi pois, astui hitaasti ensin, mutta vähän matkaa kun oli päässyt, niin jo otti semmoista vauhtia, ettei helmet kantapäitä tavoittaneet.

Kauppakatua hän kulki, siellä kun oli enemmän väkeä. Sitten meni Parviaisen portista sisään, sillä hän oli pannut merkille, että siitä talosta toinen portti vei syrjäkadulle. Täältä

hän taas pääsi pujahtamaan harjukatua Kortmaniin ja sen tiesi, ettei häntä sieltä kukaan osaisi hakea, jos lankeisikin epäluulo häneen.

Taaskin oli Pekka pihalla. Punaposkisena, ilosilmäisenä, hymysuuna hän juosta teputteli Lopoa vastaan, eikä peljännyt enää ollenkaan.

— Herran terttu —!

Lopo painoi portin kiinni, vilkaisi taakseen kadulle ja väistyi syrjempään lankun suojaan.

— Tuleppas tänne, Pekka, tule! Et usko, mitä Lopo sinulle antaa.

Hän veti kukkaron esiin ja katsoi, kuinka paljon siellä oli rahaa.

Vähänpä oli!

— Hyi, hävytöntä, ei kuin kolme markkaa.

Yksi oli markan raha, kaksi oli viiskymmenpennistä, loput kuparia.

Hän otti markan sieltä erilleen, satoi kukkaron kiinni ja pisti sen taskuunsa.

Mutta markanrahan hän antoi Pekalle.

— Mene, kultani, ostamaan itsellesi konvehtia tällä Kiljanderin rouvan puodista. Mene, mene! Mutta katso ett'eivät aja päällesi.

Hän myhäili tyytyväisenä, katsellessaan lankun raosta kuinka Pekka juoksi katua alas ...

Ei ollut Riikka vielääkään koonnut hänelle myötäviä tavaroita. Väitti rouvan sanoneen, että viitsikö niitä enää noin kaupitella, kun kumminkin tulee pian huutokauppa pidettäväksi.

— Mitä herran nimessä te luulette semmoisella törkytavaralla saavanne huutokaupassa. Ettehän sitä ilkiä sinne viedäkään, toimitteli Lopo.

Riikka ei siihen virkkanut mitään.

— Missä se on rouva? Hae hänet käsiini pian.

— Kun siellä on vieraita.

— Sekö Sarkanen?

— Ei, se jo meni pois. Muita on, — rouvia.

— No, niistä minä vähät.

Lopo hönttäsi itse sisään, ja suoraa päätä saliin saakka, missä rouvat istuivat. Ovella hän kumminkin pysähtyi ja vilkutti sormea.

— Tulkaapas tänne, rouva, pikkuisen.

Kaksi vierasta rouvaa siellä oli, kaikki kääntyivät katsomaan Lopoa. Vieraat nauroivat, ja naurahtipa emäntä itsekin, vaikka oli vähän hämillään. Kiiruhtaen hän tuli ovelle, saadakseen Lopoa siitä pois.

— Mitä sanoi Sarkanen? Syntyikö kaupat?

— Kyllä. Mutta lähtään tänne, toiseen huoneeseen.

— Paljonko lupasi?

— Viisitoista tuhatta. Ei tinkinyt ollenkaan.

— Näettekös nyt! Mitä minä sanoin. Ilman minua olisitte antanut mennä kahdestatoista. Tokko oli onni, että joudutin tänne ajoissa.

— Tss! Hiljaa, hiljaa, ettei kuulu saliin. Mitä teillä muuten oli minulle asiaa?

— Niitä tavaroitahan tulin noutamaan. Maalle menen nyt myyskentelemään, ehkä saan siellä paremman hinnan.

— Kiitoksia, mutta en minä niitä enää anna.

— Minkätähden ette anna? Tuon teille taas pari-kolmekymmentä markkaa, hyvää se tekee. Täytyy teidän ottaa irti joka penni, minkä vaan saatte. Huutokaupassa ei makseta semmoisesta tavarasta mitään, saatte uskoa.

— Vaikka; en minä kumminkaan —

— Voi, hyvä jumala, kuinka olette ymmärtämätön. Antaahan olla, kyllä nälkä teitä vielä opettaa. Muistakaa minun sanoneeni.

— Te pidätte ihan tarpeetonta huolta, hyvä Lopo. Että pääsisitte rauhaan, niin minä nyt ilmoitan teille yhden asian, joka vielä on salaisuus. Jos lupaatte olla siitä puhumatta.

— Lupaan, tietysti lupaan. No, mikä se on? Menettekö naimisiin?

— Ei, mutta olen saanut hyvän paikan, Åbo Tidningin korrektuurin lukijaksi, Turkuun.

— Minkä lukijaksi?

— Korrektuurin. Siitä saan tuhat neljä-sataa palkkaa. Niin, ettei minulla tule olemaan mitään hätää.

— Ooho? — Milloinka —?

— Eilen illalla sain postissa kirjeen. Mutta nyt minun täytyy mennä sisään vieraiden luokse.

— Elkööhän vielä, kulkaa kun sanon. — Ettekö sitten — enkö minä sitten voi olla minäkään apuna? Pyykinpesussa taikka semmoisessa?

— Kiitoksia, minulla on entiset pesijät.

— Huoneitten siivoamisessa, astiain kuu-
raamisissa, osaan minä tehdä jos mitä.

— En minä nyt tarvitse. Hyvästi vaan ja kiitoksia vaivoistanne. Minun täytyy mennä.

— Te sitten muutatte Turkuun? Kuinka pian?

Rouva ei ollut enää kuulevinaan. Hän meni takaisin vieraiden luokse ja jätti Lopon siihen seisomaan.

Ensin Lopo sitä tuskin huomasi, ihmeissään kun oli tuosta odottamattomasta uutisesta. Mutta hän heräsi, kun rouva veti ovea kiinni jäljessään.

Sinne hän nyt meni kesken puheen! Ja Lopolla kun olisi vielä ollut niin paljon kysyttävää ja toimitettavaa hänelle.

— Pahuus kaikkiakin, hän mutisi itsekseen. Mitä ne ovat, nuo rouvat? Ajaisi heidät hiteen.

Lopo nykäisi hiukan sormellaan ovea. — Se meni raolleen; hän tirkisti sisään.

Siellä ne istuivat sohvassa ja nauraa virnuttivat rouvalle, joka nyt palasi heidän luokseen.

— Mikä kummallinen konnesanssi —?

— Voi, sanokaas muuta!

Rouva oli selin Lopoon, ettei tämä voinut nähdä hänen kasvojaan. Mutta äänessä oli harmin sekaista hymyä.

— Minä olen aivan hukassa hänen kanssaan.

— Mikä ihminen se on?

— Ajatelkaa, — eräs huono nainen. Hyvin, hyvin huono nainen. Joka on istunut linnassa ja — taivas ties', mitä kaikkea hän on tehnyt. Uh, minulla on hänestä oikein vaikea. Kun hän tulee likelle, niin ihan rupean voimään pahoin. Uh!

— No mutta miksi kärsit häntä? Käskisit pois.

— En ilkiä, kun hän, raukka, kumminkin tarkoittaa hyvää. Hän on tuntenut minut ennen nuorena ja tahtosi nyt välttämättä jollakin tavalla minua palvella.

— Palvella? Ooh, usko sitä! Tahtoo vaan päästä taloon että voisi varastaa.

— Sinä olet liian hienotunteinen, armas Augusta, sanoi toinen, tuommoisten kanssa se on aivan tarpeetonta. Sano sinä vaan suoraan, ettei hänen sovi tungetella luoksesi tuolla tavalla.

— Ei, mutta kuinka hävyttömiä ne ovat! päivitteli vielä ensimmäinen rouva, kun pak-

kaantuu vaan niin rehevästi saliin saakka, aivan kuin olisi meidän vertaisemme. Varmaan hän olisi pian istunut sohvaan, ellei Augusta mennyt häntä peräyttämään.

— Huomautitko häntä edes siitä? Tietysti et. Voi mikä lapsi sinä olet.

— Ei, kyllä minä osoitin hänelle selvään, etten suvaitse häntä. En luule hänen enää toista kertaa tulevan.

— Mutta jospa hän ei ymmärtänytkään tarkoitusta, vaan ilmestyy taas vähän päästä uudelleen?

Vieraat nauroivat.

— Sitten ei auta muu kuin suora puhe, päätti Augusta rouva.

— Kuinka se kuuluu?

— Te olette huono nainen, teidän kansanne ei kunnialliset ihmiset tahdo olla missään tekemisessä.

— Ja niin siivoton, voit lisätä, että saastutatte ilman huoneissa pelkällä käynnilläne —

Tähän saakka Lopo kuunteli keskustelua. Joka sana oli kaikunut selvästi hänen korvisaan, niin selvästi ettei hän enää mitään muuta oivaltanut.

Riikka kulki kahvitarjottia kantaen hänen ohitsensa saliin.

— Mitä se Lopo täällä yksikseen —? hän sukahti mennessään.

Ei kuitenkaan katsonut häneen sen tarkemmasti, kiire kun oli.

Lopon henkeä ahdisti; hän läksi pois, ulkoilmaan.

Pekka tuli juosten häntä vastaan, kädessä suuri paperipussi, täynnä konvehtia. Suussakin oli hänellä semmoinen suunnaton palanen, että poski oli pullollaan.

— Noin — pal-jon! hän huusi ja osoitti Lopolle pussiaan.

Lopo ei häntä nähnyt, vaikka sivuutti niin läheltä, että Pekan ojennettu käsi häneen kosketti.

Pekka pysähtyi vähäisen ja kääntyi katsomaan. Mutta kun portti löi kiinni Lopon jälkeen, ei Pekka hänestä enempää huolinut, vaan juoksi riemuissaan sisään näyttämään Riikalle ja mammalle ja toisille lapsille, mitä oli saanut rouva Kiljanderin puodista, siltä hyvältä Maria neidiltä, joka aina ennenkin hänelle oli kaupan-tekijäisiä antanut, kun mamma laittoi rihmarullaa ostamaan taikka kengän-nauhoja.

Mutta Lopo sillä välin otti kiireitä askeleita Kuopioon vievää maantietä kohden. Ei hän juuri mitään tiettyä ajatellut; korvissa vaan soi yhä rouvien sanat ja elävästi hän näki heidät vieläkin edessään kaikki kolme, semmoisina kuin he siellä salissa pöydän ympärillä istuivat!

— Te olette huono nainen, teidän kansanne ei kunniallinen ihminen tahdo olla missään tekemisessä.

Hänen päätänsä viepoitti; olipa vähällä paiskata syrjään välistä. Hartiat menivät kumaraan ja pää painui alas. Tuntui kuin olisi hän äkkiä vanhentunut kauheasti.

Mutta jalat hamppuilivat eteenpäin, kuin olisi tuli kantapäissä ollut.

Weilin'in nurkalla seisoivat katupoikia koko liuma.

— Härnäetään, härnäetään, kävi suihke heidän välillään, ennenkuin Lopo vielä maillekaan ehti.

— Hilivoo! sanoi Sorsan Ulla, kun hirrestä pääsi.

— Moron mamma! Tule vaan tänne, saat sirua silmään, pyryä polveen, löylytystä takaa päin.

— Toroi, turakki, kappusivai!

Lopo ei ollut heistä tietääkseenkään; ei kääntänyt päätä, ei sanaa sanonut, vaikka pojat juoksivat jäljessä, nykivät ja repivät, viskelivät lunta ja nakkelivat jääpalasilla. Poikia harmitti kun eivät saaneet häntä suuttumaan. Aina tulliportin taakse he eukkoa kyydittivät ja yltyivät kiusanteossa jo niin, että viimein töyttäsivät hänet maantien raviin kyljelleen. Sitten he kumminkin säikähtivät, ja juosta vilistivät

tiehensä, kun Lopo ei noussutkaan ylös, vaan jäi liikkumattomana siihen makaamaan.

Ei häneen kumminkaan pahasti sattunut, muuten vaan ei välittänyt pyrkiä pystyyn, koska hänelle oli juuri yhden tekevä, missä oli, miten oli, tai oliko olemassa ollenkaan. Hän odotti vähän aikaa, että sammuisiko elämä tuohon paikkaan, mutta kun ei siltä tuntunut, täytyi hänen kömpiä jaloilleen taaskin ja jatkaa matkaa eteenpäin.

Hautausmaan ohitse hän kulki, aidan yllä ristit ja valkoiset taulut mustine kirjaimineen häntä katsoivat. Mutta Lopo ei niitä nähnyt, riensi vaan eteenpäin yhä.

Hevosia tuli täyttä laukkaa kaupungista päin. Reessä istui humalaisia miehiä, jotka kirkuivat ja huiskivat piiskoillaan. Olivat vähällä ajaa Lopon ylitse.

— Pois tieltä, akka, täältä miehiä tulee!

Mutta väistyä heidän täytyi, sillä Lopo ei ollut heistä milläänkään!

Samassa kääntyi Lohikosken tieltä kaksi herrasneitiä; avokorvaisia, hienon-näköisiä lyhyissä karvareunus-palttoissaan, jotka istuivat kuin valetut ruumista myöten.

He puhelivat ja nauroivat keskenään aivan kuin rouvatkin äsken.

Lopo säpsähti; hän veti huivin paremmin silmilleen ja pitkitti matkaansa.

Vasta Taulumäen kohdalla, pari virstaa kaupungista hän selveni sen verran, että huomasi kulkevansa Kuopioon päin. Ja silloin heräsi hänessä yht'äkkiä semmoinen kipeä ikävä, että oikein kirveli povea. Kun olivat niin kaukana, mies ja poika! Likelle viikon hän saisi kulkea ennenkuin perille ehti!

Ja kuka sen tiesi, vaikka olisivat jo kuolleetkin tällä välin! Olihan siitä monta kuu-kautta kun hän sieltä läksi, eikä pitkään aikaan hän ollut kuullut heistä mitään. Kuopion rahtimiehiä oli tavannut pari päivää sitten, mutta nekään eivät edes tunteneetkaan heitä.

Lopo astui kiivaammin näitä miettiessään. Siinä oli pitkän matkaa aukeata; vihainen tuuli pieksi kasvoja, huhtoi helmoja. Polvia palelsi, hän koetti rientää, että pääsisi metsän suojaan.

Mutta ennenkuin hän sinne ennätti, rupesi sydänalassa niin kovin hiukaisemaan, että melkein pyörrytti. Kaiken päivää hän sitä kyllä oli tuntenut, vaikkei huolinut välittää. Vaan nyt nousivat sisukset semmoiseen porinaan, ettei auttanut muuta kuin poiketa mökkiin, joka oli siinä tien vieressä, pyytämään einettä, erinomattain kun ei tiennyt, miten pitkältä oli seuraavaan kylään. Hän, näet, oli tullut Mikkelin tietä, jonka vuoksi tämä, joka suorasti vei Kuopioon, oli hänelle vallan outo.

Huono mökki se oli, pahanpäiväinen. Yksi

ainoa tupa, sekin kallellaan, ikkunat rikki. Hevonen seisoj rekineen ulompana, heiniä edessä.

Lopo ei siihen sen enempää huomiota pannut, vaan astui sisään. Ulkonakin jo hämärteli, mutta tuvassa oli niin pimeää, ettei Lopo alussa varsinkaan tahtonut eroittaa mitään. Ihmisiä, siellä oli, sen verran hän kuitenkin sai huoneesta tolkkua.

Lopo teki hyvän illan ja siihen vastattiin. Naisen ääni kuului uunin kupeelta.

Häntä Lopo lähestyi; pyysi ruokaa maksua vastaan. Kiire oli, täytyi lähteä vielä taipaleelle, että pääsisi jonkun verran matkaa eteenpäin, ennenkuin yö tavoitti. Tyytyi siihen, mitä sai, kalaa, leipää, voita, ja kaljaa ryyppättäväksi.

Päreesen pistettiin tuli, että hän näki syödä. Loitompana istui miehiä, mutta ne olivat herenneet äänettömiksi, tupakoivat vaan ja syljeksivät. Välistä loivat syrjäkatseen Lopoon, kun tuo ei näyttänyt olevan likiseudun ihmisiä.

Lopokaan ei puhunut mitään; taukoamatta hän liikutti leukojaan, haukkasi palaa, puri ja nieli. Sillä välin menivät hänen silmänsä aina pärevalkeaan; mutta ajatuksissaan hän sen vaan teki, ei hän pärevalkeata oikeastaan katsellut, sen oli kyllä ennenkin nähnyt.

Muualla hänen mielensä oli; nyt vasta hän selvästi tajusi, mitä oli kuullut Kortman'issa,

salin oven takana. Hän kertoi muistossaan kaikki, ja vaikka hän itselleen aina vakuutti, ettei tämä ollut mitään uutta, että hän tämän varsin hyvin oli tiennyt aikoja sitten, ettei hän saanut siitä rouvaa enemmän kuin niitä toisiakaan moittia, koska oli sen vallan hyvin ansainnut, niin karvaalta alkoi kuitenkin lopulta kurkussa tuntua eivätkä palaset tahtoneet enää oikein mennä alas.

Mutta ehkäpä tuo jo riittikin. Hän nousi ylös ja veti kukkaronsa esille.

— Mitäs olen velkaa?

Vaimo tuli tarkastamaan, minkä verran ruoka oli kulunut, voidakseen muka määrätä kohtuullisen hinnan; vaikka hän oikeastaan koko ajan oli sielussaan laskenut, kuinka paljon tuosta ateriasta mahdollisesti voisi kiskoa.

Lopo oli aukaissut kukkaronsa ja odotti; vaimo siinä vielä aprikoitsi. Eivät kumpikaan älynneet, että penkiltä miesten joukosta eräs nousi ja läheni heitä, silmät kukkaraan teroitettuna.

— Minun kukkaroni! hän ärjäsi ja kaappasi sen samassa äkkiä Lopon kädestä.

Lopo jäi seisomaan ja suu unohtui auki. Mutta silmänräpäykseksi vaan. Seuraavana hetkenä hän jo tajusi asemansa.

— Sinun kukkarosi? Se on valhe. Omani on, vaikka valalle veisit.

— Polisikammariin paikalla! Kyllä minä näytän . . .

Lopo huusi ja mellasteli. Vaan kun ei siitä ollut apua, ja miehet väkisin veivät hänet rekeen, alkoi hän rukoilla armoa.

Ei armoa ensinkään! Kukkaron omistaja oli kiukuissaan; hän halusi kostoja. Lopo sai itkeä ja rukoilla reen pohjalla niin paljon kuin tahtoi, hän löi vaan hevosta selkään ja antoi sen vilistää kaupunkiin päin.

— Vai minä sinua vielä armahtaisin! Ja päästäisin irti, että voisit toisenkin kerran varastaa.

— Anna anteeksi! Elä, hyvä mies, vie minua vankeuteen. Ikuiseen joudun. Tämä oli kolmas kerta.

— Sielläpähän sitten lienet korjuussa.

— Kestää siellä istua. Olen vasta alun viidettäkymmentä. Ehkä jatkuu ikää vielä parikymmentä vuotta. Taikka enemmänkin. Ja linnassa vaan aina, aina. Herra, armollinen Jumala! Kolmen markan tähden!

— Kukas käski sinua varastamaan.

Oli jo aivan pimeä, kun he kaupunkia lähenivät. Mies ei ajanutkaan tulliportille saakka, vaan kääntyi oikotietä, joka vei suoraan harjukadulle.

He ajoivat Kortman'in ohitse. Kartanolla oli hiljaista ja rauhallista. Ikkunoista loisti tuli,

eikä oltu salissa laskettu verhoja alas. Rouva soitti pianoa, lapset tanssivat.

Mies kehoitti hevostaan, se juoksi alamäkeä että jalat kopisivat ja heitti likaisia lumipallia heidän kasvojaan vasten.

Mutta Loposta tuntui kuin olisi häntä elävänä hautaan viety. Ja hän itki, — itki katkerampia kyyneliä, kuin milloinkaan ennen.

Kuopiossa v. 1889.

Kasvinkumppanit.

Yrjö oli lehtolapsi. Isästään hän ei tiennyt mitään ja äiti oli kuollut jo hänen piennä ollessaan. Ei Yrjö enää häntäkään paljon muistanut. Hämärästi oli kumminkin mielessä, että hän kerran erään vieraan tuvan nurkassa repi jotakin vaimoa ja itki, kun ei se hänelle mitään vastannut eikä paikaltaan hievahtanut. Väkisen olivat sitten taluttaneet hänet siitä nurkasta pois.

Hänet oli pantu huudolle ja rikas Ulpasmaen isäntä otti hänet Kalle pojalleen leikkiveriksi. Ihmiset kiittivät hänen onneaan, kun pääsi niin hyvään taloon, ettei suinkaan tarvinnut leivän puutetta kärsiä.

Mutta emännästä se ei ollenkaan ollut mieleistä. Kohta kun isäntä ajaa karahutti pihaan ja käsivarsillaan kantoi pojan kärryistä hänen eteensä, se jo niin pisti hänen vihakseen, että ärjäsi:

— Mitä hittoa tuolla tehdään? — Kallelle

leikkitoveriksi? Kaiken näköisiä! Vastusta siitä on, ei muuta.

Ja sen jälkeen hän aina Yrjöä moittiessaan lisäsi:

— Johan minä sen sanoin alun pitäin, ettei siitä pojasta ole muuta kuin kiusaa ja vastusta. Mutta minua ei uskottu silloin. Nyt kyllä huomaa itsekin.

Isäntää, näet, tarkoitti.

Jotkut sanoivat, että Yrjö oli Ulpasmäen isännän oma poika. Ja varma oli, että hänen äitinsä Ulpasmäellä palveli siinä vähää ennen, kuin siihen nykyinen emäntä tuotiin. Muita takeita ei huhun todenperäisyydestä ollut, kun tuo nainen ei itse mitään selvää antanut, vaikka häntä kuinka olisi houkuteltu.

Huomasi sen muuten jok'ikinen, niin talon väki kuin vieraatkin, ettei Yrjöstä iloa ollut. Ja kaikki he koettivat poikaa parantaa; mikä nuhteli, mikä tukisti, mikä neuvoi ja varoitteli:

— Nöyrä sinun pitää olla ja tottelevainen, kun olet päässyt hyviin ihmisiin. Etkö sinä laps' parka ymmärrä omaa etuasi?

Taikka sitten näin:

— Hyi, hunsvotti! vielä sinä ilkiät juonitella. Mikä luulet olevasi? Ei sinun kannata ääntä pitää, jos oikein tietäisit.

Kallen tähden hän tavallisesti nämä torat sai, sillä hän ei tahtonut oppia käsittämään, että

Kalle oli hänen isäntänsä ja että Kallella siis oli lupa häntä pieksää ja komentaa. Ensimmältä hän löi takaisin, niin että tuntui. Mutta siitä Kalle parahti itkemään, ja Yrjölle annettiin selkäsauna semmoinen, ettei hän sitä kesken unohtanut. Luvattiinpa vielä kahta kauheampi, jos hän toisen kerran uskaltaisi Kallea nykäistä.

Ei hän sitä tehnytkään, mutta sen sijaan itki ja huusi samoin kuin Kalle ennen; arveli, että nyt tulisi Kallelle selkäsauna vuorostaan. Mutta pahasti siinä erehtyi.

— Ole nyt huutamatta. Kalleko sinua löi? No, se muka sitte niin koski. Ähmissään vaan parkuu. Hiljaa siinä, taikka saat toden perästä.

Emäntä sillä tavoin haasteli. Kääntyi sitten joukon puoleen ja jatkoi:

— Eihän tuosta pojasta ole Kallelle leikki-toveriksi, kun se on niin ilkeä ja pahan kurinen. Itsekseen tulisi lapsi paljoa paremmin toimeen.

— Kiljupas siinä, tiuskasi yksi piiosta, Riikka niminen, ja tuuppasi poikaa niin, että se meni kyljelleen.

Yrjö parkaisi vielä kovemmin, silloin tarttui Riikka tukkaan ja pöllyytti aika tavalla.

— Elä huoli kurittaa, sanoi emäntä, ihmiset vielä sanovat, että sitä pahasti pidetään.

— Sanokoot! mutisi Riikka. Mutta kerran minä sille annan niin, että lähtee kait' juonet.

Yrjö päätti nyt mielessään, ettei hän leikkisi enää Kallen kanssa. Kun Kalle huusi häntä luokseen, hän piiloutui nurkan taakse ja oli siellä äänettömänä kuin hiiri. Mutta Kalle silloin kanteli äidille. Miehissä haettiin Yrjöä ja kun löydettiin, niin niskasta vietiin hiekkakasalle, jossa Kalle häntä odotti.

— Ähä kutti, täytyipäs tulla, hän huusi vastaan.

Kun isäntä tai emäntä kävi kaupungissa, he aina toivat mukanaan suuria vehnäspullia Kallelle, joka sitten söi ahmi niitä posket pullollaan. Isä ja äiti okein nauttivat sitä katsellessaan.

— Syö, poikani, että kasvat, sanoi äiti. Noin se haukkaa kuin mies ainakin!

Äiti taputti poikaansa ja meni meli hyvästä myhäillen taas omille teilleen.

Kun hän oli ehtinyt tarpeeksi kauvas, sanoi Yrjö hiljaa Kallelle:

— Annas minunkin maistaa!

— Enkä anna, sinua ei saa opettaa ma-
keille, ärjäsi Kalle.

— Pikkuisen vaan. En minä kun kerran haukkaan tuosta.

— Äiti, se taas narraa minulta vehnästä, huusi Kalle vänisten äidin jälkeen.

Mutta äiti oli onneksi ehtinyt jo sisään, ettei hän sitä kuullut. Yrjö irvisti Kallelle ja

viskasi hiekkaa hänen vehnäseensä. Ja siitä taas seurasi itku ja kanteet ja torat, niinkuin ennenkin.

Vieraita tuli, niille näytettiin hiekkainen vehnänen. He siunasivat ja ihmettelivät. Niin häijyä poikaa tuskin toista tiedettiin, kuin Yrjö oli. Mutta Ulpasmäen isäntäväkeä ei kyllin voinut kiitellä. Semmoista pahankurista jaksivat kärsiä, niin jo niillä oli hyvä sydän!

Oli silloinkin kahakka, kun Kalle ensi keran sai housut jalkaansa. Hän kohta juoksi tupaan, Yrjön eteen. Seisoi siinä ylpeänä, vatsa pystyssä ja katsoa muljotti tyytyväisenä toiseen, joka siinä paitasillaan istui lattialla.

— Näissä on taskutkin, hän sanoi, kun Yrjö ei aluksi mitään virkkanut.

Hän vielä näytti niitä varmuuden vuoksi.

Ei Yrjö sittenkään ääntä päästänyt, katselihan vaan pitkään mustilla, terävillä silmillään.

— Eipäs anneta sinulle housuja, äiti sanoi, ettei anneta milloinkaan.

— Valehtelet, ärjäsi Yrjö.

Ja hän sävähti punaiseksi korvia myöten.

— Hame kuulutaan laitettavan Riikan vanhasta.

— Valehtelet! ärjäsi Yrjö uudestaan ja karkasi päälle, kiukusta puhisten.

Mutta ihmisiä oli saapuvilla, he juoksivat väliin. Kalle pääsi Riikan turviin ja tuvassa

alkoi joukko taas päivitellä, kuinka pahasisuinen ja kateellinen tuo poika parka oli. Hänellä nyt muka pitäisi olla yhtä hyvästi kaikki kuin talon omallakin pojalla. Vaikk'ei ollut muuta kuin huutolainen ja äpärälapsi. Mutta se oli perinyt tuon luontonsa äidiltään, juuri semmoinen oli hänkin poloinen ollut.

Näitä puheita kuunnellessa asettui Yrjön viha; hän muisteli vaimoa, jota hän siellä tuvan nurkassa repi, ja mieli kävi niin ikäväksi, että vedet valuivat alas poskille.

— Nyt se vielä itkee ähmissään, sanoi Riikka ja silitteli Kallen tukkaa.

Jotenkin samaan aikaan heille ruvettiin aakkosia neuvomaan. Aapelus annettiin Kallen käteen, mutta Yrjö sai katsoa siihen myöskin, että Kallea paremmin haluttaisi, sillä häntä siinä oikeastaan neuvottiin. Mutta Yrjöllä oli terävämpi pää, hän oppi tuota pikaa ensin aakkokset ja sitten suoraa päätä lukemaan. Kalle jankkasi vielä tavaamista, kun Yrjö jo sai selvän mistä kirjasta hyvänsä.

Emäntää harmitti.

— Kallen kiusalla se vaan, hän sanoi. Mutta ei hän sillä pitkälle pääse, siihen se jää, kun Kalle kouluun pannaan.

Niin kävikin. Kalle lähetettiin kouluun lukujaan jatkamaan. Yrjö taas samana syksynä sai ruveta lehmiä paimentamaan. Sen jälkeen

pojat vähemmän olivat yksissä, Kalle oleskeli lupa-ajat kotona, sillä koulu oli etäällä, ja Yrjön annettiin mennä renkien mukana työhön, milloin ei paimenessa ollut.

Vähitellen he vieraantuivat toisistaan, varsinkin sitten kun Kalle muutamain vuosien perästä tuli lyseoon. Hänestä, näet, ajottiin tehdä pappia.

— Siitä ehkä tulee vielä rovasti, taikka hyvästä lykystä piispa, sanoi emäntä. On semmoisia kummia ennenkin nähty.

Hän kuvaili jo mielessään, kuinka suurella kunnioituksella häntä otettaisiin vastaan pappilassa rovastin äitinä, ja kuinka kaikki herrat ja rouvat tungettelisivat katsomaan ja tervehtimään häntä, joka semmoisen pojan oli kasvattanut.

Ei kumma, että tulevalle rovastille koetettiin laittaa kaikki niin hyvin kuin suinkin voitiin, sekä ruuan että muun puolesta. Paras kammari annettiin hänen haltuunsa, ikkunaan pantiin valkoiset verhot ja uusia huonekaluja teetettiin. Niin oli sitten komea, kuin herraskammari ainakin.

Kesäluvalle häntä silloin odotettiin. Hän oli päässyt viidennelle luokalle ja emäntä laski, ettei siihen olisi kuin seitsemän vuotta korkeintaan, kun Kallea papiksi vihittäisiin.

— Herra Jumala, huudahti Riikka, vieläkö-

hän tuo silloin muistaa, että minä häntä ennen sylissäni kannoin.

Isäntä oli itse häntä hakemassa kaupungista. Kello kuuden aikaan illalla he ajoivat pihaan.

Yrjö oli lastualla, aidan kupeella halkoja hakkaamassa. Hän vetääntyi puupinon taakse, josta heitä sopi hyvin katsella, tulematta itse huomatuksi.

Kylläpä olikin hienon näköinen! Samettilakki päässä, lyhyt muotitukka ja vaatteet kaikki herraskuosiin. Kun hän hyppäsi alas kärryistä ja katseli ympärilleen, oli hänen koko olennosaan niin paljon uutta ja vierasta, ettei häntä mitenkään enää olisi entiseksi Kalleksi tuntenut. Ja hän toi kaupungin ilmaa mukanaan talon täyteen.

Yrjöä se enin vaivasi, muut sitä eivät niin huomanneetkaan. He seisoskelivat siellä Kallen ympärillä, mielissään, jos hän suvaitsi antaa heille sanan tai pari. Riikka se varsinkin oli kuin taivaassa, silmät kiilsivät ja vanhat poskipäät vielä melkein hehkuivat. Eikä huulien takana herneet varmaankaan olisi tänä iltana säilyneet.

Yrjö pysyi halkopinon luona kaiken iltaa ja löi puita niin, että lastut lensivät. Kahdesti saivat huutaa häntä illalliselle.

— Onko se siellä? hän kysyi siltä piikatyöltä, joka viimeksi huusi.

— Kuka se? Kalle herrako?

— Niin juuri.

— Eikä ole. Pistäytyi äsken, mutta meni takaisin kammariinsa.

Yrjö iski kirveensä halkoon kiinni ja läksi tupaan.

Hän istui vielä penkin päässä ja söi, kun Kalle tuli ovesta sisään.

— No, täällähän se nyt on. Hyv' iltaa, Yrjö! Tokko sinä minua enää muistatkaan?

Yrjö punastui.

— Mehän opettelimme lukemaan ennen yhdessä. Ja sinä pääsit minusta edelle. Mutta tulepas nyt katsomaan kirjojani. Niistä tuskin saat tolkkua.

Hän vei Yrjön kammariinsa ja antoi hänelle yhden vieraskielisen kirjan toisensa perästä käteen.

— Luepas! hän nauraen sanoi.

— Enhän minä osaa. Lieneekö latinaa?

— Latinaa se on. Ja tuo on kreikan kieltä. Täällä sitten vielä ranskaa, saksaa, venettä —

Yrjö hämmästyti sitä opin paljoutta ja kiirehti panemaan kirjoja takaisin pöydälle.

— Elä mene vielä, minä tarjoon tupakan.

— Kiitoksia, en välitä.

Pois hänen täytyi päästä; ei jaksanut kärsiä, että Kalle ilkkui ja ylvästeli tiedoistaan.

Omissa silmissäänkin hän Kallen rinnalla

muuttui tuhmaksi kuin tallukka. Ja se harmitti, — sekä harmitti että painoi.

Jällelle hän oli jäänyt peräti. Eikä ollut toivoa yhyttämisestä milloinkaan, kun se tie oli hänen kohdaltaan kerrassaan tukossa.

Hän istui tallin kynnykselle, pureskeli varpua ja katseli maahan. Rengit vetivät sikeätä unta vinnillä, hän yhä valvoi.

Tulevaisuutta hän siinä koetti hiukan ajatella, mutta tänä iltana se hänen mielestään oli iloton ja harmaa. Mieli kävi raskaaksi; tuntui siltä, ettei hän välittänyt mistään koko maailmassa.

Siihen nukkui viimein seinän viereen nurmikolle; ei huolinut kiivetä ylös toisten luokse tavalliselle yösijalleen. Kosteata oli ja kylmää, mutta siitä hän viisi.

Vinha tuuli hänet seuraavana aamuna herätti. Vilu oli niin, että hampaat suussa kalisivat. Mutta sille hän kyllä neuvon tiesi. Valjasti hevosen auran eteen ja meni kyntämään. Siellä kun oikein voimiaan ponnisteli, niin tuli kait' lämmin. Semmoisella innolla hän ei koskaan ennen auraa multaan painanut kuin nyt.

Tahtoivat nuo illalliset synkät ajatukset aina vähän päästä nousta uudestaan mieleen, mutta kun silloin tarttui järin kovemmasti auran kurkeen, niin äkin ne haihtuivat.

Eikä hän tästä talosta kesken poiskaan

lähtisi, vaikka harmissaan oli joskus sitä miettinyt. Ja päässyt hän kyllä olisi, sillä pitäjäs ei enää moneen vuoteen ollut hänen edestään mitään maksanut. Nyt hän palveli ruuan ja vaatteen edestä, muualta ehkä olisi saanut vähän palkkaakin.

Mutta nuo pellot ja pientaret, nurmet ja kivet, nurkat, pielet, kaikki oli rakasta, vanhaa tuttua pienuudesta saakka. Hän oli kasvanut niihin kiinni, sydänjuuretkin katkeaisi, jos niistä ero tulisi.

Eihän muut talot taloja olleetkaan hänen mielestään; hän ihmetteli, kun vaon päässä levähti ja katseli ympärilleen, eikö tämä kaikkien mielestä ollut vallan toista kuin mikään muu talo maailmassa. Vai hänenkö silmissään ainoastaan se oli niin verraton?

Ja sitten tuo ruuna, jota hän oli ruokkinut varsasta asti, ja joka hänet tunsi, eikä totellut ketään niinkuin häntä. Kuinka hän siitäkään voisi luopua? Ei millään mahdollilla!

Yrjö silitteli hevostaan ja puhui sille semmoisia lempeitä sanoja, joita ei kenellekään ihmiselle ollut vielä elämässään puhunut.

Koko päivän hän kynti. Iltapuoleen sateli, mutta hän ei siitäkään välittänyt, kynti vaan.

Kun sitten viimein vei hevosen kahaan, tunsi hän paluumatkalla, että oli tehnyt sen päivän kovaa työtä. Väsynyt hän oli ja vilui-

nen; sataa alkoi yhä rankemmin ja hänen ohuet vaatteensa kastuivat läpimäriksi. Ei auttanut muu kuin ottaa juoksuun.

Kepeästi jalat sentään liikkuivat vielä. Hän ryntäsi läähättäen lämpöiseen tupaan.

— Tuossa tulee juuri paraiksi, huusi Riikka vastaan. Saat juosta yksin tein kauppapuotiin ostamaan pullon punssia ja puntin papyrossia. Kalle herralle tuli vieras.

— Kolme virstaa tuulessa ja sateessa edes takaisin! Kyll'en lähde. Menköön joku muu, minä tänä päivänä olen tehnyt osaltani ihan tarpeeksi.

— Että sinä ilkiät! Nuori poika, huviksesihan tuon teet. Kalle herra antaa papyrossin palkaksesi.

— Pitäkää papyrossinne, minä en lähde.

Hän seiso i uunin luona ja lämmitteli käsiään.

— Nähdäänpäs, etkö lähde. Vai sinä tässä —

Riikka meni kantelemaan emännälle, emäntä isännälle ja yhdessä tulivat kaikki kolme takaisin tupaan. Isäntä edellä, emäntä ja Riikka voitoista tyytyväisinä jäljessä.

— Sinä tottelematon lurjus! Muistatkos neljättä käskyä? ärjäsi isäntä ja katsoi häneen tuikeasti, laskiessaan rahan ja tyhjän pullon hänen käteensä.

Saarnaa seurasi pitemmältäkin, mutta Yrjö

ei ruvennut sitä kuuntelemaan. Hän painoi lakin päähänsä ja läksi ovesta ulos.

Veri kiehui suonissa semmoisella ilveellä, ettei hän enää vilua paljon tuntenut. Satoi niin paljon kuin taivaasta alas mahtui. Mutta hän astui vaan verkalleen ja antoi uhalla vaatteensa kastua niin, että vesi niistä juoksi virtanaan.

Eikö liene papyrossipunttikin kastunut, vaikka oli tosin paksun paperin sisässä.

— Minkäpä minä sille mahdan, hän mutisi sitä katsellessaan.

Mutta huulilla näkyi pilkallinen hymy.

Kalle herra tuli portaille häntä vastaan. Silmät säkenöivät kiukusta.

— Missä sinä niin kauvan viivyit? hän tiuskasi.

Samalla sai Yrjö semmoisen korvapuustin, että maailma musteni edessä ja korvat alkoivat humista.

Hän ei ennättänyt vastata, ennen kuin Kalle herra antoi vielä toisen ja kolmannenkin iskun.

— Olet, ruoja, antanut sen vielä kastua! hän huusi, hammasta purren.

Yrjö tunsi, että oli hän kyntänyt sen päivän. Jos hän olisi tavallisessa kunnossaan ollut, niin takaisin, totta vie, olisi Kalle herra saanut runsaalla mitalla. Mutta nyt hän rupesi vaan

vapisemaan ja kyynelet täyttivät silmiin. Eikä hän saanut sanaakaan suustansa. Sen verran juuri kykeni, että pakoon ehätti tallin vinnille, ennen kuin neljäs korvapuusti tuli.

Siellä renki Aaro oli jo makuulla. Hän oli vanhan puoleinen, herännyt mies. Valvoi vielä, kun Yrjö tulla puukkasi ylös ja alkoi purkaa mielensä katkeruutta.

— Mokoma syöttiläs . . . vasta kertana saa mennä itse . . . minä vähättelen . . . kun koko päivän olen ollut työssä . . . hän laiskotellut . . . syö ja juo eikä tee mitään muuta . . .

— Elä ole milläsikään, Yrjö! sanoi Aaro. Kyllä tulee aika, jolloin taivaan herra maksaa itsekullekin töittensä jälkeen. Muista rikasta miestä ja Latsarusta . . . Mitä siitä, jos me nyt täällä lyhyen aikaa kärsimme, kun sitten pääsemme taivaalliseen iloon, jota ijankaikkisesti kestää. Mutta Kalle herra saa silloin vuorostaan kärsiä helvetin loppumatonta tuskaa ja vaivaa . . . Siellä pitää oleman itku ja hammasten kiristys, sanotaan sanassa . . .

Yrjö herkesi nyhkyttämästä ja kuunteli. Hänen mielikuvituksensa oli vireillä; elävästi näki hän edessään Kallen tulisten liekkien keskellä, hän valitti ja huusi, kasvot vääntyivät tuskasta, hän nosti kättään ylös heitä kohti, siellä missä he Aaron kanssa rauhassa lepäsivät

Aaprahamin helmassa, ja hän huusi ja rukoili, että he armahtaisivat.

Yrjölle tuli paha olla.

— En minä sitä jaksaisi nähdä . . . Ei semmoista rangaistusta sentään muutamain korva-puustien tähden . . . varjele Luoja! En minä sitä tahdo . . . Kärsiköön hän vähemmän vai-vaa tulevassa elämässä . . . minä vähemmän tässä, parempi sillä tavalla.

— Sinä jumalaton! Menetkö sinä Kaikki-valtiaalle määräksiä antamaan?

— Enkä mene. Mutta minä jos täällä ope-tan oikeutta Kallelle, niin pääsee, poloinen, helpommalla sitten ijankaikkisuudessa.

— Tuki suusi, syntinen. Sinua paha henki villitsee . . . varjele korviani kevytmielisiä pu-heita kuulemasta!

Ei hänen niitä enää tarvinnutkaan kuun-nella, sillä Yrjön silmäluomet jo painuivat kiinni ja unen helmaan uupuivat hänen sekä ajatuk-sensa että katkerat tunteensa kaikki.

Eikä nuo synkät mietteet kovinkaan kau-van hänen mieltänsä rasittaneet. Kesäloman kuluttua meni Kalle taas pois kirjoineen, kamp-suineen ja Yrjö alkoi jälleen entistä varmem-min tuntea, että mies oli hänkin kohdallansa. Nuoruutta, voimaa ja elämän iloa uhkui suo-nissa, työ oli kuin huvitusta vaan; jos uupui

pahasti jonkun kerran, niin kahta paremmin jaksoi seuraavalla.

Hän se oli, sen jo isäntä ja emäntäkin myönsivät, rotevin työssä ja ahkerin kaikista.

— Talon paras turva, oli isännän tapana sanoa, hukassa olisimme ilman Yrjöä, minäkin kun alan tässä väsyä ja vanhentua.

Semmoiset puheet aina antoivat Yrjölle uutta intoa. Hän tunsi sen itsekin, ettei hän ollut mikään tarpeeton ihminen maailmassa, ja se hänen mieltänsä rohkaisi, jos tahtoikin vielä joskus painua, kun muisteli noita Kallen paksumia kirjoja, joiden sisällyksestä hän ei mitään tiennyt.

Sinä kesänä, jolloin hän täytti kaksikymmentä vuotta, nousi hänen povessaan semmoinen valtaava ilo ja elämän halu, ettei hän tiennyt mitä tehdä. Laulaa hän olisi tahtonut, soittaa, lentää kotkan siivillä ylös siintävään korkeuteen ja kauvas pois maailmaa katselemaan, suuria kaupunkeja ja aavoja meriä. Toisen vuoron hän olisi halunnut syleillä jotakin, puristaa sitä vasten rintaansa niin vahvasti, ettei se olisi koskaan irti päässyt. Ja sitten saattoi taas äkkiä mieli lauhtua niin suloisen pehmeäksi, tuntui aivan kuin olisi ikävöinyt ja kaivannut jotakuta, vaikkei itsekään tiennyt ketä. Mutta sinä kesänä hänestä kaikki oli kauniimpaa ja viehkeämpää kuin ennen, lintujen

laulu, metsän tuoksu, kukkain loiste, taivaan rusko ja päivän lämmin kirkkaus.

Eräänä aamuna juhannuksen jälkeen hän oli salolla aidan panossa. Ilma oli ihana, mieli kevyt ja hyvästi sujui työ. Läheiseltä aholta oli kauvan aikaa kuulunut heleä ääni. Se välistä taukosi hetkeksi, sitten alkoi taas.

Yrjö hyvin arvasi, ken siellä lauloi. Noin kirkasta ääntä ei ollut kellään muulla kuin Koivumökin Sannalla. Hän kuunteli ja toivoi, että tyttö tulisi sinne päin. Ilosta sydän hyppi, kun äänestä kuuli, että hän toden perään lähes tyikin.

Hän tuli näkyviin, marjatuohinen kädessä. Yrjö teki hyvän päivän. Olisi tahtonut jatkaa puhetta, mutta sanat tarttuivat kurkkuun. Veri kuohahti, silmissä säkenöitsi ja kädet vapisivat.

Pikipäin hän vaan oli luonut katseensa tyttöön; mutta nyt jos silmänsä minne käänsi, olivat nuo punaiset posket, ja kainot, siniset silmät, nuo hymyilevät huulet ja povi, joka nousi ja laski, hänellä aina edessä.

Hän herkesi heti Yrjön nähtyään laulamasta ja astui hidastellen, ikään kuin puhutellua odottaen, eteenpäin. Oli vähällä kadota taas pensastoon, kun Yrjö hädissään sai mainitukseksi hänen nimensä.

Sanna kääntyi ja koetti katsoa häneen. Ei voinut; loi silmänsä alas ja hymyili, pää hiukan

kallellaan. Tuo herttainen, kaunis pää, vaaleine hiuksineen!

— Eikö sopisi levätä tässä vähän aikaa?

Sanna punastui yhä enemmän, kumartui alas ja raaputti ison varpaan kynnellä maata.

— Eipä minua väsyttä, hän kuiskasi.

Valkoiset hampaat hohtivat kuin helmet huulien välissä.

— Tuolla kivellä olisi mukava istua, pitkitti Yrjö.

Sanat olivat tavalliset, kuivat ja levolliset; ääni vaan hiukan värähteli. Mutta sisässä kuohui kuin tulivuoressa ikään. Hän koetti voimainsa takaa itseään hallita ja ihmetteli, eikö Sanna mitään huomannut.

Tuskinpa vaan! Sillä ujostellen hän hiipi lähemmäksi ja istui arkana kyin kyyhkynen kiven reunalle. Alas hän taas katsoi, ja varvas ahkerasti kaiverti hiekkaa.

Yrjö kävi rohkeammaksi; uskalsi jo tarkemmin katsoa häneen.

Lapsiko vai täysikasvanut? — Sillä välin, puoleksi kumpaakin. Oli kuin alkava aamurusko, tai puhkeava ruusun nuppu. Aavistusta, kainoutta ja vavahtelevaa iloa oli katseessa, jonka hän aina väliin kulmiensa alta loi syrjään, Yrjöä kohti.

— Joko Sanna on kuinka vanha? kysyi Yrjö, jotakin sanoakseen.

— Seitsemäntoista täytän kohta.

— Vuoden päästä ehkä —

Sanna kääntyi päin, kasvoissa ilmaantui kysymys.

— Mitä sitten? pääsi hänen huuliltaan, kun ei jatkoa seurannut.

— Menet jo miehelle.

— Oho! hyi!

Hän taaskin käänsi kasvonsa pois ja peitti käsivarrella silmänsä. Kyynäspäässä oli paikka, mutta se teki nutun hihan vaan somemmaksi.

Yrjö hyppäsi aidalle ja kurottui toiselle puolelle nähdäkseen häntä silmiin. Sanna tirkisti pikkuisen käsivarren alta ja kääntyi nauraen pois. Posket hehkuivat; Yrjö sen näki ja aikoi hypätä hänen luokseen, kun samassa risut räsähtivät läheisellä metsäpolulla ja Kalle sieltä ilmestyi heidän eteensä.

— Päivää, Yrjö, monesta aikaa. Täällä minä taas olen. Terveisiä sieltä ulkoa maailmasta! Kukas tuo hempukka? Mitä — petävätkö silmäni? Koivumökin Sanna eikös se ole? No, totta vie, kuinka kauniiksi tytöksi sinä oletkin kasvanut. Annapas minulle kättä — — katso silmiin kanssa — — no-no, elä ujos-tele, katso nyt ylös, taikka minä suutelen sinua muuten. Noin — kelpaahan niitä näyttää, tuommoisia silmiä.

Hän nosti Sannan päätä; Yrjö vavisten

odotti, joko hän nyt suutelisi. Mutta eipä sitä tehnyt arvon vielä. Rinnalle vaan istui.

— Marjojako sinulla on? Mitäs niistä tahdot, minä ostan? Et tiedä? Annatko markalla?

— Eihän toki niin paljoa, sai Sanna kuis-
katuksi.

— Mutta sinun täytyy istua tässä rinnalla ja syödä kanssani. No, minä jo otin, nyt on sinun vuorosi. Ota, ota, et siitä pääse. Kuule, ellet ota, niin pistän minä suuhusi.

Yrjön kädessä häilyi kirves. Maailma oli mustana hänen edessään, veri pakkaantui päähän, aivot menivät sekaisin. Kädet tahtoivat iskeä kirvestä Kallea kohti, mutta ponnistaen viimeisen väkensä hän kumminkin vielä sai itsensä hillityksi ja löi aidaksiin. Niitä hän sitten hakkasi rikki kuin raivostunut, huolimatta siitä, tekikö kirves tuhoa tai hyötyä.

— Sinä olet niin helkkarin sievä tyttö, puhui Kalle vieruskumppanilleen, samalla kuin kietoi käsivartensa hänen ympärilleen ja koetti vetää likemmäksi.

Sanna ponnisti vastaan.

— No, mitä sinä joutavia. Tule syliini istumaan.

Yrjö kääntyi päin, hänen silmänsä olivat veripunaiset ja kirves kohosi välkkyvänä.

Mutta samalla sujahti Sanna irti Kallen käsistä ja juosta livisti pakoon. Kalle karkasi

jäljestä, huutaen, nauraen ja houkutellen. Marjatuohinen putosi maahan kumoon ja mansikat lensivät ylt'ympäri. Yrjö katseli heidän jälkeensä, oli tukehtua ensin, mutta tyyntyi kun näki, ettei Kalle häntä tavoittanut.

Ei Yrjö monasti sinä kesänä Sannaa enää nähnyt, joskus vaan kaukaa vilaukselta. Pari kertaa sattui niin likelle, että olisi päässyt puheisin; mutta hänen silloin rupesi suonissaan niin takomaan, että rinta tahtoi pakahtua, ja ennen kuin hän ehti saada ääneen, oli Sanna jo poissa.

Tavattoman araksi oli tyttö käynytkin; ennen häntä ujous vaivasi, mutta nyt hän suorastaan pelkäsi ja pakeni ihmisten seuraa.

Kun Yrjö joutohetkinään kierteli Koivumökkiä, oli siellä aina niin autiota ja hiljaista, ettei olisi luullut elävää olentoa löytyvän likimaillakaan. Kummallinen vetovoima hänellä kuitenkin oli niille seuduille, hänen täytyi tuon tuostakin samoilla metsiä siellä ympäristöllä, nähdä asuntoa, tähystellä joka polkua ja tietä, kuulustella ja odottaa, milloin tuo hento tyttönen ilmestyisi.

Myöhempään kesällä hän eräänä sunnuntai-iltana oli metsän rinteessä pensaan takana pitkällään. Pensaan aukosta hän tuntikauden väsymättä oli katsellut tuvan ovea, kun kuuli astuntoa ja näki miehen tulevan polkua pitkin.

Oli niin hämärä, ettei oikein eroittanut, mutta hän säpsähti ja veri seisahtui hänen suonissaan, sillä aavistus hänelle sanoi, ettei se voinut olla kukaan muu kuin Kalle.

Tupaan hän meni; ovi suljettiin, kaikki oli yhtä hiljaista kuin ennenkin. Hänen täytyi saada varmuutta. Varoen hiipi hän ikkunan luokse; se oli peitetty. Hän koetteli ovea, eikä enää ihmeteltyt, että se sisäpuolelta oli säpissä.

Mutta hän jyskytti — jyskytti kuin henkensä edestä, kunnes heidän viimein täytyi avata.

— Sinäkö se olet; tiehesi paikalla, sinulla ei ole täällä mitään tekemistä, tiuskasi Kalle, töyttäsi häntä rintaan ja paiskasi oven jälleen kiinni.

Yrjö raivostui ja koetti repiä sitä auki, vaan ei saanut. Hän löi siihen nyrkillään ja huusi heille karkeita sanoja, täynnä vihaa ja hurjinta kiukkua. Pilkkaa, naurua ja uhkauksia antoi Kalle sisästä hänelle vastaan. Kun Yrjö viimein oli viskannut Sannalle ilkeimmän häväistysnimen, minkä tietää voi, herkesi hän ovea takomasta ja meni hoiperrellen pois.

Jonkun matkan päässä oli Hakolan Lotan tupa. Hän möi viinaa ja huonoa elämää hänen luonaan usein pidettiin. Sinne eksyi Yrjö tänä iltana.

— Mihinkäs nyt risti pannaan? huusi Lotta

ja siristi pieniä, poskien sisään painuneita silmiään, kun Yrjö astui huoneesen.

— Viinaa!

Hän vaipui penkille.

— Saamas' pitää!

Hän joi sen päivää ja seuraavan samoin. Mutta kolmannen päivän aamuna yhytti hänet Aaro pihamaalla. Käsikynkkään tarttui ja kotiin vei. Eikä ollut Yrjössä vastustajaa. Sanatomana seurasi hän mukana; laihtunut hän oli ja kalpean harmaa kasvoiltaan, ruumis vetelä ja käynti ryhditön.

Aaro saarnasi pitkin tietä häntä kulettaessaan; puhui saatanan viettelyksestä ja helvetin tulesta. Yrjö kuunteli; ei hän paljoa tajunnut, ei monta sanaa mieleen tarttunut, mutta hän kuunteli kuitenkin tavattoman sävyisänä.

Vasta silloin hänessä huomasi jonkunmoista mielen liikettä, kun Aaro sivumennen manitsi, että Kalle edellisenä iltana oli lähtenyt pois eikä luultavasti nyt pitkään aikaan tulisi kotona käymään.

Sen kuultuaan pysähtyi Yrjö hiukkasen; suoristi selkensä, veti syvään henkeä ja katsoi ylös. Ja lopun matkaa hän jo astui vähän jantevämmin eikä sallinut Aaron enää pitää käsikynkästä kiinni.

Ei hän tämän jälkeen samalla ilolla ja reippaudella työtä tehnyt kuin ennen. Mieli oli

pitkän aikaa horrostilassa, ei siinä syntynyt pienintäkään halua mihinkään eikä minkäänlaista toivoa. Lepoajat hän enemmiten oli pitkällään, muuten hänestä oli yhden veroinen tekikö työtä, tai makasiko, ja saman asian hänestä ajoi, teki mitä työtä tahansa. Teki hän vaan niinkuin käskettiin, oli niin kuin oletettiin.

Koivumökkiä hän kuitenkin karttoi aivan kuin ruttoa; ei sen koommin erehdyksestäkään niille seuduille eksynyt. Ja kohta hän pakeni, kun Sannan nimeä vaan satuttiin tuvassa mainitsemaan.

Yhä useammin hänestä aikaa myöten puhuttiinkin, erinomattain naisten kesken. Kuiskaamalla ensin, sitten jo ääneen, arastelematta. Ja aina siinä päiviteltiin, nenää pahasti nyrpistettiin ja päätä heilutettiin edes takaisin, oikeaan ja vasempaan. Ja sanottiin näinikään:

— Hyi! Nuori tyttö, tuskin muuta kuin lapsi ja yhtä kaikki jo niin turmeltunut.

Yrjönkin korville nämä puheet viimein tulivat; ei hän sitä voinut välttää. Siinä se oli vähää ennen joulua, kun asia hänelle selveni. Kummallisesti rintaa silloin repäisi; hänen täytyi päästä muitten näkyvistä pois. Aittaaan meni, istui siellä pimeässä hyvän aikaa ja itki.

Sen jälkeen hänen sydämensä oli kuin sulanut jähmetyksestään. Tyttö raukkaa kävi

sääli, kun häntä kaikki ihmiset nyt hylkivät. Oikein teki mieli mennä häntä lohduttelemaan ja kerran hän taas jo löysikin itsensä metsän rinteestä, jossa entiseen tapaansa tupaa ja sen ympäristöä tähysteli; mutta kun hän sitten olisi tahtonut mennä likemmäksi, sisään saakka, niin eivätpä totelleetkaan jalat. Toistaiseksi täytyi jättää käynti; mutta kun se oli yhtä vaikeata silloinkin, siirti hän yhä vielä tuonnemmaksi. Viikko vierä toisen perästä; joka sunnuntai hän siellä päin käyskenteli, mutta sisään ei vaan tullut mennyksi. Eikä hän vahingossakaan sattunut Sannaa muuten näkemään.

Eräänä iltana — oltiin jo kevät-talvessa — parjattiin häntä tuvassa tavallista enemmän. Ilkeitä herjaus-sanoja sateli naisten huulilta, eikä miehetkään niitä suuresti säästäneet.

Yrjön pisti vihaksi.

— Omaa kunniaanneko luulette tuolla korottavanne? hän kysyi, tuimasti heihin katsoen. Tehköön Sanna vaikka kymmenen lasta, on hän kumminkin tuhatta vertaa parempi kuin yksikään teistä.

Mutta siitäkös vasta elämä syntyi. Voi, taivas! Tytöt sähähtivät vihasta, sylkivät ja kiljuivat kilvan, vähällä piti, etteivät tulleet silmille; miehet nauroivat. Lopulta he yksimielisesti tulivat siihen päätökseen, että Sannan viettelijä oli saatu ilmi: se ei voinut olla kukaan muu kuin Yrjö.

Tämä ei huolinut väittää vastaan; hänelle oli yhden tekevää, uskoivat he mitä tahansa. Mutta soma ajatus hänelle siinä iski mieleen, ja sitä hän hautoi seuraavaan pyhään saakka, jolloin aikoi panna sen toimeen.

Mikä esti häntä kihlaamasta Sannaa, jos tyttö vaan itse siihen suostui? Ja miks' ei suostuisi, hyljätty kun oli ja kaikkien ihmisten ylenkatsottava. Eikä hän tytölle vastenmielinen ollut ennen, siihen melkein uskalsi luottaa.

Palmusunnuntai silloin oli, kun hän näissä tuumissa astui mökkiin päin. Ja sen hän tunsii, ettei rohkeutta nyt puuttuisi. Sitä vaan kum-masteli, kuinka hän näin myöhään oli tuohon päätökseen selvinnyt.

Kun hän siinä iloisella mielellä kulki lumista tietä, tuli Hakolan Lotta läähättäen vastaan.

— Jesus siunaa, se kuolee, poloinen, hän huusi jo etäältä.

— Kuka?

— Sanna, Sanna! — Synnytystuskiin.

— Rohtojako menet hakemaan?

— Enkä, kun kupparia.

— Pane joutuun!

Juoksujalassa jatkoivat molemmat tietänsä. Huohottaen seisahtui Yrjö seuraavassa tuokiossa tuvan eteen. Sisästä kuului valitusta, hän raoitti ovea. Siellä makasi Sanna vuoteella, suonenvedon tapaisesti hän molemmin käsin puristi

sängyn laita, ruumis kyyristyi kokoon, ja pää oli pudonnut tyynyltä pois. Hän käänsi tuskasta vääntyneet kasvonsa oveen päin, haikea avun pyyntö silmissä. Mutta Yrjön nähtyään hän parkaisi, koetti kätkeytyä peitteeseen ja huusi: pois, pois!

Äiti, joka istui uunin kupeella, kurotti päätänsä esiin.

— Ei saa tulla! hän mutisi.

Yrjö vetääntyi takaisin; mitäpä hänellä siellä olikaan tekemistä. Pölkylle istui seinän viereen, lähelle ikkunaa ja katseli polkua, josta odotti kupparia tulevaksi. Vähän väliä kuului sisältä vaikerrusta, milloin heikompaa, milloin taas tuskallisen kovaa. Yrjö silloin herkesi aina hengittämästä ja puristi käsiään niin että luut ratisivat. Eikä näkynyt kupparia!

Mutta vihdoin viimein hän kumminkin tuli.

— Joutuun, joutuun! huusi Yrjö ja nousi seisoaalleen.

Sarvet kalisivat kupparin nyytissä. Tupaan menivät Lotan kanssa ja painoivat oven kiinni jälkeensä. Ulkona oli hiljaista, sisässäkin voihkaminen hiljeni, ikkuna peitettiin.

Yrjö odotti ja kuunteli. Aika tuntui kovin pitkältä.

Lotta sieltä noin puolen tunnin kuluttua ensin ilmestyi.

— Noh? kysyi Yrjö ja teroitti silmänsä hänen harmaankarvaisiin kasvoihinsa.

— Terveisiä. Hän on lopettanut.

— Kuollut?

— Kuollut on, niin. — Ei ollut hänellä pitkää elon aikaa.

— Kuollut! Sanna kuollut! — Hän näki tytön edessään, niinkuin hän keväällä istui kivellä, hymyillen, punastuen ja varpaallaan kaivaen maata.

Nytkö kuollut? Kuollut! Ijäksi sammuneet nuo ujostelevat, hempeät silmät! — Kylmänä, jäykkänä kasvot, kädet, varpaat, koko tuo hoikka, notkea ruumis —?

Yrjö astui kuin unessa kotiinpäin. Ei hänellä ollut selvää ajatusta tällä hetkellä; outoa, pysähtynyttä oli kaikki ja tuntuipa melkein kuin raukeisi hänenkin elämänsä ikipäiviksi siihen.

Kuopiossa v. 1889.

